ESTETICA
BUCUREȘTIULUI

DE

CINCINAT I. SFINȚESCU
PROFESOR LA ACADEMIA DE ARHITECTURĂ
INGINER INSPECTOR GENERAL

1 9 3 2
TIPOGRAFIA «BUCOVINA» I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

www.dacoromanica.ro

DE ACELAŞ AUTOR:

(publicate în 1932)

85. **Proectarea şi construcţia străzilor orăşeneşti** (Bibl. Instit. Urbanistic No. 1).
86. **Curăţirea străzilor şi înlăturarea gunoaielor** (Bibl. Instit. Urbanistic No. 2).
87. **Legea Municipiului Bucureşti şi reorganizarea serviciului technic municipal** („Urbanismul" No. 1—2).
88. **Circulaţia în centrul Capitalei în raport cu liniile de tramvaie** („Urbanismul" No. 1—2).
89. **Un caz excepţional: Şcoala Superioară de Ştiinţe de Stat** („Urbanismul" No. 1—2).
90. **Edilitate Generală** („Urbanismul" No. 3—4).
91. **Alimentări cu apă — Hidrologie-Captări** — („Urbanismul" No. 5—6).
92. **Teşiturile la colţurile străzilor** („Urbanismul" No. 5—6).
93. **Estetica Urbană raportată la Estetica Bucureştiului** (Progresul Social, Aprilie 1932).
94. **Alimentări cu Apă (Imbunătăţiri-Distribuţii)** („Urbanismul" No. 7—8).
95. **Planul de urbanizare a comunei Băneasa** („Urbanismul" No. 7—8).
96. **Canalizări (Scurgeri-Drenaje-Irigaţii)** („Urbanismul" No. 9—10).
97. **Edilitate** (apă, canal, pavaje, gunoaie).
98. **Estetica Bucureştiului** („Urbanismul" Nr. 9—12).
99. **Urbanism şi Educaţie Fizică** („Urbanismul" Nr. 11—12).
100. **Invăţământul Urbanisticei în streinătate şi la noi** („Urbanismul" Nr. 11—12).
101. **Nevoi specifice şi nevoi speciale ale Bucureştiului** („Urbanismul" Nr. 11—12).

---

www.dacoromanica.ro

CINCINAT SFINŢESCU
Inginer Inspector General
Profesor la Academia de Arhitectură
Vice-Preşedinte al Federaţiei Internaţionale
de Urbanism şi Locuinţe din Londra

ESTETICA BUCUREŞTIULUI

Extras din «URBANISMUL» Nr. 9—12, 1932

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «BUCOVINA», I. E. TOROUŢIU
BUCUREŞTI III.—STR. GRIGORE ALEXANDRESCU 4.—TEL. AUT. 210X43

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERIE

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA

In cursul anilor 1930—1932, şi în urma punerei în aplicare a Legei de Organizare a Municipiului Bucureşti din 1926, modificată în 1929, care cereau administraţiei acestui oraş să întocmească un plan de sistematizare cu caracter *regional* (până la fosta centură de fortificaţii), m'am ocupat de aproape cu examinarea celor patru mari chestiuni a căror soluţionare se pretinde dela orice plan urbanistic: a) problema delimitărilor spaţiilor libere şi a celor construite de pe teritoriul de organizat; b) problema zonificărei; c) problema căilor de comunicaţie şi a transporturilor şi d) problema esteticei urbanistice.

Fiecare din aceste chesiuni sunt cercetate în lucrarea de ansamblu ce prezint şi care are destinaţia sa servească drept călăuza, atât la studiile de detaliu, la planşeta, cât şi la compunerea legilor şi regulamentelor de aplicare a planului urbanistic.

Am urmat preceptul lui *Jean Vignot* (1398): „*Ars sine Scientia nihil*".

Nu ştiu în ce măsura vor servi aceste studii scopului pentru care am lucrat. Nu am pretenţia nici că propunerile ce fac sunt cele mai bune, fiindcă „bunul" în materie socială, în care intră şi urbanismul în bună parte, poate deveni foarte rău, dacă este greşit întrebuinţat, ori cu rea credinţă întrebuinţat, sau prea târziu întrebuinţat.

In ce mă priveşte, lucrarea de faţă o consider că

www.dacoromanica.ro

reprezintă îndeplinirea unei datorii de conştiinţă: aceia de a pune la îndemâna altora rezultatele unei experienţe de 22 ani în materie urbanistică şi edilitară; o contribuţie de muncă în contra obscurantismului exploatator, contra exoterismului şarlatan şi contra ignoranţei pretenţioase.

Nu uit ca să aduc şi aici prinosul meu de recunoştinţă Academiei Române, căreia închin această lucrare. Academia Română a onorat cu un premiu în sesiunea de Mai 1932 primele trei părţi ce apăruseră până la finele anului 1931. Acel premiu reprezintă pentru mine, în împrejurările de astăzi, o nouă încurajare la muncă, pe lângă acea pe care, tot Academia Română, mi-a dat-o în toamna anului 1910, când, după ce obţinusem diploma de inginer dela Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele, mi-a acordat bursa de specializare în streinătate pentru Urbanism şi Edilitate.

AUTORUL

29 Octomvrie 1932.

www.dacoromanica.ro

ESTETICA BUCUREŞTIULUI [1])

I. INTRODUCERE

Infrumusetarea oraşelor a fost considerată din cele mai vechi timpuri ca formând o preocupare de căpetenie a conducătorilor. *Stübben* chiar a spus: „frumuseţea aspectului oraşelor este o condiţie esenţială pentru existenta lor". In adevăr, un oraş chiar dacă ar îndeplini toate condiţiile de hygenă şi de bună circulaţie nu va constitui un model dacă nu ar poseda şi o „personalitate estetică" sau dacă frumuseţile elementelor naturale ar fi fost stricate [2]).

De aceia s'au ţinut în trecut şi congrese de «estetică urbanistică», precum cele din 1909 dela Washington şi la 1910 la Rochester (S. U.), cu care ocazie s'a denumit şi o profesiune nouă: inginerul specialist în estetica urbanistă.

Deşi estetica urbanistă a fost cultivată din cele mai vechi timpuri, şi cu un interes şi mijloace mult superioare celor întrebuinţate pentru rezolvirea celorlalte probleme generale urbanistice, din care unele apărute mult mai târziu, totuşi doctrina esteticei urbaniste este încă în curs de formaţie, iar exoterismul, pe cari unii încearcă să-l practice în această materie, nu a prins niciodată în epoca noastră.

1) Acest studiu scris în 1931, revăzut şi adăogat acum, a fost publicat în rezumat în rev. *Progresul Social* (Aprilie 1932).

2) *Augustin Rey şi Borde:* „La Science des plans de villes".

www.dacoromanica.ro

Antichitatea şi evul mediu ne-au transmis câte-va reguli şi proporţii estetice «cu proprietaţi divine» sau magice, precum corpurile lui *Platon* (pentagrama), emblemele pentagramice, şi chiar proporţiile unor styluri arhitectonice, tocmai din cauza exoterismului cultivat în această materie.

Camillo Sitte[1]) de pe la 1889, *Raymond Unwin*[2]) pe la 1910, apoi *G. Benoit Lévy*[3]) în urmă autorul acestor rânduri[4]) şi *Augustin Rey* cu *Borde*[5]), cum şi o serie de experţi[6]), cum am numit mai sus, în estetica urbanistică, au trasat, analizând creaţiunile urbanistice existente, fundaţiile doctrinei esteticei urbane.

In cele ce vor urma nu vom cerceta dacă oraşul Bucureşti este sau va putea deveni un oraş de artă, ci numai dacă este sau va putea deveni un oraş estetic în sensul doctrinei urbanistice. In al doilea rând, ne vom ocupa cu mijloacele ce trebuesc a fi întrebuinţate spre a atinge ţelul propus.

Este însă necesar ca în prealabil să ne jalonăm câteva repere ale doctrinei noastre, care să formeze firul conducător al expunerei ce vom face, şi care, sperăm, să fie acceptat de cât mai mulţi interesaţi la frumuseţea Capitalei.

Estetica fiind după *Croce*[7]) «doctrina care defi-

1) *Camillo Sitte:* „Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen" (1889).

2) *Raymond Unwin:* „Town Planning".

3) *Georges Benoit-Lévy:* „La ville et son image".

4) *C. Sfinţescu:* „Elemente şi condiţii de frumuseţe a oraşelor", (Renaşterea Română 1920).

5) *Augustin Rey şi Borde:* op. cit.

6) Printre aceştia cităm şi pe *Matyla C. Ghyka*, care a publicat lucrări remarcabile asupra teoriilor de estetică printre cari cităm: *„Les rythmes"; „L'estétique des proportions dans la nature et dans les arts"*, ş. a. în colecţia *„La pensée contemporaine"*.

7) *Benedetto Croce:* „Elemente de estetică".

www.dacoromanica.ro

neşte arta», desigur că nu ne vom putea ocupa de estetica Bucureştiului, fără a o cerceta după arta urbanistică, căci şi în Bucureşti estetica urbanistică poate fi procurată fie de frumuseţile naturale (zise şi anestetice), fie de cele creiate de om (artistice).

In adevăr, în urbanism înţelegem în mod categoric, ca şi *Guyau*, ca şi d. *Suchianu* [1]) «arta ca fenomen *social*», care cere public şi tecnică (styl) având menirea a forma sufletul colectiv.

Urbanistica democratizează frumosul creind «arta pentru toţi». Numai în acest sens realizată arta în estetica urbanistică, ea formează un factor urbanistic *de interes general* în oraş, iar nu de interes numai local urbanistic, cum sunt considerate de cele mai multe ori problemele de estetică urbanistică. Vom considera dar *de interes local* numai creaţiunile artistice urbanistice care se prezintă ca o intuiţie, ca o viziune personală, fără un caracter predominant social.

Prin urmare de'a început vom separa: *creaţiuni de estetică urbanistică de interes general şi creaţiuni de estetică urbanistică de interes local.* Din primele vor face deci parte creaţiunile estetice cu caracter predominant social, din secundele creaţiunile, rezultate ale viziunei personale, până la perfecţiunea funcţională definită de *Ruskin,* adică din acele dela care, după *Gide,* obţinem maximum de efect cu minimum de mijloace, mijloace care pot fi reduse până la nişte *simboluri (Meumann).*

Fiecare artă are simbolurile şi tecnica ei specială: pictura cere coloarea şi lumina; sculptura are forma şi direcţia; literatura are cuvântul şi ideia; muzica are sunetul şi măsura; cinematograful are mişcarea; în fine arhitectura are liniile şi massele.

1) *D. Suchianu:* „Sociologie".

www.dacoromanica.ro

Care sunt însă simbolurile urbanisticei? Noi considerăm că sunt *spațiile libere, spațiile clădite* și *circulația* [1]).

Așa dar noi nu considerăm în estetica urbanistică numai esteticul care conduce la creațiunea artistică, dar și frumosul, mai ales frumosul natural, denumit și *anesteticul* și *pseudo-esteticul,* dar deosebit de *«antiesteticul»* menționat de *Rey.* Tocmai admiterea frumosului anestetic în urbanistică formeaza una din deosebirile artei urbanistice de celelalte arte. Noi considerăm că și frumusețile naturale procură, mai ales amenajate artistic, synteza artistică prin *senzație, sentiment* și *inteligență,* după cum menționează *Léger* (L'esthétique du paysage), deși *Croce* zice că natura e «stupidă» în comparație cu arta și e «mută» dacă omul nu o face să vorbească [2]).

Prin urmare în urbanism vom studia și utiliza cele două feluri de frumuseți analizate de *Ch. Lalo* [3]): *frumusețile naturale* și *frumusețile artistice.*

Th. Fischer enumeră printre frumusețile naturale urbanistice: câmpul, muntele ,apa, aerul și soarele; iar ca estetic artificial numai concentrarea circulației pe arterele principale [4]).

Augustin Rey enumeră ca frumuseți naturale: a) apa (râurile, lacurile, marea); b) plantațiile (verdeața, pădurile, codrii, arborii izolați, parcurile); c) vederile și orizonturile (paysagiul, colinele vederile locale, panoramele, perspectivele, orografia terenului). Iar ca frumuseți amenajate de om: d)

---

1) A se compara cu lucrarea: „Superurbanismul" de C. *Sfințescu* (definiția).

2) *B. Croce:* op. cit.

3) *Ch. Lalo:* „Introduction à l'Esthétique".

4) *Th. Fischer:* „Ueber Stadtbaukunst" (1922).

www.dacoromanica.ro

planul rațional (arterele monumentale de circulație, cele secundare și piețele); c) arhitectura; f) arhitectura combinata cu frumusețile naturale. Tot Rey dă exemple interesante de lucrări *antiestetice*.

Dacă esteticul artistic se află foarte adesea «în ochiul observatorului», este mai puțin permanent, are adesea o valoare variabilă în timp, frumosul natural zis și anesteticul, are un caracter mult mai puțin relativ, o valoare permanentă.

Totuși cercetări recente, ca acelea ale lui *Zeysing*, au dovedit că relativitatea frumuseților artistice este mai mult aprenta dea cât reală, căci acesta a arătat pe cale experimentală că, de exemplu, așa zisa «tăetură de aur» (diviziunea în medie și extremă rație zisă și proporția divină), formează un raport fundamental al frumosului în artele plastice și în deosebi în arhitectură. In această artă principiile geometrice ale omotetiei aplicate dau naștere la efecte puternic estetice prin simetria și rythmul creiat din repetarea unor figuri asemenea ,care deci au o măsură comună, independent dacă au sau nu un ax comun.

Prin urmare poate existà o doctrină a esteticei urbanistice [1]), și de aceia găsim nimerit să schițăm în cele ce vor urma, câteva reguli, și numai în urmă să procedăm la aplicațiunea unei astfel de doctrine la estetica Bucureștiului.

II. DOCTRINA ESTETICEI URBANISTICE

Cu riscul de a cădea în *tautologie*, revizuim reperele puse.

Simbolurile estetice urbanistice am văzut că sunt în primul rând *spațiul liber* și *spațiul clădit;* în al doilea rând intră și *circulația*.

1) A se cerceta si „Cursul de urbanism" profesat la Academia de Arhitectură de C. *Sfințescu* (edițiile litografiate 1924 și 1929).

www.dacoromanica.ro

Repetăm că estetical urbanistic poate fi de interes general (ca fenomen social) şi de interes local (ca intuiţie personală) şi că cel mai important din punct de vedere urbanistic este esteticul de interes general. Am mai arătat că în urbanism admitem atât frumosul natural, cât şi cel artistic, cu toate că unii esteticiani consideră ca «infirmi intelectuali» pe cei ce nu pot să simtă de cât frumuseţile naturei. Ne vom feri însă uneori să scoatem în valoare cele mai incontestabile urâţenii ale naturei, considerate ca pitoreşti, pentru a le transpune în artă spre a deveni frumuseţi artistice. Astfel de operaţiuni nu fac parte din domeniul esteticei urbanistice. Vom elimina dar estetica urâtului studiată de *Rosenkranz*.

A. Estetica generală urbanistică.

Prin urmare vom alege la început *simbolurile* şi *tecnica* esteticei urbanistice numai sub aspectele lor care se prezintă ca fenomene sociale, pentru a determina apoi efectele estetice urbanistice de interes general ,adică să căutăm, cum ar zice *Lanson,* pe aceea care «socializează gândirea».

Este prea cunoscută influenţa gândirei sociale la formarea stylurilor. în deosebi în arhitectură, şi valoarea stylului în formarea personalităţei unui oraş [1]).

---

1) Cu toate acestea teoriile lui *Moessel*, bine documentate demonstrează că stylurile egiptean, grec şi gotic (styluri mediteraneene) sunt bazate pe o geometrie a numerilor. In adevăr la aceste styluri proporţia divină (proporţia este o repetare a unei analogii) joacă un rol primordial şi matematicienii cunosc că acea proporţie divină $\frac{a+b}{a} = \frac{a}{b}$ e în strânsă legătură cu reprezentarea seriei numerice a lui *Fibonacci*, şi că rezolvirea algebrică a acelei proporţii geometrice nu reprezintă decât rădăcinile unei ecuaţii de gradul al doilea având valoarea laturei pentagonului regulat.

www.dacoromanica.ro

Există însă şi un styl urbanistic care caracterizează epocile, ca emanaţiune a fenomenelor sociale. Prin urmare stylul contribuie la esteticul urbanistic de interes general. Dar prin styl urbanistic nu vom înţelege numai stylul arhitectonic, ci mai ales tecnica întrebuinţărei spaţiilor libere în raport cu tecnica spaţiilor clădite, (cu stylul lor special arhitectonic). Spaţiile libere nu sunt de fapt de cât elementele naturale ale esteticei urbanistice, aşa că putem admite că *frumuseţile naturale cu spaţiul liber* constituesc elemente de interes general în estetica urbană. *Stylul arhitectonic* al spaţiului clădit, care este cel de al doilea simbol al esteticei urbanistice, formează un alt element de interes general în estetica urbană. In fine *organizarea circulaţiei*, adică a simbolului urbanistic populaţie-circulaţie, procură al treilea element de estetică urbanistică de interes general.

Aşa dar elementele de estetică generală urbanistică sunt: 1) *frumuseţile naturale;* 2) *stylul arhitectonic;* 3) *organizarea circulaţiei.*

Modul sau tecnica întrebuinţărei acestor elemente de estetică generală urbanistică constitue *stylul urbanistic,* care evoluiază cu aspectul social: *de apărare* (strategică) în epoca antichităţei, cu aşezări lacustre, apoi acropole ,agore-foruri, ori ziduri de cetăţi; *de expansiune* (colonială) cu străzi şi pieţe regulate şi chiar cu lucrări de artă în stylul clasic arhitectonic; *feodal-religios* (medievală) cu burguri, ziduri de cetăţi, catedrale, pieţe şi străzi înguste şi neregulate, cu stylul gotic arhitectonic predominant; *regalist-modern* cu fortificaţii, străzi regulate, pieţe şi palate, şi cu stylul arhitectonic al renaşterei; *capitalist-industrial:* cu expansiune urbană neregulată, cu dispariţia spaţuilui liber, cu dezordine în circulaţie şi cu amestecul stylurilor arhitectonice; *de gândire urbanistică* (adică zonificare şi

www.dacoromanica.ro

estetizare, cu păstrarea valorilor istorice;: fie *individualist* (stylul oraş-grădină englez, independent sau satelit) cu suprafeţele limitate de extensiune, cu spaţii libere repartizate pe locuinţe individuale, cu evitarea marilor aglomeraţii; fie *colectivist* sau combinat cu cel extrem capitalist (cu concentrarea spaţiului liber alături de clădirile blocuri de locuinţe colective) cu stylul clădirilor înalte, cubiste, aproape zgârie-nori (modern styl).

Intre cele două styluri urbanistice moderne extremiste, adică cel al aspectului social familial, reprezentat prin oraşul-grădină, şi cel al aspectului socialist, al viitorului preconizat de *Karl Marx*, reprezentat prin propunerile mai recente ale lui *Le Corbusier* şi alţii, între acestea se pot găsi multe compromisuri care să corespundă năzuinţelor sociale locale şi care să formeze un styl local urbanistic, dătător, cum am mai arătat [1]), de personalitate estetică urbanistică, oraşului de care ne ocupăm.

Putem clasa tecnica esteticei generale urbanistice după felul acţiunei estetice a elementelor sau simbolurilor estetice [2]), adică acţiune *sensorială* (prin forme şi colori), *sentimentală* (prin forţa imaginată) sau *intelectuală*, (prin raportul cu utilitatea).

Trebuie să existe totdeauna un element predominant estetic, căci pluralitatea elementelor primordiale creiază confuziunea, antagoniste percepţiei uşoare, care trebuie să caracterizeze forma estetică. Absenta elementelor estetice dă naştere, din contră, la sărăcie.

Pentru elementele *cu acţiune sensorială*, adică spaţiul liber cu frumuseţile naturale şi construcţia arhitecturală, s'au determinat *dispoziţii geometrice* (statice) pentru realizarea efectului estetic; iar

1) *C. Sfinţescu:* „Delimitări în regiunea municipiului Bucureşti".
2) *Paul Léger.*

www.dacoromanica.ro

printre dispozițiile referitoare esteticei generale urbanistice enumerăm: a) *perspectiva*[1]; b) *coronamentul*[2]; c) *aspectul din văzduh*[3]; d) *silueta*[4].

Pentru elementele *cu acțiune sentimentală*, factori în care intră puterea elementelor naturei și scara arhitecturală, s'au determinat dispoziții cu *efect psihologic* (dinamic) pentru realizarea efectului estetic urbanistic[5], printre care enumerăm: e) *contrastul;* f) *varietatea imaginilor* (pitorescul arhitectural); g) *regularitatea alternată cu neregularitatea*[6]. In fine, pentru elementele *cu acțiune intelectuală*, cari sunt *imaginile* și *simbolurile* frumuseților naturei sau construcției, ori modul de construcție în raport cu destinația, găsim iarăș anumite norme ale esteticei generale urbanistice, precum: h) *adaptarea la mediu*[7]; i) *ordinea și orientarea*[7]; j) *echilibrul între viața socială și lucrări*[3].

Parte din aceste criterii sunt valabile și la realizările de estetică locală urbană, după cum vom vedea.

Prin urmare rămâne stabilit că: *frumusețile naturale și stylul arhitectonic, izolate sau combinate în anumită măsură cu organizarea circulației și cu monumentele istorice, printr'un styl urbanistic adaptat mediului social, pot procura o* personalitate *orașului, și aceasta este cea care contribuie în măsura maximă la estetica generală a lui.*

Așa dar prelucrarea factorilor de estetică generală urbanistică este cea care realizează creațiuni de

1) *Augustin Rey.*
2) *Th. Fischer.*
3) *C. Sfințescu.*
4) *Genzmer.*
5) *C. Sfințescu*
6) *Camillo Sitte.*
7) *Raymond Unwin.*

www.dacoromanica.ro

artă urbană și care culminează în *personalitatea urbanistică,* care pentru a putea fi exaltată în cel mai înalt grad, cată a se întrebuința toate procedeele tecnice sus arătate în raport cu elementele și modul respectiv de acțiune estetică, în care rythmul, înțeles ca o «periodicitate percepută» să predomine.

Se cuvine dar să ne oprim la timp și în deosebi, asupra *personalității urbanistice,* ca o creațiune a esteticei generale urbane, ceeace vom face odată cu aplicațiunea acestei doctrine la estetica Bucureștiului.

B. Estetica locală urbanistică

Am văzut că este produsă de creațiunea artistică, rezultat al intuiției personale. Elementele formând simboluri ale esteticei locale urbanistice sunt: *spațiul liber* (piața, strada, grădina), *clădirea sau grupele de clădiri, monumentul istoric* și *circulația* (mișcarea).

Tecnica esteticei și aici variază după felul acțiunei simbolurilor estetice, cum am arătat la cazul esteticei generale urbanistice.

Astfel pentru elementele cu acțiune *senzorială* deja citate, și în plus pentru construcțiile tecnice utilitare, sunt stabilite regulele geometrice ale lui *Camillo Sitte:* a) *raporturile de poziție între clădiri, monumente și piețe;* b) *raporturi de cadru la străzi și piețe;* c) *forma, mărimea și gruparea piețelor;* d) *traseul și relieful străzilor și pieţelor* (acestea și cu acțiune intelectuală); e) *concentrarea și gruparea monumentelor;* f) *armonizarea stilurilor arhitectonice* (omogenitatea); g) *adaptarea lucrărilor la mediu* (unitatea fizică). La acestea adăogăm [1]) h) *coloritul;* i) *iluminatul în timpul nopței;* j) *insolarea* [2]).

---

1) C. Sfințescu.
2) G. B. Lévy.

www.dacoromanica.ro

Pentru cele cu acţiune *sentimentală*, (între care citam în plus *decoraţiunea* florală, cea arborescentă, hydraulică ori mobilă) în deosebi cea mai apropiată de lucrurile naturei, există aceleaşi norme psichologice deja indicate.

Relativ la acţiunea *intelectuală* a unor elemente estetice, printre care menţionăm şi *curăţenia* [1]), rămânem la cele zise la estetica generală urbanistică.

Oprindu-ne la aceste indicaţiuni privitoare esteticei generale şi locale urbanistice, putem trece la aplicaţiunea lor pentru estetica Bucureştiului.

III. ESTETICA BUCUREŞTIULUI

Vom examina mai întăi chestiunile de estetică generală şi apoi pe cele de estetică locală a oraşului.

A. Simboluri de estetică generală

Trebuie să cercetăm elementele naturale enumerate de *Rey*, să examinăm istoricul oraşului şi stylul construcţiunei, cum şi factorul social în formarea stylului urbanistic al oraşului în sensul definiţiei ce am dat mai sus.

In urmă vom vedea dacă este posibilă creaţiunea unei personalităţi urbanistice a oraşului.

1. Elementele naturale

Pot concura la estetica urbană a Bucureştiului atât apele, cât şi plantaţiile, cât şi orizonturile (vederile). Acestea trebuiesc căutate atât în oraş, cât şi afară din oraş până la oarecare distanţă.

Din fericire puţinele elemente naturale de frumuseţe urbană existente în oraş, şi mai ales în afara

1) Element citat de *Benoît-Lévy*.

www.dacoromanica.ro

orașului, nu sunt încă iremediabil compromise de mâna sau prin neglijența omului.

Prin aspectul lor primitiv, prin forme utilitare și chiar prin creațiuni decorative, acestea vor concura pe cale sensorială în primul rând, în această regiune, la impresiuni estetice.

a) *In împrejurimile Capitalei*

Mai ales frumusețile naturale exterioare Capitalei noastre din regiuni mai mult sau mai puțin îndepărtate, pot contribui la estetica generală a Bucureștiului, nu numai prin valoarea lor artistică, dar mai ales prin formarea unui «*suflet al Capitalei*» ceeace cu deosebită artă, *d-l C. Argetoianu* [1]) a convins într'o conferință a sa din 1914.

D-l C. Argetoianu deplorà adevărul constatat că, din toate capitalele lumei civilizate, Bucureștiul este singurul oraș care nu posedă împrejurimi, în sensul cuvântului „banlieue", împrejurimi de o așa de mare importanță morală pentru sufletul unei capitale. D-sa încă a demonstrat cu succes că se poate creia împrejurimi cu asemenea calități pentru orașul București. Pentru locuitorii orașelor mari, cu drept cuvânt d. *Argetoianu* afirmà că împrejurimile oferă unica posibilitate de a se pune în mod folositor în contact cu natura și că factorii cari creiază împrejurimile în sensul urbanistic sunt: *gustul pentru natură, perfecționarea căilor de comunicație* și *sporirea excesivă a populației orașelor mari.*

Cu cât gustul pentru natură crește, deci cu cât omul se găsește mai des în contact cu natura, cu atât potențialul său de civilizație crește.

D-l Argetoianu a indicat unele împrejurimi ale Bucureștiului, cari cu oarecare amenajeri pot

1) C. *Argetoianu:* „L'influence de la banlieue sur l'âme des capitales".

www.dacoromanica.ro

procura paysagii cari ar putea fi comparabile cu cele din jurul altor oraşe mari, şi anume: *valea Colentinei*, dela Ciocăneşti până la Mogoşoaia prin Creţuleşti şi Bucoveni (fig. 1), cu vâlceaua *Cociocului* la Corbeanca, Baloteşti, Căciulaţi, şi lacul

Fig. 1. — Valea Colentinei între Buciumeni şi Bucoveni (vedere spre amonte)

Căldăruşani şi mai ales lacul *Snagov* în plina padure a *Vlăsiei:* «In jurul acestui lac farmecul natu«rei este tot aşa de penetrant în Decemvrie ca şi în «luna Mai. Apa clară a lacului este înconjurată de «păduri mărețe care şerpuiesc pe maluri nedecise. «unde un labyrint de trestie leagă pământul cu apa. «Din mijlocul lacului, într'o insulă, apare izolată «vechea mănăstire pe care a reconstruit-o Vlad Te«peş, pe locul unei vechi biserici, datând probabil din sec. XV»...

La fel la Căldăruşani, Pantelimon, Cocioc...

«Spre sudul Capitalei paysajele sunt diferite, dar «tot aşa de favorabile colonizării. Văile paralele ale «Sabarului şi Argeşului, formează spre sud şi sud«vest o semicentură de coline, deşi foarte joase, dar «de un aspect variat şi plăcut...

www.dacoromanica.ro

«In această regiune s'ar putea uni, cum se zice, «utilul cu plăcutul».

Curagioşii precursori doriţi de d. Argetoianu, au apărut odată cu condiţiile prielnice enumerate de d-sa, după 1929. *D. Dobrescu*, Primarul Municipiului Bucureşti, a început cu lacul *Snagov* opera de amenajare şi colonizare a unei suprafeţe de

Fig. 2. — Vederea lacului Snagov spre „Coada Lungă" (forme liniştite)

1500 ha. pădure şi 1000 ha. baltă, dând impuls gustului pentru natură, pentru îmbunătăţirea căilor de comunicaţie şi a mijloacelor de transport[1]). Tot d-sa a făcut demersuri scrise şi verbale la Ministerul Domeniilor în anul 1930 pentru regiunea pitorească a pădurei *Comana*, dar deocamdată se pare încă fără rezultat pozitiv. Mai fructuoase, poate, au fost cele pentru pădurea *Pustnicul*, dela nord de

1) Aceste suprafeţe au fost cedate Municipiului prin *„Legea pentru înfrumuseţarea împrejurimilor Capitalei"* din 9 Februarie 1931.

www.dacoromanica.ro

Cernica şi la sud de M-rea Pasărea, de 300 ha. pentru care legea de cedare a fost votată în vara 1930, dar nu este încă promulgată.

Din cauză că amenajarea, chiar numai estetică, a unor asemenea regiuni exterioare zonei administrative a oraşului formează obiectul *planurilor de urbanizare regională*, puse în practică abia după războiul mondial, iar la noi aceasta necesită legi speciale, pe care încă nu le avem, ne mai găsim astăzi în

Fig. 3. — Vederea lacului Snagov spre nord, dinspre Ghermăneşti (vegetaţie pitorească a malurilor)

situaţia că nu posedăm nici măcar studii asupra situaţiei de fapt, necum proecte de amenajare a unor asemenea localităţi, care prin frumuseţile lor naturale ar forma împrejurimile atrăgătoare ale Capitalei. Prezentăm câteva vederi fotografice din regiunea Snagovului (fig. 2—5), luate prin îngrijirea d-lui Inginer *Th. Rădulescu* din Direcţia Cassei Lucrăr. Municipiului. Figura 6 reprezintă o copie de pe harta Institutului Georgrafic al Armatei, pe

www.dacoromanica.ro

care am notat deosebit frumusețile naturale menți-

Fig. 4. — Drumul „Izvoranilor" prin pădurea Snagov (spre satele Izvorani și Coadele)—(Aliniamente drepte, largi, majestoase)

Fig. 5. — Poiana „Lacul Ursului" din pădurea Snagov, care iarna și primăvara devine lac (luminiș încadrat)

www.dacoromanica.ro

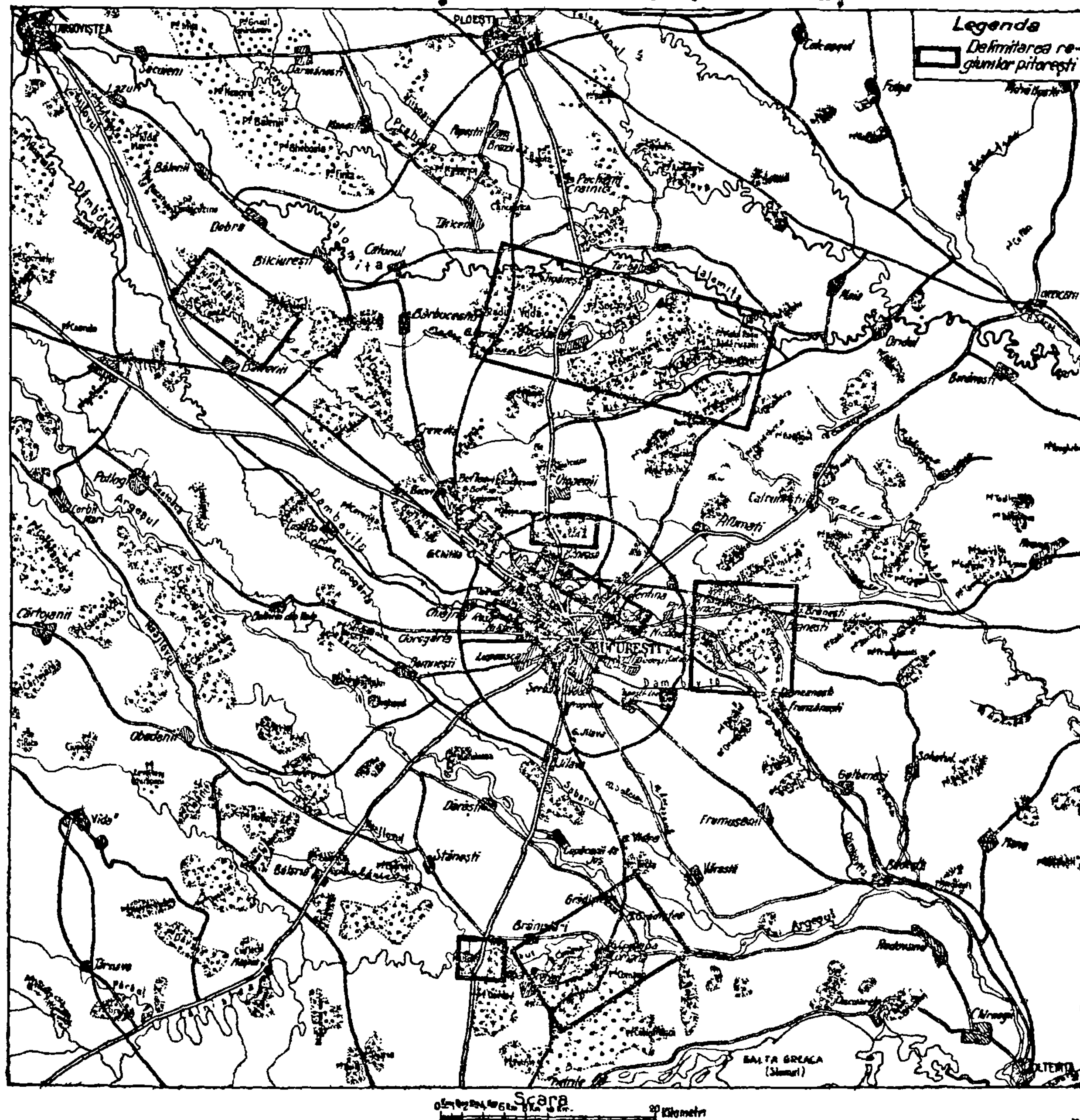

Fig. 6.

www.dacoromanica.ro

nate mai sus. Asemenea reproducem în cursul acestui studiu proectul de program al concursului

Fig. 7. — Valea Crevediei, (maluri nesigure)

pentru un plan de urbanizare a regiunei lacului Snagov, întocmit de autorul acestor rânduri şi pu-

Fig. 8. — Râul Ilfov la intrarea în pădurea Sassu

blicat în Monitorul Municipiului Bucureşti din 20 Aprilie 1929.

www.dacoromanica.ro

Studiile amenajerei lacurilor Colentinei din nordul Capitalei şi asanărei lor, ne-au relevat şi alte frumuseţi naturale în această regiune din apropiere. *Valea Crevediei*, cu perdelele de pomi şi maluri nesigure (fig. 7) ca şi *râul Ilfov* la intrarea lui în pădurea Sassu, sunt de un pitoresc fermecător pentru un orăşan (fig. 8). Apoi *lacurile Buftea* (fig. 9 şi

Fig. 9. — Lacul Buftea (vedere din curtea morei spre amonte)

fig. 10) şi *Mogoşoaia* (fig. 11 şi fig. 12) nestricate încă de lucrări antiestetice, cum s'a întâmplat cu cele limitrofe oraşului Bucureşti, sunt pline de atracţie şi nu aşteaptă decât valorificarea lor în folosul esteticei urbanistice.

Prin urmare în viitor prima lucrare de făcut în vederea amenajerei regionale estetice este o *catagrafie a elementelor de frumuseţe naturale până la o distanţă de 30—40 km. de oraş,* cum şi adunarea datelor necesare pentru întocmirea proectelor de amenajare a acestor zone.

D-na Marta Bibescu, făcând Primăriei Municipiului nişte «suggestiuni pentru înfrumuseţarea oraşului Bucureşti» propune, pentru formarea u-

www.dacoromanica.ro

nei cingătoare a oraşului, păduri de pini plantaţi, cum s'a realizat la Berlin şi Bordeaux, fiindcă acest

Fig. 10. — Lacul Buftea (vedere spre parcul Stirbey)

copac poate trăi în diferite regiuni. Motivele pentru care d-sa face alegerea acestei esenţe, şi anume Pinus Sylvestris, sunt: a) pinul rămâne veşnic ver-

Fig. 11. — Lacul Mogoşoaia (vedere spre amonte de pe podul de la moară)

www.dacoromanica.ro

de, iar Bucureştiul este o capitală mai mult de iarnă; b) pinul este ozonizant; c) în pădurile de pini se trasează uşor alei şi se circulă uşor; d) terenul pădurei se păstrează fără noroi, fără spini prin covorul elastic de ace de pin; e) ramurile arborilor se rup greu, rezistă la zăpezi mari şi în 30 ani copacul creşte puternic; f) oglindirea întunecată a pinilor în apă produce efecte foarte frumoase; g) întreţinere uşoară.

Fig. 12. — Lacul Mogoşoaia (vedere spre palatul Bibescu)

D-na Bibescu nu acceptă părerea unora că trebue căutat un copac originar românesc pentru asemenea plantaţii, fiindcă există şi acum mulţi copaci de origină streină cari au intrat cu succes în flora românească şi a căror provenienţă puţini o mai ştiu.

b) *In zona administrativă a Municipiului.*

Găsim apele şi văile râurilor Dâmboviţei şi ale Colentinei, la ultima adogându-se şi lacurile formate pe parcursul ei [1]). Mai întâlnim pădurile puţine,

1) Date numerice asupra acestor ape şi lacuri se pot găsi în lucrarea: „Alimentarea lacurilor Colentinei cu apă din Ialomiţa" de C. *Sfinţescu* (1931).

www.dacoromanica.ro

câte au mai rămas, în această zonă şi pâlcurile de arbori cu coroane bogate, precum: pădurea Băneasa

Fig. 13 — Pădurea Mogoşoaei de curând tăiată

sa (678 ha.) din care 100 ha. e intrată în posesia Municipiului Bucureşti prin legea din 1930 cu care

Fig. 14. — Natura în Parcul Băneasa

www.dacoromanica.ro

s'a cedat și pădurea și lacul Snagov, iar restul este în propr. Blank (50 ha.) și al moștenitorilor Montesquioux; padurea *Tunari* de 530 ha. numai dincoace de linia de centură, proprietatea Calimachi; pădurea *Becheanului* de 68 ha. proprietatea moștenitorilor Pribegeanu; pădurea *Călineasca Vulpache* de 122 ha. proprietatea Brâncoveanu; pădurea *Pantelimon*, tăiată în mare parte, proprietatea Statului, rămasă de 100 ha. deosebită de *parcul Pantelimon*, al Eforiei Spitalelor Civile, de lângă satul

Fig. 15. — Drumuri în Parcul Băneasa, respectând natura

Pantelimon, de 58 ha.; pădurea *Roșu*, de 10 ha. proprietatea jud. Ilfov, în stare rea din cauza permiterei pășunatului vitelor; în fine, o parte din pădurea *Mogoșoaia*, de 18 ha., care nu prezintă acum mare importanță, fiind tăiată de curând, (fig. 13), deci prea tânără; pădurea *Plumbuita*, proprietatea Statului de 65 ha.

Acestea formează alte elemente de frumusețe naturală și amenajarea unora s'a și început. Astfel în

www.dacoromanica.ro

pădurea Băneasa trecută Capitalei, cu înțelegere a frumusețelor naturei s'au trasat câteva drumuri, alei și luminișuri, cari acum formează desfătarea sufletească a atâtor Bucureșteni. In aceste lucrări s'a respectat natura (fig. 14 și fig. 15), și s'au luat măsuri să se respecte și în vecinătatea pădurei.

De chestiunea plantațiilor în zona exterioară orașului ne-am mai ocupat și cu alte ocazii [1]) și arătam greșelile făcute de Ministerul Agriculturei cu

Fig. 16. — Valea Dâmboviței lângă Militari-Roșu (vedere spre sud)

împroprietăririle mari de după războiu în această regiune, în loc de a rezerva terenuri publice pentru plantații. Ondulațiile terenului, aspectul paysagiului agricol și vederile de perspectivă sau panoramice nu lipsesc din această zonă. Citâm câteva din acestea: a), pintenul Dâmboviței dintre Roșu și Militari, cu vedere în lungul văei Dâmboviței, (fig. 16; b) dealurile de pe malul drept al Dâmboviței în fața morei Ciurel, fig. 17; c) vederea de pe malul

1) C. *Sfințescu:* „Cum să sistematizăm Bucureștiul" (Arhiva pentru Știina și Reforma Socială, Nr. 1—3, 1929).

www.dacoromanica.ro

Dâmboviței de la satul Cula (Leordeni) spre Ochiul Boului și Cățelul; d) din spre Șoseaua București-

Fig. 17. — Colinele Dâmboviței lângă Moara Ciurel (vedere spre nord)

Ploești spre pădurea Băneasa, (fig. 18); e) malul drept al Colentinei între satul Băneasa și fabrica de cărămidă Montesquioux, etc. (fig. 19).

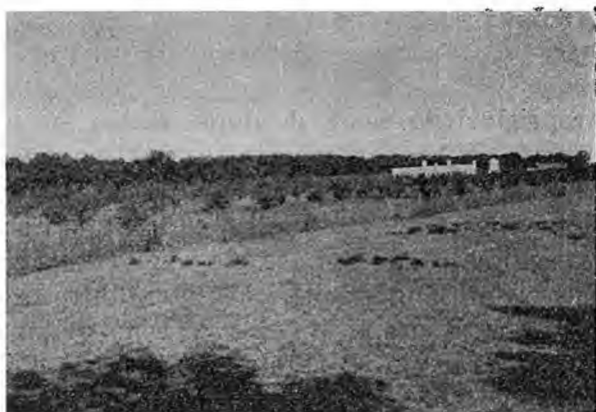

Fig. 18. — Vedere de pe șos. București-Ploești spre pădurea Băneasa

www.dacoromanica.ro

Desigur că nu poate fi în intenţia noastră să dăm aici soluţiuni pentru amenajarea acestor situaţiuni estetice naturale. Acestea trebuiesc studiate detailat pentru fiecare poziţie. Ceeace urmărim este să dăm indicaţii generale pentru ridicarea valorei estetice a acestor frumuseţi naturale.

Fig. 19. — Vederea Colentinei spre fabrica de cărămidă Montesquioux.

O primă şi cea mai importantă condiţie este, repetăm, să cruţăm aceste elemente naturale, să nu le distrugem, fie prin o folosinţă streină de estetică, fie prin acoperirea vederei lor în mod artificial, fie prin o amenajare neartistică, care le ar distruge pitorescul lor natural; fie, în fine, prin executarea de lucrări în vecinătatea lor în discordanţă cu cadrul estetic natural.

Astfel, în genere, din aceste regiuni estetice trebuiesc îndepărtate carierele de nisip şi pietriş, fabricile de cărămidă, cum avem un exemplu caracteristic la *M-rea Plumbuita*, care a rămas înconiurată de gropi, sau spre Crângaşi (fig. 20). Trebuie împiedicată distrugerea pădurilor şi grupărilor

www.dacoromanica.ro

de arbori, distrugeri de care din nenorocire s'a abuzat prea mult, cum s'a făcut cu pădurea *Băneasa* pe şos. Bucureşti-Ploeşti, ori cu pădurea *Pantelimon;* ori distrugerea lor cu vitele (pădurea Roşu). Trebuie cultivate în genere plantaţiile şi verdeaţa, replantate pădurile ce îmbătrânesc sau se usucă, cum se întâmplă acum cu păduricea fostă

Fig. 20. — Extinderea Bucureş'ilor prin gropile caricrelor de nisip şi pietriş din Crângaşi

Montesquioux de lângă şoseaua Bucureşti-Ploeşti în faţa vilei Minovici, din care există câteva grupări foarte decorative pe terenul de golf vecin (fig. 21). La fel s'a întâmplat de câteva ori şi cu pepinierile de arbuşti ale comunei.

Acoperirea vederilor estetice naturale se întâmplă fie prin executarea de clădiri mai importante, sau de simple cocioabe (ex. dealul Pirotechniei ascuns de clădiri, sau la Băneasa cu cocioabe, ca în fig. 22); cu terasamente de căi ferate sau de şosele, fie prin plantaţii rău d'spuse din punct de vedere estetic; fie, în fine, prin depuneri de gunoaie (ex. la Dobroeşti, valea Colentinei). Trebuie mai ales să

www.dacoromanica.ro

ne ferim de asemenea întreruperi de vedere, un mare inamic al frumuseţilor naturale din oraş. Cu drept

Fig. 21. — Grupări de arbori la „Country Club" Parcul Naţional

cuvânt *Jaussely* a spus: «Nu există arhitectură care «să poată înlocui vederea unui paysagiu frumos ,a «mărei sau a muntelui»... Din contră, lucrarea omu-

Fig. 22. — Cocioabe pe şos. Bucureşti-Ploeşti stricând vederea spre pădurea Băneasa

www.dacoromanica.ro

lui trebuie astfel dispusă, ca efectul artistic al pito-

Fig. 23. — Lacul Băneasa (vedere spre depozitul R. M. S. înainte de amenajare — cu insula din amontele podului)

Fig. 24. — Lacul Băneasa (vedere spre depozitul R. M. S. spre insula din amontele podului, după amenajare)

www.dacoromanica.ro

rescului natural să se prezinte într'un grad mai înalt [1]).

Fig. 25. — Lacul Băneasa (vedere dinspre Şos. Herăstrău. cu insula din avalul podului, înainte de amenajare).

Fig. 26. — Lacul Băneasa cu vederea insulei din avalul podului după amenajare).

1) *Willy Lange:* „Landschaft und Siedlung".

www.dacoromanica.ro

Lucrările de amenajare să fie astfel făcute ca să nu distrugă ***pitorescul natural***, adică «acea diversi- «tate de forme creiate de forțe misterioase, statice «sau dinamice, în căutarea unui echilibru, care totuși «formează armonia întregului, care se pretează ad- «mirabil la senzații». Astfel de lucrări ar fi: cheurile pe malurile apelor, podurile și clădirile ce le încadrează, apărările de maluri la lacuri sau râuri, amenajeri de alei prin păduri, etc. Această condiție

Fig. 27. — Parcul Snagov cu restaurantul

nu este însă ușor de realizat, mai ales la amenajarea malurilor apelor stătătoare, unde trebuiesc îndeplinite condiții cerute de salubritate. Cu toate acestea, de ex. insulele din lacul Băneasa, din amontele și avalul podului de șosea București-Ploești, păcătuesc poate ca pitoresc în urma amenajerei ce s'a făcut acolo (fig. 23—24 și fig. 25—26).

In fine, diferitele lucrări să nu fie în discordanță cu cadrul natural, căci fac astfel să apară ceeace *Rey* a numit anti-esteticul. Să se lase vederea liberă

www.dacoromanica.ro

Fig. 28. — Colina Arhivelor Statului (Mihai Vodă) văzută dinspre podul Schitu Măgureanu

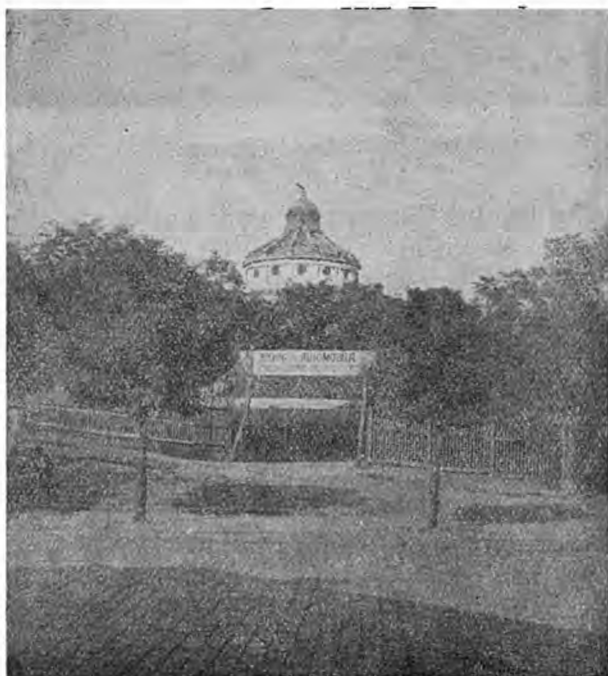

Fig. 29. — Dealul Patriarhiei (Mitropoliei) văzut dinspre str. 11 Iunie

www.dacoromanica.ro

spre paysagiul natural important din cât mai multe părți; clădirile să formeze într'un mediu ondulat adevărate coronamente; iar în o regiune de liniște, cum sunt malurile unei ape stătătoare, să accentuăm prin linii statice liniștea paysagiului. Arhitectura clădirilor Regiei Monopolurilor Statului de

Fig. 30. — Lacul Cișmegiu

pe malul lacului Băneasa nu sunt reușite nici din acest punct de vedere (fig. 23—24), în schimb mult mai reușită este aceia a clădirei restaurantului din Parcul Snagov (fig. 27).

c) *In interiorul orașului.*

Există elementele naturale: *colinele Dâmboviței*, cu așa zisele gorgane, de pildă Sf. Ilie din Gorgani, arhivele Statului (fig. 28), dealul Patriarhiei (fig. 29), Radu-Vodă etc.; *ca ape*, întâlnim acelea ale Dâmboviței și cele quasi-naturale, formând lacurile Cișmegiu (fig. 30 și 31) și al Parcului Carol (fig. 32); *ca plantații* sunt acelea ale parcului Kiseleff (fig. 33 și 34), Grădina Botanică (fig. 35), Grădina Cișmegiu (fig. 36), Parcul Carol (fig. 37), sau ale

www.dacoromanica.ro

unor alei umbroase, precum şoseaua Cotroceni (fig. 38) ş. a.; în fine *orizonturile*, ca cele din lungul

Fig. 31. — Lacul Cişmegiu (vedere spre pod)

meandrelor Dâmboviţei, spre colinele Cotrocenilor de la podul Sf. Elefterie; sau *vederi panoramice*

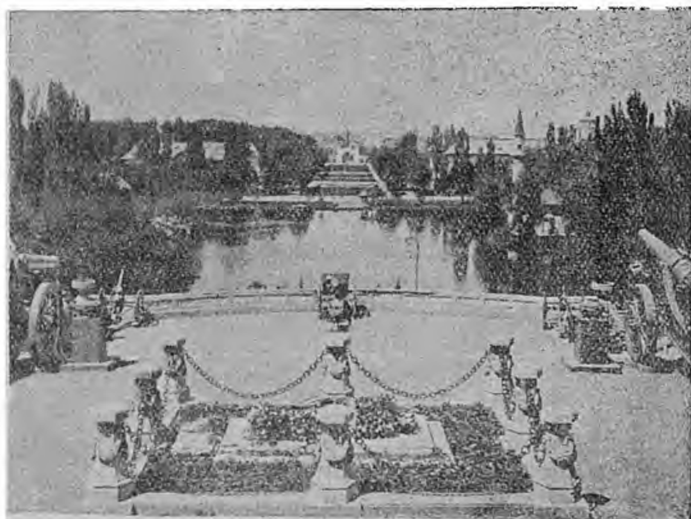

Fig. 32. — Vederea lacului din Parcul Carol dela Mormântul Soldatului Necunoscut.

www.dacoromanica.ro

de pe colinele Dâmboviţei spre diferite părţi ale oraşului; sau ale paysagiului natural spre exteriorul

Fig. 33. — Parcul Kiselef (în faţa restaurantului Colonade)

oraşului, cum ar fi: cele dela Văcăreşti, Şoseaua Piscului, Şoseaua Grozăveşti lângă Grădina Bota-

Fig. 34. — Arborii de pe Şos. Kiselef iarna

nică, (fig. 39 şi 40), Sanatoriul Gr. Alexandrescu (Şerban Vodă, fig. 41), dela Cotroceni (şoseaua Panduri, fig. 42), ultima fiind stricată de clădirile

www.dacoromanica.ro

prea înghesuite din aşa zisul «Parc» Principesa Elena.

Şi aceste frumuseţi naturale interioare oraşului

F g. 35. — Arbori din G:ădina Botanică (Cotroceni).

Fig. 36. — Aleia principală din Grădina Cişmegiu

www.dacoromanica.ro

au fost, cu foarte mici excepţii, neînţelese sau complet neglijate în trecut, astfel că unele din ele sunt

Fig. 37. — Arbori în Parcul Carol

acum aproape compromise. Numai lacul Cişmegiu, cel din Parcul Carol şi plantaţiile din aceste grădini, cum şi cele dela Parcul Kiselef sau din Grădina Botanică ori din parcul Cotroceni, au fost cru-

Fig. 38. — Şoseaua Cotroceni (umbroasă)

www.dacoromanica.ro

ţate, începând dela 1832 de către *Kiselef* şi dela 1852 în timpul lui *Ştirbey-Vodă.* Cu toate acestea şi

Fig. 39. — Vedere panoramică dela Grozăveşti (lângă Grădina Botanică)

în aceste locuri întâlnim acţiunea anti-estetică a proprietarilor vecini. Cişmegiul se învecineşte, cu

Fig. 40. — Vedere panoramică dela şos. Grozăveşti (lângă Grădina Botanică) spre cartierul Regiei Monopolurilor Statului

rare excepţii, cu fundurile curţilor şi dosurile caselor ce au eşire spre str. Brezoianu; la fel Grădina

www.dacoromanica.ro

Botanică spre casele din str. Erbăriei sau spre linia

Fig. 41. Vedere panoramică de pe colina Şerban Vodă (Sanatoriul Alecsandrescu)

ferată Cotroceni-Gara de Nord, unde se află mai dane cu guonaie; chiar Parcul Kiselef, pe lângă

Fig. 42. — Vedere panoramică de pe colina Cotroceni (şos. Panduri) spre Parcul Principesa Elena (construcţii înghesuite)

www.dacoromanica.ro

Şcoala Primară (fig. 43) şi dosul Salonului de Expoziţii sau al Restaurantului Colonadelor, cum şi starea vechiului local al Monetăriei Statului, cu ferestrele bătute în scânduri, prezintă laturi anti-estetice. Ar trebui înfrumuseţate aceste părţi, în primul rând de către proprietarii riverani (în unele puncte proprietar este chiar comuna).

Fig. 43. — Faţadă spre Şos. Kiselef (rondul I) neglijată prin tolerarea barăcilor şi cocioabelor

Cât priveşte gorganele şi colinele, ne-am ocupat încă din 1914 de amenajarea parţială a acestora şi am revenit adeseori [1]) asupra chestiunei, iar în ultimii ani Municipiul a început să le poarte o deosebită grije, păzindu-le de anti-estetic, şi chiar a întreprins lucrări de amenajare a lor din punct de vedere artistic. Studii de detaliu sunt încă în curs, pentru asigurarea vederei spre aceste coronamente naturale, cum şi spre a stabili noi vederi panoramice pitoreşti, pe lângă cele deja realizate pentru colina Arhivelor Statului, încă înainte de război, în

1) C. *Sfinţescu:* „Cum să sistematizăm Bucureştiul" (Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială, 1929).

www.dacoromanica.ro

parte salvată (fig. 28); sau ca cele din 1924 întocmite pentru rampa dintre Piața Senatului și str. Carol, unde s'ar fi putut obține un efect estetic și prin degajarea unei fațade, în punctul culminant a Palatului Poștelor[1]) prin creiarea unei perspective până în fațada viitorului Palat al Senatului, poziție iremediabil pierdută acum, dar nu o imposibilitate acum câțiva ani.

2. Stylul arhitectonic

a) *Acțiunea stylului*

Stylul arhitectonic formează cel de al doilea simbol al esteticei generale a unui oraș și adesea chiar *personalitatea* urbanistică, mai ales în cazul lipsei frumusețelor naturale.

Un astfel de rezultat urbanistic, stylul arhitectonic îl realizează în deosebi prin *ansambluri*, fie cele *legate cu istoricul orașului*, fie cele caracterizate prin *unitatea de styl* formând o eurythmie.

Guérard[2]), profesor la universitatea din Stamford (California), găsește că prima virtute a urbanistului este aceia de a-și însuși viața orașului, și că inamicul cel mai mare al esteticei urbaniste este «bolșevismul arhitectonic». De fapt d-sa exprimă numai cu alte cuvinte regulele de estetică urbană arătate mai sus. Totuși nu suntem, pentru București, de acord cu preceptele d-lui *Guérard* admise de unii pentru Paris: «Ne jamais demolir. . . ne jamais restaurer . . . ne pas même consolider. . . mais laisser tout ce qui tombe, tomber». . . deși d-sa recunoaște că «sunt și cazuri în care târnăcoapele nu trebuiesc oprite, căci unele dărămâri sunt opere

1) C. *Sfințescu:* „Cum să sistematizăm Bucureștiul" (Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, Nr. 1—3, anul 1929).

2) *Guérard:* „L'Avenir de Paris".

www.dacoromanica.ro

foarte pioase». Nu trebuie să cădem în fanatism arheologic.

Este necesar să se păstreze o armonie, o gamă a stylurilor arhitectonice, o *măsură*. Când stylurile clădirilor dau naştere la dezacorduri, «strigă unele la altele», este foarte recomandabil «un văl des de «verdeaţă vie sau o reţea diafană de ramuri scutu- «rate, cari au efectul să le atenueze, şi în spatele «căruia aproape totul devine permis, scrupulurile «mai pot dispare, căci arhitecturei chiar sărace şi reci i se comunică tremurul vieţei».

Fig. 44. — Piaţetă în Parcul Delavrancea clădită în styl unitar.

Cu drept cuvânt d. Guérard oprindu-se asupra stylurilor arhitectonice se întreabă: în ce măsură noile styluri trebuie să ţină seamă de trecut, mai ales într'un oraş istoric? In acest sens trebuesc înţelese stylurile. «Nu este de loc absurd să exprimi «gloria militară prin forme luate dela Romani, mis- «ticismul prin gotic, magnificenţa prin epoca lui «Ludovic XIV, iar eleganţa şi libertatea prin aceia «a lui Ludovic XV». Afară de aceasta, fiecare din styluri cere un anumit mediu: goticul nu cere pers-

www.dacoromanica.ro

pective largi, ci străzi înguste şi întortochiate, cu denivelări, etc. pe când clasicul reuşeşte în terase.

Propuneri de servituţi arhitectonice pentru asigurarea, nu a uniformităţei, ci a armoniei, s'au făcut şi teoretic şi practic de mult timp în Bucureşti. Astfel în lotizarea «Barbu Delavrancea» dela Şos. Kiselef, au fost impuse prin acte, stylul românesc, care a fost aproape pretutindeni respectat (fig. 44); iar pe cale de regulament s'a căutat a se introduce arcadele, deocamdată pe str. Lipscani, dar înca fără rezultat. Prin repetirea unor figuri omotetice (arcadele) s'ar fi obţinut o armonie.

D-na *Martha Bibescu* în «suggestiile» sale, condusă de principii analoage, repeta recomandaţia unor asemenea măsuri, cari nu pot fi de cât admise de toţi cei ce înţeleg estetica urbană. După ce D-sa numeşte «B-dul Colţei o expoziţie retrospectivă a prostului gust» şi cere o «luptă pe faţă împotriva individualismului exagerat», propune chiar colorări ale caselor uniforme pe cartiere sau strazi, cum se făcea altă dată la Petersburg. Nu ne putem ralia fără rezerve la această ultimă idee, care a fost întrebuinţată cu măsură în timpuri şi mai vechi şi în centrele apusene.

In ce priveşte arcadele, d-na Bibescu rezumă avantajele:

1. Trotoarele acoperite apără pe trecători iarna de sloiurile de ghiaţă; primăvara şi toamna de şipotele de ploaie prin zghiaburile sau burlanele defectuoase; vara de arşiţa soarelui.

2. Curăţenia trotoarelor va putea fi obţinută mult mai uşor.

3. Bolţile sunt în tradiţia arhitectonică a ţărei, «la mânăstiri, case bogate sau sărace, cu proporţii «modificate după nevoi, putând fi joase pe străzile «înguste, şi înalte şi monumentale pe străzile largi».

4. Arcadele vor contribui mult la armonizarea faţadelor clădirilor.

www.dacoromanica.ro

5. Variaţii s'ar putea obţine pe diferite străzi prin schimbarea arcului, dela plin cintru la cel trilobat, întrebuinţat în sec. XVII şi XVIII în arhitectura românească.

Mai adăogăm şi un alt avantaj, iarăşi important pentru Bucureşti:

6. Prin introducerea arcadelor s'ar obţine lărgirea părţei circulabile a străzilor înguste, fără mari cheltueli, fie pentru comună, fie pentru proprietarii imobilelor, căci ar fi de lăsat circulaţiei numai suprafaţa ocupată de trotoarele sub arcade, iar etajele ar rămâne pe frontul vechei linii de posesie, cum s'a practicat deja, uneori cu succes, în unele oraşe din America.

Materialul întrebuinţat contribuie şi el la formarea stylului arhitectonic predominant într'un oraş. Aşa dar cu drept cuvânt, nu rareori se recomandă o regulă prea bine cunoscută, dar prea adesea nerespectată în arhitectură: sinceritatea, sau mai puţin eufemistic «cinstea în întrebuinţarea materialelor». Această cinste impune după părerea multora, în Bucureşti, aflat în o regiune lipsită de cariere de piatră sau marmoră, întrebuinţarea cărămidei aparente de coloare puţin roşiatică, deschisă, fără a considera acest material ca inferior, căci monumentele istorice au dovedit contrariul. Materialele scumpe să nu fie întrebuinţate decât în cazuri excepţionale şi de prosperitate.

b) *Stylul românesc în arhitectură.*

Prin urmare când recomandăm ca un oraş, pentru estetica lui, să aibă un styl arhitectonic, nu înţelegem uniformitatea unui styl, ci înţelegem o armonizare a stylurilor, după regulele artei. Dealtfel Bucureştiul deja construit este, în cea mai mare parte,

www.dacoromanica.ro

compus din clădiri în tot felul de styluri [1]), aşa că nu ne vom teme de uniformizarea viitoare a oraşului. Dar dacă avem pretenţia ca în decursul vremei să-i creiem o personalitate, mai ales prin adoptarea unui styl arhitectonic cât mai local, să-i zicem naţional, poate că ar fi de studiat mai întâi posibilităţile de perfecţionare a începuturilor deja făcute în această direcţie. Căci esteticul corespunde unei plăceri, iar plăcerea, cum arată şi *Borissarlievici*, se găseşte «în tot ceeace este conform naturei noa«stre».

Trebuie însă dela început să fim convinşi de adevărul că niciodată un styl arhitectonic nu s'a creiat, nu a ajuns la maturitate, să zicem, în mod spontan.

Stylul, acel adaos al fantaziei, peste utilitar [2]), a fost în raport cu trebuinţele artistice ale unei epoce. cu conştiinţa acelei epoce. Nu am fi sinceri dacă am nega că vremurile noastre sunt caracterizate prin o conştiinţă de simplificare, prin exprimarea numai a ceeace este deosebit de preţios, adică pentru accentuarea formelor cu scop utilitar (forme funcţionale). *Tiersch* [3]) spune: «în facilitatea acţiunei or«ganice se gaseşte plăcerea». Ca atare stylul sau stylurile epocei noastre, mai ales în arhitectură, trebuie să urmeze unei conştiinţe, iar dacă aceasta nu există încă, trebuie mai întâi formată.

Revenind la şansele formărei unui styl de arhitectură românească corespunzând cerinţelor estetice, trebuie să recunoaştem că începuse a se forma o conştiinţă a publicului bucureştean în acest sens.

1) Această „producţie de clădiri într'o arhitectură streină de noi" este aspru criticată de arhitecţii partizani ai unei arhitecturi exclusiv naţionale (*D. Marcu:* „Arhitectură şi Clădiri". Vol. I festiv a semicentenarului Soc. Politecnice — 1931).

2) *Meumann:* „Sistemul Esteticei".

3) *Tiersch:* „Die Proportion in der Architektur".

www.dacoromanica.ro

grație străduințelor perseverente a unor arhitecți români sau a unor oameni de gust, oricât de huliți ar fi astăzi unii arhitecți, din cauza unor creațiuni câte odată nereușite. Din nenorocire, amestecul de conștiințe provenit fie din premenirea prea accentuată a acestui public, fie din egoismul neînfrânat al unora, sau din lipsa unui sprijin mai pronunțat al unei conștiințe mai unitare, se pare că în ultimul timp au mai slăbit eforturile de contribuție la perfecționările ce trebuesc aduse pentru formarea stylului local național.

Socotesc că există acum trei tabere:

Una care rezistă încă, din fericire, pe poziția românească, și care, credem, nu va ceda niciodată, fiindcă este însăși menirea existenței ei: este gruparea având ca nucleu majoritatea profesorilor de la Academia de Arhitectură, și Comisia Monumentelor Istorice, unde se află d-nii *N. Iorga* și *G. Balș*. Această grupă se mândrește cu operile unui *Mincu*, care a inspirat stylul modern al arhitecturei românești din vechea tradiție. Curentul pentru un astfel de styl a fost deslănțuit indirect de *Lecomte de Nouy*, elevul lui *Viollet-le-Duc*, cu ocazia însărcinărei acestuia, după 1875, cu lucrările de restaurare a mănăstirei Curtea de Argeș [1]. Bufetul de pe Șoseaua Kiselef, ca plan destinat a fi pavilion românesc la expoziția internațională dela Paris din 1889, este prototipul operei lui Mincu și este considerată ca operă care a «creiat o dâră și un imbold» în stylul modern românesc.

Mincu a reușit în arhitectură, fiindcă, — reluând o expresie ce am mai întrebuințat-o, — a întruchipat cel mai bine în arhitectură sentimentele societăței românești din acel timp. După aceia d. *P. Antonescu*

---

1) *Arh. Er. Lăzărescu:* „Arhitectura românească în ultimii 50 ani". (Volumele festive ale semicentenarului Soc. Politecnice — 1881—1931).

www.dacoromanica.ro

a stăruit în adaptarea elementelor acestui styl şi pentru clădiri monumentale civile. Mă feresc de a continua înşirarea pentru că doresc să elimin orice critică, însă trebuie menţionate cele două epoci de eflorescenţă a tradiţiei româneşti.

Această tradiţie pe care unii credeau că o pot şterge, a apărat-o cu plasticitatea sa cunoscută d. *Iorga* nu de prea multă vreme[1]: «Nu ştiu pentru «ce Turcii au refuzat «avenue»-urile şi «broad-«street»-urile şi skyscraper-urile financiarilor din «New-York. Dar vom spune — şi cea mai mare par-«te din opinia publică, toţi oamenii cuminţi, sunt de «aceiaş părere — pentru ce chiar dacă miliardele ar «ploua din imperiul fantaziilor abstracte, noi nu «dăm *Bucureştii*.

«Aşa cum e, cu străzi înguste şi uneori strâmte, «cu case şi mai mari şi mai mici, şi mai urâte şi mai «frumoase, cu biserici sluţite de turnuleţe de tini-«chea şi asediate cu case evreeşti, cu Dâmboviţa că-«rându-şi murdăria între maluri pe care cetăţenii «expun zilnic prisosul lor de hârtii şi de gunoaie, *el «e o parte integrantă din tradiţia noastră istorică,* «un element din viaţa noastră morală, un martor al «sforţărilor şi suferinţelor noastre».

O a doua grupă am forma-o din persoanele cari nu acordă multă sau nici măcar puţină încredere viitorului unui styl neo-românesc. In această grupă înclinăm să aşezăm şi pe d-l Arh. *Duiliu Marcu,* care a scris: «Insăşi glorioasa Franţă se înşela cu imitaţia «trecutului său strălucit[2])... iar mai departe: «dacă «judecăm tot ceeace s'a clădit în ultimii 50 ani, une-«ori trebuie să dăm preferinţă acestor clădiri chiar «când sunt lipsite de originalitate, însă nu de price-«pere, faţă de atâtea aberaţiuni de arhitectură zisă

1) „Neamul Românesc" din 20 Mai 1924: „Gânduri zădarnice".

2) *Duiliu Marcu:* „Arhitectură şi Clădiri" (Vol. I Semicentenarul Soc. Politecnice din România, 1881—1931).

www.dacoromanica.ro

«națională, fără proporții, lipsită de bun gust și de
«seriozitate și așa de îndepărtată de buna tradiție
«națională»,... și încă: «azi, cu excepțiunea învăță-
«mântului din Academia de Arhitectură, mișcarea
«tradițională este pe cale de a eșuà»...

«Noul curent (este vorba de modernism) cuprin-
«de mai toate țările și capătă dela început un carac-
«ter internațional»...

«Arhitectura devine pur constructivistă»...

Mai așezăm tot în această grupă și pe unii esteticiani, ca d. *Simionescu-Râmniceanu*, care a scris [1]):

«Considerând însă rezultatele la care a ajuns (ar-
«hitectura românească), e îndoios dacă această spri-
«jinire pe trecut a fost cu adevărat prielnică. Im-
«perecherea curentă dintre villa apusului și stylul
«nostru mănăstiresc, a produs până astăzi numai
«monstruozități: contraforți ca de cetate sprijină un
«geamlâc de seră, coloane scunde și posomorâte, o
«degenerare a celor de arhondaric pentru a le a-
«dapta casei de apărare (cula) fac logie unui bou-
«doir, tot așa cum ferestrele luate deagata de la o
«chilie sunt trecute la un salon. E o contradicție în-
«tre stylul massiv și auster al mănăstirilor și ceeace
«se pretinde dela o villă, în cât numai lipsa unui
«styl în viață a societăței românești poate explica
«cum această arhitectură românească a fost răbdată
«în oraș»...

Această grupă, deși nu este mulțumită de rezultate, nu este ireductibil contra unui viitor styl românesc.

Dar o a treia grupă este cea mai numeroasă: aceia a indiferenților, a streinilor, a iubitorilor de noutăți, și a multor arhitecți veniți de peste frontieră, cari nu simt nici o atracție pentru tradiția de pe acest sol. Aceștia chiar neagă existența reală a unui

---

1) „Ideea Europeană" Nr. 138/1924.

www.dacoromanica.ro

styl românesc în arhitectură [1]). Prin construcţiile pe care le-au finanţat sau proectat şi executat, în «ritmul internaţional» (în arhitectură găsesc că nu poate deveni un styl complet internaţional, căci atunci ar urma că cel puţin clima, relieful, materialul solului, să nu mai joace nici un rol în realizarea arhitectonică) — aceşti adversari au format un curent de temut, în favoarea lor; în faţa acestuia, socoteşte nu fără temei d. *Duiliu Marcu,* e posibil ca mişcarea tradiţională să fie pe cale de a eşuà sau să rămână închisă între zidurile Academiei de Arhitectură.

Din cele expuse până aici nu rezultă nici că stylul românesc în arhitectură a cucerit terenul, dar nici că a făcut dovada neputinţei şi că trebuie să ne supunem fără rezerve «internaţionalului».

Bună parte din realizările de până acum, admitem, nu a mulţumit, mai ales ca aspect exterior şi adesea şi ca dispoziţie interioară, pe cei mai mulţi cari le-au cercetat cu atenţiune şi simţ estetic. Cum că există nemulţumiri este explicabil, mai ales în această epocă în care comparaţia şi adaptarea se poate face cu cea mai mare înlesnire, din cauza imensului progres în tecnica transporturilor, şi când lumea aşteaptă creiarea şi stabilizarea unui styl arhitectonic numai dela câteva lucrări şi numai în câţiva ani. Incercările, unele fericite, cele mai multe neizbutite, datează numai de câteva decenii şi la un număr restrâns de lucrări, prin urmare suntem prea grăbiţi în a face aprecieri definitive. Apoi faptul că o arhitectură la noi îşi împrumută tecnica şi elementele caracteristice din arhitectura religioasă, aceasta nu constitue nici un păcat: nu este decât continuarea unui fenomen care se întâmplă de mii de ani. Şi sty-

1) Această aserţiune a fost combătută foarte documentat de mai mulţi cunoscători. Printre lucrările documentate citez: *Ing. P. Paşcanu:* „Relaţiune asupra originei stylului românesc în arhitectură" (Bul. Soc. Politecnice. 1914).

www.dacoromanica.ro

lurile clasice (mediteraniane) şi cele ale renaşterei, au apărut întâi în arhitectura religioasă. Ulterior adaptarea lor s'a făcut din ce în ce mai bine la cerinţele vieţii de toate zilele. Este însă important ca în această adaptare să se păstreze caracterul esenţial care formează stylul.

Iar argumentul că un anumit styl nu ar exista şi deci trebuie să primim deagata un alt styl, care există sau este în formaţie, în nici un caz nu poate fi acceptat. Un styl chiar dacă nu există încă, poate fi realizat, dacă ambianţa socială îl cere; cu atât mai mult dacă există de fapt toate componentele care-i pot da viaţa

Că un existent sau pretins styl nu ar fi decât variante ale altor styluri, nu exclude posibilitatea formărei unui nou styl pe baza acelor variante. In Franţa sunt recunoscute stylul normand, stylul basc, ca bine distincte, deşi acestea nu sunt decât variante ale stylului roman diferenţiat după regiuni.

Cine a vizitat muzeele de arhitectură ce sunt unele oraşe ca Luxor, Cairo, Atena, Roma, Constantinopol, Parisul, etc. îşi dă seama că de fapt elementele diferitelor styluri arhitectonice nu reprezintă decât o evoluţie înceată, prin adaptarea la noile forme de viaţă, a metodelor de construcţie din cele mai vechi timpuri.

Prin urmare chiar dacă stylul românesc bisericesc nu ar fi decât o contopire făcută abia în secolul XVII între arhitectura orientală (în deosebi bizantină) cu goticul occidental [1]), aceasta nu ne face decât să ne întărească părerea că această nouă formă de arhitectură are ceva propriu şi deci poate da naştere la un nou styl laic.

De fapt la lucrările vechi de arhitectură biseri-

1) După alţii ar fi un styl seldjucid.

www.dacoromanica.ro

cească romană *aparatul de zidărie* este romanic [1]) (şiruri de cărămidă aparentă combinată cu piatră) şi anume după *micul aparat*, fie *opus spicatum* (cărămizi în zăbrele) sau *opus reticulatum* (cărămizi pe muche în solzi), sisteme care nu se găsesc în lucrările din Grecia, iar planul este al basilicelor. Ciubucele în formă de tor, care înconjoară de obicei deschizăturile în ziduri sau nişele spre exteriorul clădirei, sunt tot de origină romană ca şi bolţile acestora în plin cintru.

Fig. 45. — Hanul lui Manuc din Bucureşti (vechea stare)

Dar caracterele unui styl românesc s'au pronunţat mai ales în sec. XVII, în «tindele» cu coloane sculptate, de lemn sau piatră, în straşinele formând mai totdeauna prispe, în arcurile devenite adesea trilobate. Aceste pot fi caractere suficiente pentru a forma un styl local, cu condiţia întrebuinţărei lor sincere (funcţionale) şi proporţionate, adică tocmai cu calităţile ce trebuiesc adevăratului artist.

Dar şi ca dispoziţie a spaţiilor neclădite între

1) *Ing. P. Paşcanu:* Op. cit.

www.dacoromanica.ro

spaţiile clădite, construcţiile mai importante îşi găsiseră forma locală artistică. Acele curţi mari interioare, înconjurate pe patru laturi de construcţii prevăzute cu prispe şi care nu erau decât o reproducere a modului de construcţie mai ales în jurul

Fig. 46. — Palatul Cotroceni

mănăstirilor întărite, merită a fi reluate, căci prezintă şi după principiile urbanistice moderne toate avantagiile.

www.dacoromanica.ro

Stylul acesta a dat în trecut lucrări remarcabile de arhitectură bisericească şi chiar de clădiri cu

Fig. 47. — Palatul M. Voevod Mihai, Şos. Kiselef

caracter public, cum erau vechile hanuri, cari în trecut au avut diferite destinaţii (fig. 45), iar chiar

Fig. 48. — Casa Stanovici (str. Gândului)

mai de curând clădiri pentru locuit, care încă corespund sentimentului social actual, şi printre care ei-

www.dacoromanica.ro

tăm Palatul Cotroceni de *Grigore Cerkez* (fig. 46), actualul Palat al Voevodului Mihai pe şos. Kiselef, construit după planurile aceluiaş (fig. 47), casa Stanovici din str. Gândului, după planurile arh. *Cristofi Cerkez* (fig. 48), casa Candiano Popescu din Parcul Filipescu ş. a.

Aceste ultime clădiri cu caracter particular au fost inspirate după vechile case boereşti. (Fig. 49 reprezintă fosta casă Ciurcu din str. Labirint, dărâmată).

Fig. 49. — Fosta casă Ciurcu dis str. Labirint (dărâmată).

Dar după cum cu ivirea noilor nevoi ale societăţii în materie de clădiri monumentale sau cu caracter public (gări, muzee, teatre, primării, etc.) toate stylurile cunoscute şi-au găsit forme de adaptare, ar fi nelogic să respingem, din cauza unor încercări în parte neizbutite, pe motivul că aceste caractere de arhitectură locală nu şi-ar putea găsi echilibrul.

Nu trebuie să considerăm că stylul modern actualmente în marşul său cu aparenţă de triumf a cucerit definitiv terenul Deocamdată acesta este la noi în faza simplificărei la ultima expresie utilitaristă a construcţiunei, dar în fiecare ţară acel superfluu, adaos artistic care stylează construcţia, a găsit în

www.dacoromanica.ro

sursele gustului local forme care diferenţiază chiar acest nou «styl internaţional».

Intre pastrarea elementelor şi formelor arhitecturei din ţara noastră şi întrebuinţarea lor artistică, cu intensitate, deoparte„ şi adaptarea acelor elemente la noile forme şi materiale de construcţie, de altă parte, suntem siguri că un styl românesc va putea satisface în viitor simţul artistic.

De altfel prima orientare se va impune în Bucureşti, dacă voim a creia acele ansambluri estetice, în jurul monumentelor istorice care există. De aceia va trebui făcut de urgenţă pentru oraş un inventar al clădirilor cu caracter istoric şi artistic, fără a ne mărgini numai la arhitectura bisericească.

Administraţia Comunală va trebui să lucreze în strânsă legătură cu Comisiunea Monumentelor Istorice în acest sens, iar legea monumentelor istorice, cel puţin pentru Bucureşti, va trebui completată. In afară de oraş şi în legătură cu frumuseţile naturale, această orientare poate da rezultatele cele mai fericite în regiunea din jurul municipiului.

A doua orientare semnalată mai sus, ar fi de recomandat mai ales clădirilor cu scop industrial ori comercial pronunţat, unde dela simplicitate şi uniformitate în detalii, care corespund regulelor economiei moderne, va trebui să pornească orice concepţie artistică.

Totuşi şi pentru asemenea construcţii prima metodă recomandată s'a dovedit că poate da rezultate satisfăcătoare şi aş cita printre acestea clădirile de la hypodromul Floreasca executate după proectele d-lui arhitect *Smarandescu* (fig. 50).

3. Organizarea circulaţiei

Circulaţia numai în cazuri cu totul excepţionale poate forma personalitatea unui oraş, şi atunci încă niciodată singură.

www.dacoromanica.ro

Organizarea circulației însă, concepută după toate regulele artei, contribuie totdeauna la estetica generală urbanistică, mai des prin o acțiune intelectuală și uneori și prin una sentimentală și chiar sensorială.

Astfel clasarea distinctă a arterelor principale de circulație, claritatea lor în structura orașului, traseul lor propriu circulației și organizarea profilului lor pentru categoriile de circulație, corespund unei acțiuni intelectuale; pe când acumularea unor mari

Fig. 50. — Hipodromul Floreasca-Tribunele

masse în mișcare pe un spațiu mare și larg, sau pe căi diferite și suprapuse (ca în orașele mondiale: New-York, Londra, Paris, Berlin), dă o acțiune sentimentală, de forță; apoi aspectul din văzduh al arterelor drepte și largi, care taie după direcții bine orientate un oraș mare, uneori poate fi estetic prin o acțiune sensorială. Și așa se prezintă Parisul.

In București actualmente găsim în circulație și comunicații mai mult pitorescul pictural și uneori arhitectonic, a neregularității încă prea pronunțată, și a amestecului în circulație a unor factori care a-

www.dacoromanica.ro

toate datorite mai mult timpului decât artei. Dar fatal pitorescul actual va dispare şi desigur va apare un altul. Tecnica urbanistică ne impune măsuri de alt ordin estetic în circulaţie, fiindcă acest oraş a desea exprimă sărăcia, suferinţa sau bătrâneţea [1]), crescut şi va creşte încă, iar astfel de spor se resimte cel mai rapid în circulaţie.

Din punct de vedere estetic trebuiesc pregătite şi marile artere de penetraţie în oraş, şi străzile de circulaţie cu totul redusă, cum şi acelea care la un moment dat trebuie să acţioneze estetic mai ales pe cale sentimentală.

De aceia nu recomandăm nici din punct de vedere estetic lărgirea sau corectarea fără selecţie a tuturor străzilor unui oraş, nici risipirea circulaţiei prin toate părţile oraşului, şi nici plantarea fără discernământ a arborilor, mai ales pe arterele monumentale, căci trebuie să se lase ochiului câmp liber spre a vedea desfăşurarea masselor în mişcare (de ex. Şoseaua Jianu, parte din Şos. Bucureşti-Ploeşti, ş. a.).

Deschiderile de mari artere trebuiesc făcute numai în măsura nevoilor şi a introducerei ordinei şi orientărei în regiunile unde la un moment dat nu există decât confuziune (cum este cartierul între Calea Rahovei şi Str. 13 Septembrie) ori cel dintre B-dul Brătianu şi Calea Moşilor, ş. a.

Această organizare a circulaţiei, mai ales din punct de vedere estetic, este foarte dificil de realizat, fiindcă ea se complică cu chestiuni de ordin social, economic, etc. după cum am arătat în un studiu precedent special acestei chestiuni [2]). Totuşi în zonele exterioare oraşului, unde pot predomina frumuseţile naturale, piedica aceasta este mult redusă,

1) *John Ruskin:* „Le paysage".

2) *C. Sfinţescu:* „Căile de comunicaţie şi transporturile în Municipiul Bucureşti".

www.dacoromanica.ro

iar foloasele estetice vor fi cele mai mari. De aceia insistăm ca acolo să nu se piardă un timp preţios.

B. Dispoziţiuni tecnice de estetică generală urbană

Odată ce am examinat posibilităţile de existenţă a simbolurilor esteticei generale urbanistice în Capitală conform programului stabilit, trebuie să dam şi câteva indicaţiuni măcar asupra câtorva din cazurile ce 'şi gasesc aplicare în Bucureşti, asupra dispoziţiilor tecnice care pot face să acţioneze estetica simbolurilor examinate, şi anume pe rând aplicaţiuni cu acţiune sensorială, sentimentală şi intelectuală.

1. Tecnica urbanistică cu acţiune sensorială

Am citat printre aceste dispoziţii tecnice: a) *perspectivele;* b) *coronamentul;* c) *aspectul din văzduh;* d) *silueta.*

Cadrul nu ne permite a dezvolta şi exemplifica teoriile de tecnică a acestor dispoziţii [1]; ne vom mărgini a indica pur şi simplu câteva cazuri de aplicaţie în regiunea Bucureşti, fie în cea exterioară, fie în cea interioară.

a) *Perspectivele*

Trebuie totdeauna ca acestea să fie deschise spre frumuseţi naturale, sau spre monumente arhitectonice, dar care în orice caz *să predomine.* Astfel de linii de perspectivă ori există deja şi trebuie numai folosite, ori trebuesc creiate.

1) A se vedea pentru detalii: „Cursul de Urbanism" ţinut de Prof C. *Sfinţescu* la Academia de Arhitectură, litografiat în în 1924 şi 1929 (partea I-a).

www.dacoromanica.ro

O perspectivă existentă spre un fond natural predominant, care să fie în acelaş timp şi un simbol de estetică generală al Bucureştilor, nu există în această regiune, ci numai din cele din categoria de estetică locală; iar a creia în viitor grupari numeroase de perspective monumentale pentru a caracteriza estetica generala a oraşului consideram ca exclus. Parisul este poate singurul oraş din lume care a reuşit să creeze artistic acest gen de estetica generală urbanistică. Turinul a încercat apoi, cu mai puţin succes.

Ca symbol secundar de estetică generala bucureşteană desigur că ar putea fi utilizate meandrele Dâmboviţei pentru o serie de perspective monumentale, care să joace un rol important în aspectul estetic al oraşului. Studiind harta cu traseul actual al Dâmboviţei, observăm că există câteva concavităţi în acest traseu cari pot procura perspective pe distanţele cerute de estetică, perspective cari ar câştiga şi mai mult dacă Dâmboviţa ar fi acoperită cel puţin pe acele porţiuni, iar arborii ar fi transplantaţi numai pe marginele arterei astfel obţinută.

De pildă, un fond de perspectivă s'ar putea obţine cu o clădire monumentală ce s'ar ridica pe malul stâng al Dâmboviţei, cam între Cazarma Pompierilor şi str. Imprimeriei, perspectiva ce trebuia să fi fost una naturală, dată de gorganul pe care se află zidică biserica «*Sf. Ilie din Gorgani*», dar care s'a pierdut prin acoperirea acestei proeminenţe, care predomină malul râului, cu nişte construcţii antiestetice şi care nici nu pot deveni măcar pitoreşti. Această perspectivă văzută din Piaţa Senatului, ar putea avea o lungime de circa 400 m. faţă de o lărgime de circa 64 m. a arterei, deci în raport de 1 : 6, ceeace ar da aspectul unei esplanade. La fel s'ar fi putut creia una văzută dela podul Mihai Vodă spre Piaţa Senatului, dar care este compromisă prin fe-

www.dacoromanica.ro

lul cum s'au aranjat deja clădirile în acea piaţă. La acestea nu au fost deloc studiate efectele de perspectivă din acea parte, care cere ca planul faţadei principale să cadă normal pe un ax de perspectivă, pentru ca formele simple ale volumelor construcţiei să nu apară deformate, căci atunci îşi pierd acţiunea lor estetică suprafeţele simple, regulate. Ar fi de cercetat dacă nu s'ar putea face oarecare corecturi situaţiei actuale, ţinând seamă că în acea parte curând va trebui să se acopere canalul Dâmboviţei.

Fig. 51. — Perspectivă pe Dâmboviţa spre clădirea Vama Poştei

Din fericire, privind spre avalul Dâmboviţei, chiar mai departe decât din dreptul str. Imprimeriei, dela o distanţă până la circa 1100 m. de monument (mai bine dela podul Arhivelor), apare perspectiva Vămei Poştei, care deocamdata există, dar care adesea a fost ameninţată să fie stricată prin interpunerea ecranului unei noi construcţii. Va trebui veghiat ca aceasta să nu se întâmple. Dacă s'ar fi observat la timp prezenţa acestei perspective, poate că silueta acestei clădiri ar fi fost aleasă alta pentru a predomina (fig. 51). Piaţa Mihai Vodă

www.dacoromanica.ro

are deci o poziţie privilegiată şi se cuvine a fi tratată în mod artistic.

Alte două perspective, pe o lungime de 300 m. se pot obţine prin tratarea adequată a concavităţei cam din dreptul unde se află proprietatea Soc. de Tir (Teatrul Regina Maria) cum şi aceia opusă, şi anume terenul comunei unde se află hala de carne. Prin urmare şi aici este ceva de creiat.

Mai în aval, alte două perspective, la distanţă de circa 400 m. pot furniza proprietăţile unde se află aproximativ Hotel Regina din Calea Rahovei şi cele de pe concavitatea opusă, pe malul drept al Dâmboviţei, între Calea Şerban Vodă şi Str. Oiţelor.

In fine, o ultimă perspectivă, de astă dată mai lungă, ar fi cea văzută din aval spre amonte, şi anume începând din dreptul podului dela str. Tăbăcarilor, pe linia ce duce la concavitatea cheului stâng al Dâmboviţei pe frontul proprietăţei unde se află Morga.

Iată dar cum se poate obţine o succesiune de cel puţin 9 perspective monumentale pe porţiunea Dâmboviţei dintre str. Costache Negri ori podul Schitu Măgureanu şi str. Tăbăcari, ori mai bine B-dul Mărăşeşti (Radu-Vodă), dintre care cel puţin două pot fi obţinute pe proprietăţi comunale. Tocmai această succesiune, la distanţe relativ mici, de perspective monumentale, credem că poate procura o caracterizare de estetică generală a Capitalei.

Dacă am împinge şi mai departe cultivarea estetică a acestor perspective, în sensul că am degaja unele ondulaţii predominante aflate pe aceste linii de perspectivă, şi anume cel puţin pe un plan normal acestor linii, şi încă am mai profita şi de aceste elemente naturale pentru a combina esteticul natural cu acel arhitectural, efectul artistic ar fi mult sporit. Ar fi de studiat în acest sens degajarea şi a-

www.dacoromanica.ro

menajarea colinei Bisericei Sf. Ilie din Gorgani şi poate şi aceia a M-rei Radu-Vodă.

Pentru asemenea *motive de estetică* în 1924—1925, când am propus anteproectul liniei ferate în lungul Dâmboviţei, am prevăzut că între podul Sf. Elefterie şi podul B-dul Mărăşeşti, linia să rămână subterană [1]).

Alte perspective naturale sau artificale, spre noi monumente ce s'ar putea creia, le considerăm eminamente cu caracter local şi ne vom ocupa de acestea la locul stabilit.

b) *Coronamentul*

Există coronamente celebre, unele formând pe lângă personalitate chiar corp cu silueta (ex. Mont St. Michel), sau numai personalitatea (ex. Acropole din Atena); altele care aproape depăşesc cadrul esteticei locale urbane (Sacré Coeur din Paris). In regiunea Bucureşti nu vedem posibilitatea unei astfel de dispoziţii cu caracter general estetic, fiindcă relieful este aci prea puţin pronunţat. Coronamentele ce s'ar putea obţine aci rămân forţamente cu caracter estetic local şi tocmai de aceia se cuvine să profităm la maximum de poziţiile naturale care ne pot procura întrebuinţarea unei asemenea tecnice.

c) *Aspectul din văzduh — Panoramele.*

In viitor chiar pentru oraşele de şes, cum e Bucureştiul, din ce în ce valoarea estetică a aspectului regiunei din văzduh va avea o importanţă mai mare, din cauza dezvoltărei aviaţiei. Pentru oraşele aşezate la poalele munţilor sau dealurilor, acest aspect a avut totdeauna importanţă şi a fost exploatat în

1) C. *Sfinţescu:* „Asupra liniei ferate traversând Capitala în lungul Dâmboviţei".

www.dacoromanica.ro

Fig. 52. — Piața Maria și cartierul vecin văzut din avion (regularitate)

toate orașele de turism prin reclamele vederilor ce se pot gusta, uneori chiar numai prin ascensiunea pe acoperișurile monumentelor înalte ale orașului,

Fig. 53. — Palatul Cotroceni văzut din avion (regiune de verdeață)

www.dacoromanica.ro

ca la Salzburg, Viena (dela Kobenzl), Braşovul (de pe Tâmpa). Alte exemple numeroase pot fi date. Parisul utilizează vederile din turnul Eifel sau de pe Arcul de Triumf.

Bucureştiul din văzduh prezintă şi vederi de plăcută regularitate şi de multă verdeaţă (fig. 52 şi fig. 53), dar şi de incoherenţă (fig. 54).

Vederi panoramice ale Bucureştiului putem avea

Fig. 54. — O regiune din Bucureşti văzută din avion (structură incoherentă)

şi acum, însă parţiale, din unele puncte ale colinelor Dâmboviţei. De acestea ne vom ocupa la estetica locală.

d) *Silueta*

Această formă, de cele mai multe ori apărând spre exteriorul oraşului, şi care e născută fie din topirea prin depărtare într'o formă simplă geometrică unică, fie în sudarea unui asamblaj de figuri elementare frumoase, a formelor naturale şi arhitectonice predominante în oraş, nu există încă în Bucu-

www.dacoromanica.ro

reşti. Silueta prin însăşi constituţia sa, cum am arătat mai sus, este o dispoziţie cu caracter estetic general urbanistic. Am amintit deja un exemplu de siluetă estetica naturală, adică piramida (triunghiul) dela Mont St. Michel. Dar nu numai frumuseţea naturală, ci şi construcţiile pot furniza siluete cu caractere analoage. *Colonia* vazuta din tren din departare, venind dinspre Coblenz, apare în ceaţă cu nişte triunghiuri suprapuse pe două dreptunghiuri aşezate pe baza lor cea lungă, din care ultimul este foarte lung: nu este decât silueta topită a clădirilor oraşului predominată de aceia a catedralei. La fel cu oraşul *Reims,* unde catedrala produce un efect estetic analog. Parisul din depărtare, văzut din anumite puncte, este predominat de silueta turnului Eifel. In toate aceste cazuri formele geometrice sunt simple, dar procurate de un monument de proporţii gigantice şi în acelaş timp de artă.

Putem cita şi cazuri de formare a siluetei prin asamblagii de forme geometrice simple, unele mai mici dar mai numeroase, altele foarte mari; este tot cazul oraşului Colonia văzut de pe malul stâng al Rinului, (dinspre Deutz) sau al New-Yorkului văzut din rada portului, ori a unor oraşe din sudul Arabiei, de curând cercetate.

Am dat aceste exemple pentru că nu cunosc asemenea siluete estetice ale oraşului Bucureşti, însa una sau mai multe pot fi creiate în viitor. Nu avem de cât să aşezăm în punctul predominant al oraşului sau în punctele predominante, care nu lipsesc aproape nici odată, şi deci nici în Bucureşti, monumente grandioase arhitecturale, care dintr'un anumit punct exterior de privire să apară în lungul avenue-urilor în o formă sau în o grupare de forme simple geometrice. Coasta sudică şi apuseană a lacului Fundeni nu e lipsită de interes din acest punct de vedere. Din nenorocire unele din aceste

www.dacoromanica.ro

puncte în relief din interiorul oraşului sunt deja construite cu clădiri care nu sunt nici predominante, nici grandioase şi nici nu reprezintă asemenea forme simple şi frumoase. Mă gândesc la Dealul Patriarhiei, ale căror clădiri abia se văd acum şi din preajma colinei, şi din exteriorul oraşului (fig. 29 şi 55).

Fig. 55. — Dealul Patriarhiei aproape invizibil dinspre Bd. Maria

Această chestiune trebuie studiată amănunţit mai întâi pe harta cu relieful solului şi apoi pe teren, pentru a stabili punctul sau punctele interesante şi apoi forma siluetei şi modul de obţinere a ei. Chestiunea este din cele mai complexe.

2. Tecnica urbanistică cu acţiune sentimentală

Dispozitivele acesteia sunt: e) *contrastul;* f) *pitorescul şi varietatea imaginilor;* g) *alternanţa regularităţei cu neregularitatea.*

Ce aplicaţiuni putem face în Bucureşti?

www.dacoromanica.ro

e) *Contrastul*

Şi contrastul poate fi natural sau rezultat din activitatea omului. Cel natural trebuie totdeauna păsrat, şi dacă nu putem să-l accentuăm cel puţin să nu-l micşorăm. De aceia ondulaţiile terenului nu trebuiesc niciodată nivelate fără discernământ artistic, şi nici denivelările abrupte nu trebuiesc îndulcite, fiindcă se pierde contrastul.

Bucureştiul şi chiar împrejurimile lui este plin de contraste, ,creaţiuni ale omului, dar lipsit de contraste puternice naturale.

Unele din contrastele realizate de om pot fi pitoreşti, dar nu de ordin estetic urbanistic şi acelea sunt de înlăturat; altele acţionează favorabil şi cată a fi păstrate

Contrastul arhitectural nu poate fi întrebuinţat ca tecnică de artă urbanistică în sens general, ci numai cu caracter local. Amestecul stylurilor nu formează contraste, ci lipsă de armonie, ceeace este antiestetic. Asemenea nu trebuie căutat să uzăm de contraste provenite din marea variaţie a proporţiilor construcţiilor pe suprafaţa oraşului, căci atunci cădem în confuziune. Contrastul arhitectonic intră în tecnica esteticei locale urbane.

f) *Pitorescul şi varietatea imaginilor*

Pitorescul urbanistic, ca şi contrastul, poate fi natural sau arhitectural, dar nu poate constitui o tecnică de estetică, căci este o stare de fapt realizată, cum spune *Paul Léger*, de timp. Pitorescul este deci o calitate ce nu aparţine obiectului considerat, şi constă, cum a demonstrat *Ruskin*, din exprimarea unei stări patetice, adică de suferinţă, sărăcie ori bătrâneţe, fie a unui paysagiu, fie a unei creaţiuni omeneşti.

Cum rolul urbanismului este să elimine sărăcia şi

www.dacoromanica.ro

suferința, rezultă că anumit pitoresc nu poate fi cultivat în estetica urbanistică.

Rămâne deci a fi păstrate lucrările vechi și istorice, care totdeauna sunt pitorești și au o acțiune sentimentală estetică. Când asemenea creațiuni au și alte calități artistice, cu atât valoarea lor este mai mare și vom căuta a o scoate în relief. De aceia orașele vechi sunt totdeauna și pitorești, de un pitoresc care procură o estetică generală urbanistica.

Asemenea paysagele reprezentând degradări ale naturei sunt pitorești, precum: malurile surpate ale râurilor, stâncile măcinate de ape, arborii bătrâni, scorboroși ori răsuciți. Toate acestea să fie realizate de natură, nu pe cale artificială, căci atunci avem anti-esteticul. Un astfel de paysagiu trebuie să predomine orașul pentru ca acel pitoresc să procure un motiv de estetică generală urbană.

Toate celelalte cazuri de pitoresc rămân de interes estetic local.

Nu putem da exemple de pitoresc cu caracter general urban în regiunea Bucureștiului.

In schimb varietatea imaginilor este destul de bogată, atât ca paysagii cât și cea arhitecturală. Această varietate, mai ales cea arhitecturală, tinde să dispară prin distrugerea vegetației, abuzul alinierei inutile a străzilor și uniformizarea dispoziției arhitectonice a clădirilor. Desigur că această variație nu înseamnă nici confuzie de styluri, nici anarhizarea urbanistică. *Raymond Unwin* recomandă, spre a se obține o astfel de variație, mai ales în orașele ce se dezvoltă repede sau în orașele noi, ca planurile de urbanizare să fie întocmite pe cartiere de specialiști diferiți, căci altfel fatalmente cădem în monotonie.

Bucureștiul, ca oraș vechi, cu contribuțiile cele mai diverse, are părți cu variații artistice de imagini. Vom căuta să dăm astfel de exemple la estetica cu caracter local, la care contribuesc.

www.dacoromanica.ro

g) Alternanța regularității cu neregularitatea:

Este o tecnică de estetică urbanistico-arhitecturală, care acționează tot pe cale sentimentală, fiindcă dă impresia rezistenței forțelor naturale la uniformitate, prin urmare impresia de conformare la acele forțe. De unde rezultă că această alternare cată să se producă în mod justificat, fie în lucrările de amenajare a spațiilor libere (parcuri, piețe, străzi, ape, etc.), fie în lucrările urbanistice de amenajare arhitecturală: încadrări de străzi, grupări de clădiri, alinieri de fațade ș. a.

Un oraș de deal sau de munte va impresiona totdeauna mai estetic fiindcă vom fi forțați la astfel de alternanțe.

După cum sunt unii, și nu cei mai puțini, cari cred că numai regularitatea poate realiza frumosul, sunt destui cari sunt convinși de contrariul. Am arătat însă că pentru a obține un efect în adevăr estetic trebuie ca tecnica aleasă să corespundă cerințelor naturei și să fie proporționată acelor cerințe.

In nici un caz însă nu vom înțelege ca estetică regularitatea ce nu poate fi observată decât în plan, adică acele lotizări simetrice sau planuri de urbanizare urmărind o rețea simetrică de străzi, de care s'a abuzat și în trecut așa de mult și în care se imitau compozițiile de desenuri ale covoarelor, arabescurilor, etc.

Bucureștiul nici ca paysagiu, nici ca clădiri și dispoziții, nu suferă de abuz de regularitate, după cum nici de neregularitatea artistic realizată. Căci trebuie să facem deosebire între neregularitatea artistică și dezordine. Exemplificarea unei astfel de tecnice la București rămâne de domeniul esteticei locale.

3. Tecnica urbanistică cu acțiune intelectuală.

Am enumerat printre astfel de norme: h) *ordinea*

www.dacoromanica.ro

şi orientarea şi i) *echilibrul între viaţa socială şi lucrări*. Astfel de norme au la baza lor satisfacerea interesului utilitar.

h) *Ordinea şi orientarea*

Cu toate că *Le Corbusier*, după *Laugier* din epoca lui Ludovic XIV, recomandă «*tumultul în ansamblu şi uniformitatea în detaliu*» aplicabilă mai ales în arhitectura urbană, aceasta nu trebuie interpretată ca dezordine şi lipsă de orientare, căci confuziunea este cel mai mare inamic al artei, lucrând anti-estetic pe cale intelectuală. «In facilitatea ac- «ţiunei organice se găseşte plăcerea».

Oraşele medievale caracterizate prin tumult, însă estetic, nu erau lipsite de oarecare ordine şi mai ales de orientare. Cele câteva spaţii libere (pieţele) cum şi turnurile catedralelor ori donjonurile palatelor, porţilor cetăţilor ori burgurilor, serveau şi pentru orientare.

In oraşele moderne perspectivele (de care ne-am ocupat), cu ordinea şi organizarea căilor de comunicaţie, formează tecnica acestui principiu de estetică.

Bucureştiul suferă din pricina unei lipse de ordine şi orientare. Multe artere de comunicaţie sunt foarte largi, fără a servi un interes mare de circulaţie (B-dul Ferdinand de exemplu se înfundă într'o gară cu circulaţie secundară, iar şoseaua Jianu va fi strangulată într'un pod peste lacul Herăstrău), pe când altele de mare circulaţie sunt prea strâmpte şi întortochiate (cele din cartierul dintre B-dul Academiei şi Splaiul Dâmboviţei). Multe cartiere sunt lipsite de orientare, de pildă chiar unele cartiere centrale (spre str. Căzărmei etc. ori spre str. Popa Rusu) aşa că mulţi obişnuiţi cu Bucureştii se găsesc adesea dezorientaţi, căci clădiri predominante nu există; şi nici vreo arteră largă şi bine orientată:

www.dacoromanica.ro

iar colinele Capitalei sunt invizibile din cauză că nu au servit pentru a fi clădite pe ele clădiri grandioase și aparente din toate părțile, ziua, ca și noaptea. Ar fi orientarea una din aplicațiunile «legei acțiunei minime» și în estetica urbanistică.

Numai aceste exemplificări, sper, pot servi la trasarea unui întreg program de activitate estetică, nu numai practică în București.

i) *Echilibrul între viața socială și lucrări*

Este o tecnică de estetică urbană izvorâtă direct din necesitățile permanente sociale, ,care cer o stare de echilibru între mijloace și realizare. Nici odată o impresie estetică, ,mai ales în urbanism, nu poate fi desprinsă de o comparație intelectuală între mijloace și realizare. De aceia *Raymond Unwin* cu drept cuvânt scoate în relief această tecnică, care este și o consecință a principiului *sincerității*.

Nu vom obține esteticul urbanistic dacă alături sau chiar în mijlocul cartierelor fastuoase găsim neagra mizerie urbană, sau dacă un oraș execută lucrări fără rațiune, fără utilitate și mai ales pe o scară cu totul în disproporție față de starea materială și culturală a societății ce locuește acel oraș. Grandiosul care apare ca o lipsă de modestie, poate provoca comicul, care nu este un efect de artă urbanistică, ci de artă literară. Din nenorocire ar fi să dăm prea multe exemple de realizări comice chiar în București. Numai enunțarea principiului este suficientă pentru stabilirea unui program de viitor în acest sens.

C. Personalitatea estetică a Bucureștiului

Acum că am examinat atât simbolurile cât și tecnica cu metodele ei pentru obținerea unei estetice cu caracter general în oraș, și mai ales că această

www.dacoromanica.ro

examinare am făcut-o asupra posibilităților Bucureștiului, putem trece la studiul realizărei celei mai de seamă de estetică generală urbanistică, adică la *personalitate.*

Ne întrebăm dela început: Bucureștiul poate avea o personalitate estetică? Cum poate fi obținută o personalitate a acestui oraș?

Nu este inutil să începem cu fixarea cuprinsului acestei noțiuni în urbanismul estetic.

Personalitatea urbanistică fiind un termen metaphoric prin care voim să distingem un oraș din cauza unei caracteristice care să-l individualizeze, desigur că personalitatea estetică urbanistică va trebui să corespundă acestui înțeles. Simbolurile primordiale creatoare de efecte artistice urbanistice sunt limitate, dar individualizarea unui oraș pentru a-i obține o personalitate estetică poate fi realizată prin o varietate nelimitată de utilizări a acelor simboluri.

După cum personalitatea omenească poate apare prin o caracterizare numai a uneia din atribuțiile omenești, tot așa și personalitatea estetică a unui oraș poate exista numai prin predominarea estetică a unui simbol urbanistic. Cu atât mai bine dacă la o personalitate urbanistică contribuie individualizarea mai multor simboluri.

Prin urmare, atât terenul (natura) câ și clădirile (stylul arhitectonic), cât și populația (circulația), fiecare separat, ca simboluri urbanistice, pot procura personalitatea unui oraș. Dar dacă stylul urbanistic al orașului este astfel în cât individualizează în mod predominant orașul, atunci obținem o personalitate estetică urbanistică desăvârșită.

Cu cât o astfel de individualizare este mai adâncită și valabilă pentru o suprafață teritorială mai mare, cu atât efectul estetic va fi mai puternic.

Elementele istorice, alături de cele naturale, care

www.dacoromanica.ro

acţionează mai ales sentimentul, sunt cele ce dau naştere la personalităţile urbanistice cele mai estetice.

Roma, prin importantele monumente istorice esistente acolo, Atena pentru aceleaşi motive şi prin predominarea Akropolei asupra regiunei, ca să cităm numai aceste exemple, verifică cele mai sus spuse.

Piramidele şi Sfinxul de lângă Cairo, ar acţiona sentimental mult mai slab, deci efectul lor estetic ar fi mult redus, dacă s'ar afla lângă importante denivelări de teren, între plantaţii, şi nu în apropiere de Nil, pe un şes pustiit de nisipuri, cu contrastele lor, sporite uneori prin reflexe în apele Nilului. Toate aceste particularităţi amestecă sentimentul de forţă al naturei cu acelea de chinuire omenească şi de energie muşchiulară cărora li s'a dat sens prin nişte forme geometrice simple, aşa de uşor perceptibile

Oraşul Bucureşti nu poate câştiga o personalitate estetică urbanistică mondială prin o caracterizare procurată de elementele naturei, nici prin valorile monumentelor vechi, istorice sau artistice, nici prin circulaţie şi nici prin lucrări de mare grandoare arhitectonică.

Nici unul din aceste simboluri urbanistice, socotesc, nu pot fi exaltate în aşa grad în cât individual să creieze aici o puternică personalitate urbanistică, mai ales că de cele mai multe ori voinţa omului este insuficientă pentru obţinerea unor asemenea personalităţi.

Prin creaţiunea unui *styl urbanistic* însă, străduinţele omului în obţinerea unei personalităţi estetice urbanistice pot fi fructuoase, şi pe această cale şi şansele unei personalităţi a Bucureştiului cresc mult.

Reamintesc că prin styl urbanistic înţelegem o

www.dacoromanica.ro

tecnică de estetică urbană, care întrebuinţând ca simboluri estetice paysagiul natural, stylul arhitectonic şi viaţa socială a populaţiei, realizează un maximum de efect cu minimum de mijloace. In care scop, cum am mai arătat [1]), trebuie să perfecţionăm caracterele naturale existente ale solului şi ale societăţei omeneşti ce trăeşte pe acest sol.

Cum putem realiza această perfecţionare, am căutat să îndrumez prin studiile anterioare ce am publicat asupra rezolvirei problemelor generale urbanistice ale municipiului Bucureşti, şi anume: asupra delimitărei spaţiilor construite şi a zonelor de verdeaţă, apoi asupra zonificărei, şi în fine asupra căilor de comunicaţie şi transporturi [2]). Dacă pe lângă rezolvirea urbanistico-socială a acestor probleme cu rezultate estetice, mai adăogăm şi un styl local arhitectonic ,ajungem la stylul urbanistic creator de personalitate. Arta însă cere perfecţiune şi perfecţiune fără soluţii artistice până în detalii nu poate exista.

De aceia în cazul particular al Bucureştiului trebuie să căutăm realizări artistice şi de detaliu, adică de estetică locală, iar nu numai de estetică generală. Stylul urbanistic al Bucureştiului va avea această caracteristică: va trebui să fie predominat de soluţii estetice cu caracter local, în lipsa factorilor de puternică estetică urbană generală. *Inmulţirea continuă a realizărilor estetice cu caracter local va asigura aşa dar personalitatea oraşului.*

Spre acest finit, trebuie să avem o conştiinţă socială a esteticei Bucureştiului.

---

1) C. *Sfinţescu:* „Delimitări în regiunea Municipiului Bucureşti-zone de construcţii şi zone de verdeaţă" (1930 pag. 10).

2) Toate aceste studii au fost publicate în Buletinul Soc. Politecnice 1930 şi 1931 iar aceasta. asupra esteticei completează tetralogia pe care o formează problemele de bază urbanistice ce se pun unui oraş.

www.dacoromanica.ro

Se impune dar ca să trecem acum la ultima parte a studiului nostru.

D. Simbolurile şi dispoziţiile tecnice de estetică locală urbanistică

Printre acestea am enumerat ca spaţii libere: *paysagiul, parcul* sau *grădina, piaţa, strada;* ca spaţii clădite: *clădirea, monumentul, monumentul istoric, grupările, ansamblurile;* în fine, ca circulaţie: *starea de mişcare* în pieţe şi pe străzi.

1. Spaţiul liber şi tecnica lui estetică

Afară de caracterele generale de estetică urbană ale spaţiilor libere din interiorul şi din exteriorul municipiului Bucureşti, caractere de care ne-am ocupat mai sus, fiecare porţiune din acel spaţiu liber poate prezenta particularităţi, care utilizate ridică valoarea locală a acelui simbol estetic. Aşa dar la început frumuseţile naturale din întreaga regiune, deja indicate, urmează a fi studiate spre a determina care tecnică de estetică locală urbanistică este recomandabilă pentru obţinerea unui rezultat cât mai artistic.

Am văzut normele de tecnică pentru estetizare generală urbană aplicabile spaţiului liber ca simbol urbanistic. La acelea se mai adaogă pentru amenajerile unui spaţiu liber de estetică locală, *în primul rând* o tecnică ce satisface interesul utilitar care să acţioneze în mod *intelectual* şi deci funcţional pentru producerea unui efect estetic. Apoi vin amenajerile cu acţiune *senzorială,* cum ar fi tecnica recomandată de *Camillo Sitte,* şi în fine, altele tot cu acţiune senzorială dar şi sentimentală, cum ar fi diferitele decoraţiuni deja menţionate.

Am mai arătat cu alte ocazii pe larg tecnica utili-

www.dacoromanica.ro

Fig. 56. — Lacul Băneasa, malul nordic spre şos. Herăstrău, înainte de amenajare.

Fig. 57. — Lacul Băneasa, porţiunea din fig. 56, după amenajare.

www.dacoromanica.ro

tară a spaţiilor libere, care asigură şi un efect estetic de acţiune intelectuală [1]). Nu mai insistăm din nou aici.

Tecnica de acţiune sensorială estetică a lui Camillo Sitte este universal cunoscută acum, şi ne dispensăm a ne opri în mod teoretic asupra ei; cele deja amintite până acum în această privinţă le considerăm suficiente. La fel şi privitor la tecnica decoraţiunilor, cari au o acţiune sentimentală estetică, şi care formează în deosebi obiectul artelor plastice şi chiar industriale [2]).

Ceeace este cu deosebire important în tratarea tecnică a spaţiului liber ca simbol de estetică locală urbană este găsirea soluţiunei care să-i scoată la maximum în relief caracterul predominant estetic. De pildă *liniştea, vederile libere, coronamentul, panoramele, contrastele, pitorescul* trebuie să predomine la paysagele rustice, la parcuri sau gradini. O asemenea tecnică poate fi cu uşurinţă aplicată la paysagiul din regiunea exterioară a capitalei şi chiar la parcurile interioare: văile să aibă apă, dealurile păduri, şesurile câmpii de verdeaţă. In fig. 23—26 şi fig. 56—59 arătăm cum s'a aplicat acest principiu la amenajarea lacului Băneasa.

Mai trebuie să ţinem seama că la orice paysagiu se poate scoate în relief unul din cele trei forme ale aspectului său estetic: *aspectul primitiv, aspectul utilitar* şi *aspectul decorativ*. Prin urmare fiecare spaţiu liber îşi determină singur tecnica sa de amenajare estetică.

Este aici locul să arătăm că dintre acestea, aspectul primitiv şi cel utilitar sunt acele cu acţiuni

---

1) C. *Sfinţescu:* „Delimitări în regiunea municipiului Bucureşti" şi „Zonificarea în Municipiul Bucureşti" (1930—1931).

2) Clasificarea de arte industriale (în care ar intra şi arhitectura, afară de arhitectura comemorativă) şi arte plastice. este a lui *Paul Léger.*

www.dacoromanica.ro

Fig. 58. — Lacul Băneasa, lângă podul şos. Bucureşti-Ploeşti înainte de amenajare.

Fig. 59. — Lacul Băneasa, aceiaş porţiune din fig. 58, după amenajare.

www.dacoromanica.ro

estetice mai puternice şi mai uşor de realizat. In special în lungul marilor artere de comunicaţii, în afară de spaţiul clădit al oraşului, trebuie să *prevenim*, să apărăm, stricarea acestor aspecte.

De aceia, cum în Bucureşti o bună parte din aceste artere de comunicaţie care pătrundeau în Bucureşti dealungul unor paysagii plăcute cată acum a fi stricate prin lucrări antiestetice, pe deoparte să păzim păstrarea mai departe a paysagiului, pe de altă parte, să ameliorăm situaţia nouă, fals creiată. Cea mai eficace păzire este introducerea principiului terenurilor non-aedificandi în acele zone. Cea mai lesnicioasă ameliorare constă în lărgirea zonelor de protecţie în lungul arterelor şi plantarea lor cu arbori stufoşi, pe marginea arterelor, ca să ridicăm acel văl tamisant la care se referă cu atâta justeţă de observaţie d. *Guérard*. Aceşti arbori formează frumuseţea şi majestatea drumurilor franceze.

Sunt de părere că şi statul trebuie să procedeze la fel pe toate arterele de mare circulaţie ale ţărei, fiindcă mai ales acum, când se cheltuesc miliarde cu modernizarea anumitor şosele, ar fi o condamnabilă neglijenţă sau nepricepere să nu se ia măsuri de păstrare şi sporire a frumuseţilor lor, condiţie esenţială de ordin turistic. In sate astfel de artere să fie lărgite şi prevăzute cu lucrări edilitare, iar pe restul parcursului, prin o lege specială, să se interzică clădiri şi stabiliri de noi colonii ori sate dealungul lor. Este recomandabil ca ori să se facă artere secundare de derivaţie, care să constitue axa unei noui aglomeraţii, ori, cel puţin, să se întrebuinţeze sistemul propus de *Unwin*, adică să se execute artere secundare paralele, la oarecare distanţă cu cea principală, în lungul cărora să se dezvolte coloniile de case. Dispoziţia nu este numai de interes estetic, ci şi economic.

Tot pentru aceste motive de estetică, lacurile e-

www.dacoromanica.ro

xistente trebuesc realimentate cu apă, iar nu desecate, cum au propus unii pentru lacurile din nordul Capitalei; pădurile replantate şi îngrijite, iar câmpurile lucrate, nu lăsate în sălbătecie sau să se împrăştie pe ele locuinţe mai mult sau mai puţin mizerabile.

Estetica spaţiului liber natural şi chiar în jurul celui clădit, mai ales în Bucureşti, poate fi mult ridicată prin cultura arborelui. Arborele are o tecnică anumită în estetica urbană, fie că este întrebuinţat izolat, grupat neregulat, sau urmează o dispoziţie geometrică.

Efectele estetice cele mai puternice le produce mai totdeauna arborele izolat sau în grupuri mici.

Totuşi şi aliniamentele de arbori au rosturile lor. Am arătat câteva cazuri. Găsesc nimerit să atrag aci atenţia asupra unei concepţii greşite, care se întâlneşte mai ales în Bucureşti la replantarea arborilor din aliniamente, atunci când unii din ei sunt distruşi de vreme sau de oameni. Anume, se înlocuesc acei arbori lipsă, cu pueţi plăpânzi ce fac un efect de plâns printre arborii maturi vecini, căci nu au nici soare, nici protecţie, şi reuşesc numai să facă impresia că nu vor ajunge niciodată la maturitate, cum este desigur şi cazul. Puţinii arbori înlocuitori de acest fel, trebuie să fie tot arbori maturi, căci aceasta nu este o imposibilitate; iar atunci când se întrebuinţează pueţi, să se revină la uzul acelor fuste metalice protectoare, cel puţin pe străzile mult circulate (între care intră şi Şoseaua Kiselef) căci slabii tutori întrebuinţaţi acum sunt sprijine anodine.

La pieţe şi pe străzi, cari au un rol în primul rând *utilitar*, vom căuta proporţii în raport cu rezultatele obţinute: adică în raport cu clădirile ce încadrează strada şi piaţa şi în raport cu circulaţia căreia i-e destinată. Aşa dar pieţele pot fi *liniştite* dacă rolul

www.dacoromanica.ro

lor este *pur sensorial;* dar să deservească mai multe artere de *circulaţie,* dacă acţiunea lor estetică va fi *intelectuală.* La fel şi cu străzile şi cu spaţiile libere particulare (curţi, grădini, alei).

2. Spaţiul clădit şi tecnica lui estetică

Afară de cele arătate la stylul arhitectonic şi la încadrarea spaţiilor libere (regulele lui *Camillo Sitte)* se cuvine câteva cuvinte despre *insolare,* despre *iluminatul în timpul nopţei* şi despre *coloritul clădirilor,* cu aplicaţiune la Bucureşti.

Insolarea paysagiilor şi spaţiilor libere în general nu este o tecnica urbanistică, ci o stare de fapt naturala. La spaţiile clădite adaptarea lucrărei la gradul de insolare constitue o tecnică şi de estetică locală urbană, cu acţiune sensorială, ori cu una intelectuală. Lumina soarelui prin efecte de umbră scoate în relief formele, iar prin rolul lor hygienic au un efect intelectual de utilitate. Aşa dar expunerea faţadelor cladirilor la sud măreşte efectul estetic al spaţiului clădit, ca şi mărimea curţilor şi lărgimea străzilor în raport cu înălţimile clădirilor. In ţările cu soare permanent, efectele de lumină şi umbră se prezintă şi mai puternice la străzile strâmpte, pe când în ţările nordice, cu un grad heliotermic redus, utilitatea hygienică predomină, şi deci căutăm acţiunea estetică intelectuală, adică străzile mai largi.

Bucureştiul, punct de încrucişare a tuturor extremelor, ar trebui să aibă străzi largi pentru soarele de iarnă şi strâmpte pentru cel de vară. Incă un motiv, ca, pentru această realizare paradoxală, să întrebuinţăm arcadele la parterurile caselor aşezate pe linia străzilor, căci ele fac posibile străzile mai înguste şi totuşi însorate iarna la etaje, unde sunt locuinţele, şi umbroase vara, pe sub arcade, unde circulaţia e mai mare.

www.dacoromanica.ro

Un rol analog cu al arcadelor, cu deosebire pronunțat în București, pot avea și arborii, dacă sunt judicios așezați pe spațiul liber.

Iluminatul în timpul nopței are efect decorativ, dar și intelectual, din ce în ce mai pronunțat; iar prin sistemul proecțiilor, are și o acțiune senzorială. Din nenorocire însă în această materie s'a lasat frâu liber tuturor extravaganțelor, astfel că decorul obținut prin iluminarea puternică cu diferite colori (cu neon, etc.) și cu diferite forme, nu dau impresii estetice, ci demonstrează numai dezordinea. Daca privim de la Universitate spre Cișmegiu în lungul bulevardului Elisabeta, sau calea Victoriei din spre str. Câmpineanu, putem în orice seară sa ne convingem că este ceva de făcut pentru ca acest fel de illuminat să devie artistic. Trebuie studiate și regulamentate și din punct de vedere artistic această decorațiune cu caracter permanent în timpul nopței.

Dar afară de aceasta și illuminatul public trebuie studiat din punct de vedere artistic, cum se face in alte orașe. In București așezarea lămpilor în axul bulevardului Brătianu a arătat că ceva se poate face din acest punct de vedere, însă mai sunt încă artere importante, precum calea Victoriei, calea Grivița, bulevardul Colței, câte-va piețe, care ar cere un minimum de activitate în această materie.

Coloritul clădirilor formează o tecnică de mare importanță în estetica locală urbana, caci poate ridica sau distruge un efect artistic urban. Coloarea clădirilor acționează sensorial dar și intelectual și de aceia coloritul și chiar policromia la clădiri a fost întrebuințat din cele mai vechi timpuri. D-l *Iorga*

www.dacoromanica.ro

descriind efectele de colori ale M-rei Curtea de Argeş, găseşte coloarea albă-gălbuie a zidurilor şi roşul acoperişurilor foarte convenabile albastrului cerului şi accentuiază că policromia a jucat un rol important în arhitectura romano-bizantină.

Profesorul norvegian *Pedersen* nu socoteşte potrivită coloarea albă la casele mici, căci se proectează pe fondul închis al terenului şi al pădurilor căci ar da un efect urât.

Din punct de vedere sensorial colorile faţadelor clădirilor sau chiar policromia lor trebuie să respecte regula colorilor complimentare: roşu complimentarul verdelui, galbenul al ultramarinului, al galbenului-verde este violetul. Individualismul în această materie provoacă dissonanţe pe care un ochiu artistic nu le poate suporta. De aceia este de preferit reîntrebuinţarea metodelor vechi, adică „servitutea de coloare" pe care d na *Bibescu* o recomandă Bucureştiului. Cel puţin vom fi feriţi de asemenea dissonanţe.

Vor varia numai tonurile, ceeace nu va fi displăcut.

Dar la alegerea coloarei trebuie să ne gândim şi la acţiunea estetică intelectuală a ei, ceeace ne-ar face să respingem de exemplu sistemul modern de a întrebuinţa tencueli colorate viu, în modul cel mai bizar: verde, albastru, portocaliu, violet, etc. pe care intelectul nostru nu le admite pentru un material ce nu poate avea niciodată o asemenea coloare. Acest sistem întrebuinţat mult în preajma războiului mondial în arhitectura germană s'a răspândit şi în Bucureşti în ultimul timp şi tinde a strica şi mai mult aspectul arhitectural al străzilor deja destul de stricat prin varietatea stilurilor.

În ultimul timp se pare că s'a introdus moda soclurilor negre, ca la monumentele funerare, şi la clădirile de locuit, ceeace dă un aspect macabru

www.dacoromanica.ro

străzilor. Pe Bulevardul Carol și pe Bulevardul Ferdinand există două noi specimene de prost gust.

Pe cale de regulament se poate prezerva orașul de un astfel de antiestetic.

3. Mișcarea în piețe și pe străzi

Tecnica esteticei circulației are o acțiune de natură intelectuală și mai puțin una de natură sentimentală. Această tecnică am dezvoltat-o pentru București în un studiu de detaliu pe care l-am citat deja și nu mai revenim asupra ei aici. Respectarea acelor dispoziții asigură și estetica circulației.

Fig. 60. — „Decorație mobilă" formată din autobuzele care așteaptă în Piața Mihai Viteazul din fața Universității (1921).

Dar afară de acțiunea estetică a circulației intervine și estetica mobilelor. Aceasta formează așa zisa *„decorație mobilă"*: oameni, animale, vehicule, etc. Nu vom admite, în cele mai multe cazuri, pitorescul în această decorație mobilă. Din nenorocire astfel de pitoresc există încă în prea largă măsură

www.dacoromanica.ro

în Bucureşti. Streinul artist, călător prin Bucureşti, găseşte adesea subiecte pitoreşti printre mobilele de pe străzile Capitalei noastre, dar acele desenuri sau literatură descriptivă nu ne fac o bună reclamă de estetică urbanistică. Nici ţiganii nomazi, nici cerşetorii, nici animalele slabe şi rău îngrijite, nici vehiculele primitive [1]) şi murdare (fig. 60), nici necurăţenia mobilelor, necurăţenie adesea imobilă de pe străzi, nu contribuie la un efect de estetică urbană.

E) Câteva exemple de amenajare estetică.

Am spus că pentru ridicarea personalităţei estetice a Bucureştiului trebuie să înmulţim cât mai mult amenajerile de estetică locală. Nici nu mă pot gândi şi nici nu ar fi util scopului urmărit, să tratez aici din punct de vedere estetic toate cazurile, atât de diverse ce se pot întâlni în regiunea Bucureştiului. Poate însă că este de folos a prezentà câte-va exemple de studiu. Voi alege câte-va cazuri de frumuseţe naturală, *ca spaţii libere;* apoi câte-va pieţe şi străzi, ca studiu din punctul de vedere al *spaţiului clădit;* şi în fine, câte-va cazuri de utilizări ale *arhitecturei comemorative* în raport cu spaţiul liber.

1. Amenajarea spaţiilor libere naturale.

Prezentăm un exemplu din exteriorul zonei municipiului şi anume *Snagovul;* altul din zona municipiului, anume lacul *Fundeni;* în fine altul din zona centrală interioară oraşului şi anume *colina Arsenalului.*

1) Starea vehiculelor ilustrată în fig. 60 este cea din anul 1921 Este drept că astăzi se observă un progres faţă de anul 1921, dar cât drum mai e de parcurs chiar la autobuze, unde administraţia poate, şi e datoare, a interveni mai eficace!

www.dacoromanica.ro

a) *Snagovul.*

Snagovul el însuşi constitue un subiect independent de plan de urbanizare ce poate fi integrat într'unul cu caracter regional. Noi însă limităm subiectul studiului la partea de estetică locală, adică la o suprafaţă restrânsă şi cuprinzând pădurea, lacul şi o făşie de teren îngustă dealungul malurilor (fig. 61).

Reproducem mai jos parte din textul „*Programului concursului pentru amenajarea lacului Snagov şi împrejurimilor*", întocmit în Aprilie 1930 şi publicat în „Monitorul Comunal al Municipiului Bucureşti" din 20 Aprilie 1930. Programul cuprinde cadrul general în care o amenajare estetică, pe care voim acum s'o indicăm, poate fi concepută. Este cazul să ne reamintim ceeace a spus *Lathaby:* „frumos este să faci ceeace trebue făcut".

„1. *Obiectul concursului.* Primăria municipiului „Bucureşti deschide un concurs public de anteproiecte între specialişti spre a obţine soluţiunile de „ansamblu cele mai practice, mai estetice şi mai eco„nomice, în vederea amenajerei lacului Snagov şi a „zonelor vecine litoralului acestui lac. Anteproectele „vor trebui să corespundă cerinţelor mai jos arătate pentru staţiuni climaterice, de repaos, sport şi „agrement, la dispoziţia în deosebi a populaţiei Ca„pitalei.

„2. *Prevederi minimale.* Concurenţii vor urmări „un program minimal de lucrări care să corespundă „obligaţiunilor legale ale muncipiului Bucureşti pre„văzute în legea pentru înfrumuşeţarea împrejuri„milor Capitalei, şi adică:

„a) Să prevadă amenajeri pentru o staţie clima„terică de odihnă, de agrement şi de sport, cu par„curi, canotaj, terenuri de sporturi diferite, hote-

www.dacoromanica.ro

Fig. 61. — Lacul cu pădurea Snagov și împrejurimile.

www.dacoromanica.ro

„luri, pavilioane, colonii de vară şi colonie de vile „cu loturi de 500—1000 m. p. o parcelă.

„b) Amenajarea va cuprinde cel puţin suprafaţa „de 1500 hectare din pădurea Snagov—Ţigăneşti, „jud. Ilfov, cu trupurile Fundul Sacului şi Popeşti „şi cu conacul Vatra Monăstirei Snagov, de circa „1000 ha. cu drumul de halaj şi insula lacului Sna-„gov, cu monăstirea de pe ea.

„Aceste terenuri sunt indicate pe planşele topo-„grafice anexate la program.

„c) Defrişerile de pădure vor fi numai cele strict „necesare acestor amenajeri şi nu vor întrece 100 „hectare suprafaţă totală.

„d) Teren cu amenajeri speciale şi independente „pentru Institutul Naţional de Educaţie Fizică şi „alt teren cu amenajeri pentru Asociaţia Cercetăşiei „Române. Ambele terenuri vor fi prevăzute pe ma-„lul lacului.

„e) Organizarea de colonii ori campamente şco-„lare, în genere o amenajare cu caracter de ocrotire „socială, cu plaje separată.

„f) Restaurarea localului Monăstirei Snagov din „insulă şi amenajarea acelei insule.

„g) Amenajeri speciale pentru piscicultură de di-„ferite specii, şi pescuit în felurite moduri.

„h) Aranjamente pentru păstratul stufului deco-„rativ şi organizarea concesiunei tăerei stufului în „mod periodic.

„i) Sistematizarea comunelor de pe malurile la-„cului Snagov pentru a corespunde scopului ur-„mărit.

„3. *Indicaţiuni şi prevederi suplimentare.* Se lasă „deplină libertate iniţiativei concurenţilor să facă şi „alte propuneri în anteproectele ce vor prezenta, pe „lângă prevederile minimale şi imperative mai sus „arătate.

„Se va urmări însă ca aceste creaţiuni să satis-

www.dacoromanica.ro

„faca mai aleș cerințele unei destinderi nervoase și „a unei educații fizice și sociale a masselor.

„Ținând seama de parcurile din capitală și cele „mai apropiate din jurul ei, existente ori în curs de „creiare, se va putea compta aici pe 5000 vizitatori „în timp de sarbatoare chiar dela început. Nu ar fi „de dorit ca numărul maxim al vizitatorilor să „treacă de 20.000 nici în viitor, fiind-că s'ar pierde „caracterul unei stațiuni de odihnă.

„Se va căuta însă a se păstra cât mai unitară pă- „durea existentă.

„Se vor urmari grupari în cadre pitorești prin o „concentrare care economisește mult din cheltuelile „pe care o resfirare prea mare le-ar impune.

„Se va păstra un cadru corespunzător rusticităței „țărei, utilizându-se însă în primul rând decorația „cu arbori de diferite esențe ce se va fixà.

„Se va urmări salubritatea: deci lupta contra pra- „fului, țânțarilor, gunoaielor, stagnărei apelor (ca- „nalizări).

„Economia va fi mentorul proectantului, dar lă- „sând posibilități de dezvoltare și perfecționare a „lucrărilor în viitor.

„Se va proecta o amenajare și a proprietăților „particulare limitrofe lacului Snagov, inclusiv sa- „tele, urmărind aceleași țeluri și indicând în special „zonele ce trebuie să rămână, fie pentru culturi a- „gricole, ferme, crescătorii, etc. fie pentru planta- „țiuni permanente.

„In partea din jurul lacului Snagov unde se află „proprietăți particulare se vor concentra pe cât po- „sibil distracțiile populare lăsând proprietatea co- „munei pentru partea sportivă, decorativă și de „odihnă.

„In consecință:

„a) Se vor studia mai multe accese și cât mai ef- „tine și repezi la aceste locuri atât dinspre Bucu-

www.dacoromanica.ro

„rești cât și dinspre Ploești, atât cu calea ferată, „cât și cu automobilul, autobuzul, etc.

„b) Afară de colonia de vile impusă și care nu se „recomandă a cuprinde mai mult de 160—200 loturi „distribuite în mod linear în partea de lux a ame- „najerei, se vor prevedea și lotizări de închiriat pen- „tru mici grădini model, care să servească munci- „torilor orășeni, atât nevoilor de consum propriu, „cât și pentru îndestularea pieței localității creiate.

„c) In vecinătatea acestor lotizări (allotements) „se vor creia ferme cu livezi, lăptării, zarzavagerii, „ș. a.

„d) Hotelurile, restaurantele, lăptăriile, cofetă- „riile, barurile, plajele vor fi prevăzute pentru re- „surse pecuniare diferite.

„Plaja populară va avea o extensiune deosebit de „mare și bine expusă la soare în orele de afluență.

„e) Se vor înființa diferite distracții permanente „producătoare de venituri cu care să se între- „țina și spori treptat îmbunătățirile, în afară de in- „stalațiile deja menționate, adică cele pentru spor- „turi terestre sau aquatice.

„f) Se va urmări ca drumul de halaj să fie utilizat „și pentru automobile cum și instalarea de poduri „plutitoare pentru traversarea lacului și cu automo- „bilul, în câteva puncte interesante.

„g) In centrele de aglomerare se vor creia piețe „de staționare organizate pentru automobile, auto- „buze, vehicule cu tracțiune animală, ș. a. cu adă- „posturi și locuri de spălat mașinile, de alimentat cu „benzină și ateliere de reparații, etc.

„h) Adăposturi în formă de șoproane contra „ploaei vor fi prevăzute resfirate prin luminișuri „în pădure, iar poduri permanente vor fi proectate „unde va fi nevoie.

„i) Se va stabili locuri pentru sanatorii și aziluri

www.dacoromanica.ro

„cu caracter permanent, dar izolate de celelalte cen-„tre de exploatare.

„j) Se va prevede amenajarea de luminişuri din „pădure (poeni) fie cele existente, fie de creiat, şi „se va indica destinaţia şi utilizarea lor.

„k) Afară de terenurile şi instalaţiile de sport ale „Oficiului Naţional de Educaţie Fizică, şi acele ale „Asociaţiei Cercetaşiei Române, se vor prevede şi „altele pentru asociaţiuni sau concesiuni particulare „pentru golf, foot-ball, tenis, tragere la semn, curse „de regate, piroscafe (motor-boots) sporturi de „iarnă, ş. a.

„4. *Transporturi şi edilitate.* Nu se va cere rezol-„varea prin proect a problemei transporturilor ori „chestiunilor edilitare specificate mai sus, ci numai „indicaţiuni tecnice şi financiare sumare în memo-„riul şi în piesele anteproectului, lucrări care a „priori sunt admisibile, atât din punct de vedere „tecnic cât şi financiar.

„5. *Planuri de bază.* Primăria municipiului prin „Direcţia Casei Lucrăr. Oraşului din str. N. Fili-„pescu 23, va furniza, la cererea concurenţilor, care „vor depune costul de lei 1000 (una mie), urma-„toarele planşe topografice şi piese fotografice de „bază, necesare alcătuirei anteproectului:

„a) O hartă cotată în punctele mai importante a „regiunei Bucureşti—Snagov—Ploeşti la scara 1: „100.000.

„b) O hartă cotată la scara 1:20.000 a lacului Sna-„gov cu pădurile, satele vecine, drumurile, ş. a. (care „are însă nevoie şi de recunoaşteri la faţa locului).

„c) O hartă la scara 1:10.000 a lacului Snagov şi „teritoriului cedat Municipiului Bucureşti pentru „amenajare, pe care sunt trasate şi curbele de nivel „şi de adâncime.

„d) Un plan fotografic la scara 1:5000 al regiunei „lacului Snagov cu împrejurimile (vezi litera b).

www.dacoromanica.ro

„e) Vederi fotografice pitoreşti ale lacului Sna „gov.

„6. *Piesele anteproectului*, cerute, vor fi întocmite „şi prezentate de concurent după cum se specifică „mai jos:

„a) Coloraţiunea şi semnele convenţionale, cele „stabilite de Federaţiunea Internaţională pentru „Locuinţe şi Amenajarea Oraşelor cu sediul la Lon„dra, pentru planşele tecnice ale amenajerei gene„rale.

„b) Planşele şi toate piesele anteproectului vor „purta un „motto". Numele autorului va fi închis „într'un plic sigilat, purtând în faţă „motto" ales de „concurent.

„c) Un plan general la scara 1 : 100.000 sau 1: „50.000, după harta Institutului Geografic al Ar„matei cu indicaţia acceselor, amenajarea şoselelor „şi a mijloacelor de transport, precum şi a zonifi„cărei regionale.

„d) Un plan la scara 1:10.000 cu sistematizarea „lacului Snagov şi a terenurilor înconjurătoare pu„blice şi particulare, cum şi a satelor vecine, in„clusiv zonificarea şi lucrările de salubritate în co„mun.

„e) Planul de amenajare a lacului Snagov şi al „terenului proprietatea municipiului va fi desenat „la scara 1:5000 şi va cuprinde stradele, aleele, pie„ţele, lotizările cu amplasamentele vilelor, clădirile „şi instalaţiile de tot felul de interes public sau pri„vat, parcurile, spaţiile rezervate, plantaţiile vii„toare, ş. a.

„f) Un plan al lotizărilor şi amenajerilor speciale „(cartierul de vile, cel de agrement, lotizările de „grădinării, etc.) la scara 1 : 1000 cu dimensiunile „străzilor, pieţelor, aleelor, etc. cotate şi cu profilele „în lung şi transversale mai interesante.

www.dacoromanica.ro

„g) Planșe cu amenajeri speciale: construcții, băi, „hale, poduri, etc. la scară aleasă convenabil.

„h) Un memoriu explicativ dar concis asupra fie- „carei dispozițiuni alese.

„i) Evaluarea aproximativă a costului lucrărilor „propuse, afară de al clădirilor particulare.

„j) Un regulament al construcțiilor și poliției edi- „litare".

Fig. 62. — Trecerea unei coade cu un bac tras pe cablu.

Așa dar, potrivit scopului urmărit, vom avea să amenajem la Snagov în chip estetic un paysagiu natural, compus din câmpie, păduri, lac, cu monumente pitorești și istorice, împreună cu lucrări noi arhitectonice și de inginerie mai ales cu caracter utilitar, cari sunt recomandate a fi proectate. In fig. 62 se vede modul simplu cum s'a rezolvit trecerea unei „coade" prin un bac tras în lungul unui cablu.

Elmentele predominante aici sunt lacul cu coadele, tentaculele lui (fig. 62), pădurea cu luminișurile

www.dacoromanica.ro

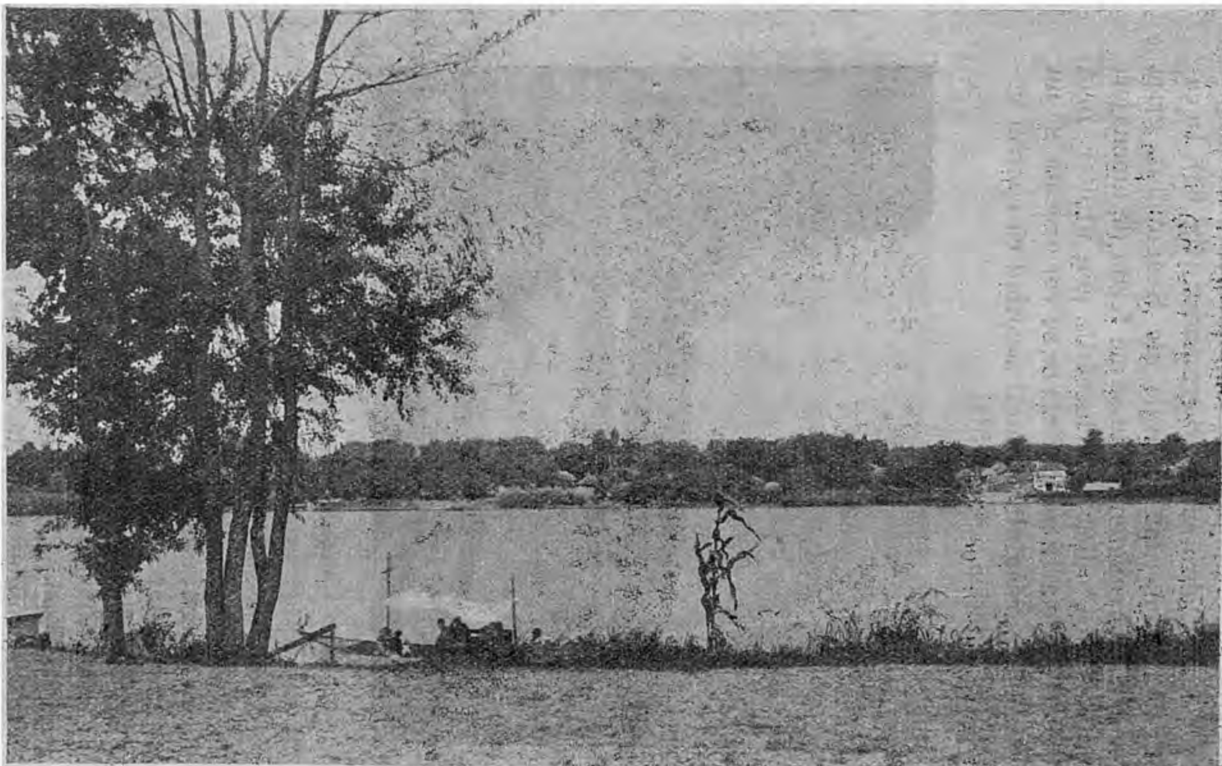

Fig. 63. — Vederea lacului Snagov spre Dobroşeşti şi Ghermăneşti (teren slab ondulat).

www.dacoromanica.ro

ci (fig. 5), şi apoi câmpul cu ondulaţiile lui, în special între Dobroşeşti şi Ghermăneşti (fig. 63). In cadrul frumuseţilor naturale ale Snagovului, grija noastră de căpetenie este să ne ferim de amenajeri antiestetice, adică prin lucrările gen utilitar, prin lucrările de artă industrială ce se vor executa, să nu stricăm paysagiului natural socotind că sporim valoarea estetică a localităţei.

Fig. 64. — Vegetaţie bogată pe malurile lacului Snagov.

Ne vom feri a cădea în această greşală, dacă vom acomoda orice lucrare viitoare la cerinţele naturei locale, accentuând chiar caracterele naturei: să păstrăm vegetaţia bogată din pădure şi de pe maluri (fig. 2, 3, 64), apa curată. Malurile pitoreşti, în caz de consolidări, să apară cât mai puţin deasupra nivelului apei. Clădirile vor avea linii şi forme liniştite, cum se prezintă chiar paysagiul în această regiune (fig. 65). Să nu înghesuim clădirile şi să

www.dacoromanica.ro

nu distrugem copacii din jurul viitoarelor clădiri. Acestea nu vor trebui nicidată să acopere mai ales vederile libere existente acum în atâtea direcţii de pe malurile apei şi ca atare casele să fie mult, departe retrase de ţărm, şi numai rare excepţii să existe dela această regulă, iar atunci acestea să fie motivate artistic.

Fig. 65. — Restaurantul dela Snagov (clădire cu forme liniştite).

Căci aici paysagiul natural este esenţialul şi aceasta acţionează artistic sensorial şi sentimental. Să respectăm deci formele şi colorile naturei şi să le scoatem la lumină când sunt ascunse, dar să nu le falsificăm sau ascunde, căci emoţia artistică senso-rială va dispare şi vom avea antiesteticul.

Câtă judiciozitate estetică constatăm în modul de aşezare, concepţie şi execuţie de pildă în casa-bufet aşezată retrasă în pădure, nu departe de lacul Snagov (fig. 27). Ea se zăreşte tamissată de pe lac, nu acoperă paysagiul natural, nu produce dissonanţă

www.dacoromanica.ro

nici ca formă, nici ca coloare, cadrului de arbori înconjurători; este rustică, ca tot paysagiul românesc şi înveselită de chenarurile albe ale ferestrelor. Aceleaş putem repeta privitor la unele adăposturi (fig. 66).

Fig. 66. - Adăpost în pădurea Snagov.

Chiar casa restaurantului (fig. 67) prezintă multă sensibilitate artistică, atât ca aşezare şi ca execuţie, cum şi ca degajare. S'a aerisit în jurul ei just cât trebuia, şi vegetaţia pare că nici nu simte un intrus acolo.

Debarcaderul-port şi oarecare clădiri de serviciu, sunt fericit retrase, cu discreţie, pe o coadă vecină a lacului, unde par'că o linişte mai mare lasă calmul necesar bărcilor şi administraţiei.

Aşa zisele lacuri, din interiorul pădurei, inexistente însă vara, când apar ca luminişuri având frumuseţea unor majostuoase pieţe cu arhitectură unitară naturală, pot fi amenajate artistic prin lucrari de canalizare, care vara şi iarna să adune apele spre punctul cel mai de jos. Păstrând luminişul liber cu toată verdeaţa lui, dar brăzdat de alei curate şi

www.dacoromanica.ro

Fig. 67. - Degajarea restaurantului de la Snagov.

www.dacoromanica.ro

discrete, care să deservească vilele rare ce s'ar ascunde pe margini între copaci, cu care ocazie s'ar rectifica ici și colo eșindurile pădurei pentru spo rirea lungimilor de vedere liberă, vom ajuta artistic natura în contrastul creiat acolo (fig. 5).

Când drumurile sunt de circulație mai importantă, deci largi, se cuvine ca pe acest teren aproape șes ele să păstreze linia dreaptă, majestoasă, limitată prin peretele înalt al copacilor (fig. 4 și fig. 67); iar pavajul de macadam-gudronat este adequat, fiind discret și rezistent pentru un asemenea drum, și va păstra aproape intactă frumusețea naturei.

Aleele numai pentru pietoni adesea se recomanda a fi și curbe, spre a introduce o variație în mișcare, mai ales când acele alei ar fi bordate și de mici căsuțe distribuite prin pădure și formând o colonie, în care caz aleele pot fi și cărutabile.

Recomandările de până aici sunt mai mult cu acțiune preventivă față de anti-esteticul posibil în viitor.

Ce recomandație însă facem pentru dezvoltarea estetică locală, ce tecnică de estetică locală să adoptăm ?

Recomandăm să se determine mai înâi, cercetând regiunea, câte-va linii de perspectivă, deosebit de favorabile spre paysagiul natural, cu care ocazie să se profite și pentru așezarea câtorva lucrări de styl arhitectonic. S'ar putea găsi o perspectivă sau mai multe din pădure spre lac; altele spre luminișuri, altele spre câmpul și satele vecine.

S'ar mai putea determina, dar numai în câmpie deschisă, unul sau mai multe puncte predominante ca formând coronamente locale, prin construirea pe ele a unor clădiri chiar particulare dar cu o arhitectură care să scoată în relief acele coronamente. Ca

www.dacoromanica.ro

efectul să fie suficient şi permanent, trebuie ca acele clădiri să rămână libere de jur-împrejur, în mijlocul paysagiului de câmpie.

De altfel nu trebuie să uităm ca să delimităm cu parcimoniozitate satele vecine şi terenurile de lotizat, căci zonele mari de construcţie vor distruge paysagiul, iar paysagiul distrus, va fi moartea Snagovului estetic.

Fig. 68. — Insula cu M-rea Snagov, văzută din avion.

Pitorescul poate fi pus în valoare la M-rea Snagov, aflată pe o insulă, care cere o amenajare specială (fig. 68). Un debarcader şi câte-va instalaţii estetice, mai departe de mănăstire şi aşezate discret. şi unele măsuri de conservare, ar fi suficiente. Căsuţa de lângă mânăstire nu este fericit aşezată (fig. 69).

Intr'o singură propoziţie se poate deci rezuma amenajarea estetică a Snagovului :

„Adaptarea la natură".

www.dacoromanica.ro

Fig. 69. — Monăstirea Snagov.

www.dacoromanica.ro

b) *Lacul Fundeni*

Face parte din lanţul de lacuri dela nord şi nord-estul Capitalei. Este cel mai mare şi cu poziţiile mărginaşe cele mai pitoreşti, dar trebuie luate măsuri ca acestea să nu fie pierdute.

Aici însă, mai mult ca la Snagov, stylul arhitectural trebuie să colaboreze cu paysagiul la amenajarea estetică urbană.

Lacul Fundeni ocupă [1]) o suprafaţă de circa 94,5 hectare cu adâncime medie de 1,20 m. şi cu un volum de apă de 1.134.000 m.c. După asanare volumul de apă va putea fi sporit la peste 2.120.000 m. c. ocupând o suprafaţă de circa 100 hectare, prin ridicarea nivelului apei cu 1 m.

Malurile acestui lac se prezintă mai repezi, spre deosebire de celelalte dela nordul oraşului, care sunt mai line şi mai puţin denivelate, astfel că aici aspectul paysagiului este mult caracterizat şi pe alocuri foarte pitoresc. De pildă, malul lacului Fundeni din spre Capitală în dreptul terenului Băncei Generale sau în dreptul terenului Soc. Construcţia Modernă, ambele nu departe de traseul liniei ferate Obor-Pantelimon, prezintă denivelări, până la nivelul apei, de circa 14 m. pe o distanţă orizontală de 50 m. ceeace reprezintă declivităţi de aproape 30%.

La lacul Băneasa abia dacă găsim câte-va puncte cu maluri la fel de abrupte, dar denivelările abia cu 8 m.; la lacul Herăstrău de 1 m.; la lacul Tei părţile cele mai frumoase abia au denivelări de 11 m. Aşa dar cele dela lacul Fundeni sunt cele mai pronunţate. Malul opus al lacului Fundeni este în unele puncte aproape tot aşa de repede, deşi as-

---

1) C. *Sfinţescu:* „Alimentarea lacurilor râului Colentina cu apă din Ialomiţa — 1931 (pag. 9).

www.dacoromanica.ro

pectul general este mai puţin accentuat. Pitorescul malurilor acestui lac apare mai puternic privit de pe malul nordic de cât de pe malul sudic. Un asemenea pitoresc se atenuiază dacă se vor construi case din partea Capitalei prea aproape de mal, şi de aceia recomandăm ca zona non aedificandi în jurul acestui lac să fie principial mai lată pe malul sudic de cât pe malul nordic, cel puţin acolo unde acest mal îşi păstrează un caracter mai abrupt, şi anume dela proprietatea Roşca până la proprietatea Löwenbach (fig. 70). Din nenorocire încă dinainte de război, la proprietatea Suter, ceva mai în amonte, s'a nivelat malul prin parcelările făcute acolo. Prin urmare prima măsură de luat va fi ca să nu se mai tolereze săparea şi nivelarea acestor maluri.

Clădirile arhitectonice care s'ar putea admite la oarecare distanţă de acest mal, prin grupuri fericite, ar putea realiza o siluetă estetică văzută din exteriorul oraşului, adică fie dinspre satul Fundeni, fie dinspre Şos. Colentina, fie dinspre Şoseaua Pantelimon-Fundeni. Studii la faţa locului va procura soluţiunile de detaliu ce se recomandă în diferitele puncte proeminente.

Afară de această caracteristică a malurilor, mai există şi o a doua: trei mari insule, de 6—15 hectare suprafaţă, a căror frumuseţe naturală zilnic dispare, pot să formeze o atracţie deosebită a acestui lac faţă de celelalte din amontele Colentinei. Din nenorocire insula de lângă rambleul căei ferate, cea mai dela nord, se nivelează de către o fabrică de cărămidă, instalată mai de mult acolo, a lui Tănase Nicolau; iar cea mai mare, dela sudul lacului de lângă comuna Principele Nicolae se lotizează şi se clădeşte neîncetat prin contravenţie, cu bărăci mizerabile, cu toată alarma ce am dat.

Malul nordic se pretează admirabil pentru vederi panoramice dinspre malul sudic. Proprietatea Ing.

www.dacoromanica.ro

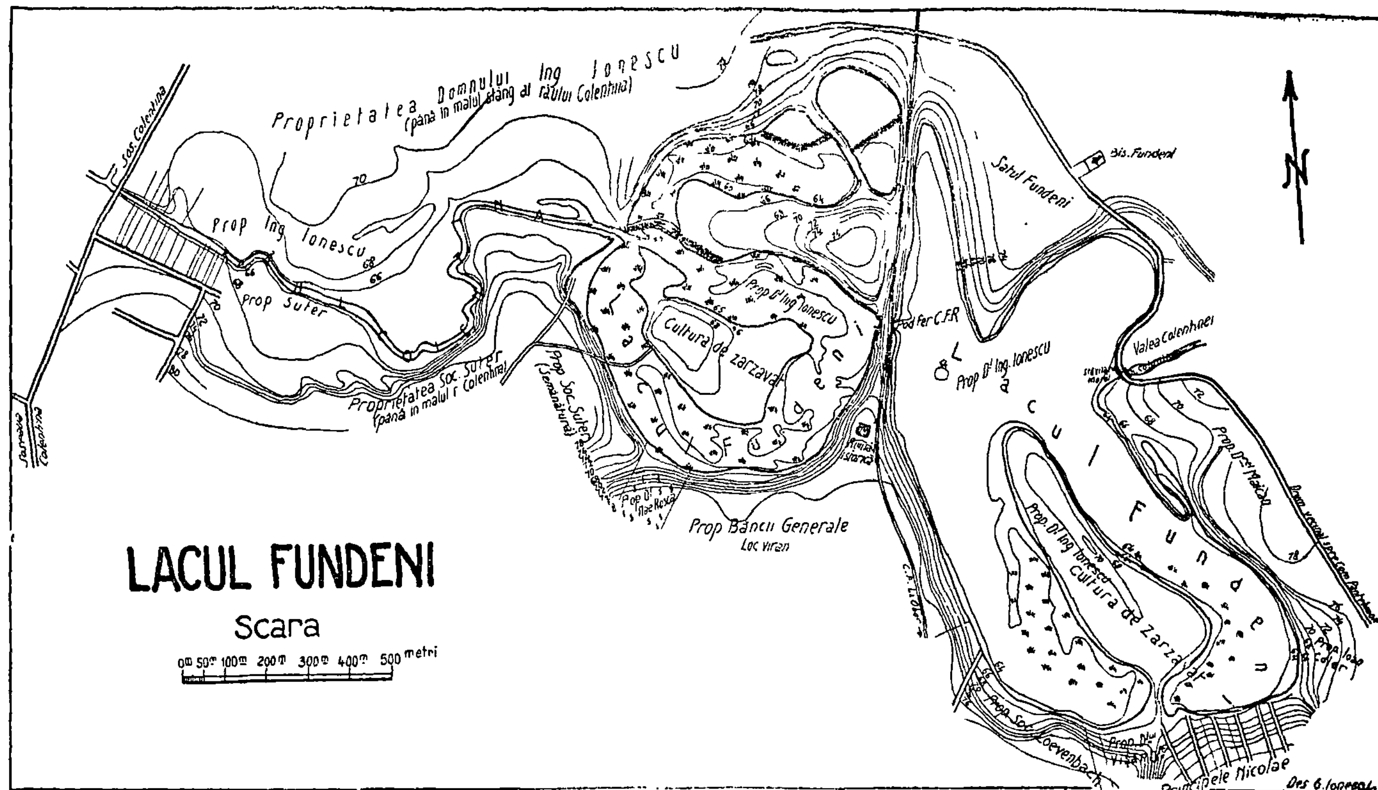

Fig. 70. — Planul de situaţie al lacului Fundeni.

www.dacoromanica.ro

Ionescu, care se întinde în amfiteatru uşor spre nord-vest, acum cultivată cu vii şi în mod agricol oferă un frumos paysagiu cu vedere panoramică, care va trebui ferită de lucrări antiestetice. Aproape la fel se prezintă, înconjurat de verdeaţă, şi satul Fundeni, mai spre răsărit, care trebuie amenajat în vederea creerei unui coronament format de un centru civic în punctul cel mai ridicat al terenului (fig. 71).

Fig. 71. — Lacul Fundeni cu vedere spre satul Fundeni.

Cat priveşte proprietatea Maican, cu parcul de pomi stufoşi de pe malul de răsărit al lacului, dincolo de insula cea mai de sud, va trebui să prezervăm şi înfrumuseţăm acel parc care a început să se usuce (fig. 72).

Malul cel mai de sud al lacului, ce ţine de comuna Principele Niculae, va trebui degajat de locuinţele ca de troglodiţi înşirate pe o serie de străzi în pantă ce conduc la lac. Ar fi o măsură nu numai estetică, dar şi sanitară urgentă.

www.dacoromanica.ro

Observăm marea variaţie de aspecte pe care îl prezintă ca relief şi vegetaţie ambele maluri ale acestui lac, variaţie care va trebui păstrată şi pe viitor. De aceea nu suntem pentru o împădurire uniformă a acestor maluri, ci numai acolo unde o asemenea situaţie deja există şi voim a o spori, sau acolo unde găsim necesar a o introduce spre a întrerupe monotonia unui paysagiu prea arid, sau a acoperi o vedere stricată de lucrări antiestetice.

Fig. 72. — Lacul Fundeni, vedere spre proprietatea Maican şi insulă.

Desigur că această varietate de imagini va fi pusă in valoare artistică prin şosele ce se vor deschide în lungul ambelor maluri, când pe vale, când pe creasta malului, după cum ne vor indica frumuseţile paysagelor pe care voim să le descoperim. Numai o cercetare amănunţită, pas cu pas, la faţa locului, ne-ar putea indica soluţiile juste de luat, din punct de vedere estetic.

Poate că o asemenea şosea şi amenajeri estetice ale paysagiului acestor locuri va scoate la lumină

www.dacoromanica.ro

biserica (fig. 73) acum ascunsă, din Fundenii Doamnei şi va pune în relief ruinele, probabil, ale unui palat domnesc (fig. 74) din acele locuri [1]). Biserica este dela începutul epocei lui Brâncoveanu „cu „sculpturi, miniaturi persane, bogat brodate de jur- „împrejur, de flori, peşti, păsări şi palate lucrate cu măestrie în ipsos", cu arcade trilobate purtate de coloane ornamentate.

Fig. 73. — Bis. Fundenii Doamnei din satul Fundeni

Este însă cert că malurile porţiunei din râul Colentina, dela şoseaua Colentina şi până la începutul lacului Fundeni, vor trebui să fie degajate de toate construcţiile de mizerie şi de insalubritate ce le îm-

1) *G. M. Cantacuzino:* „Fundenii Doamnei", (Boabe de Grâu, Martie, 1931).

www.dacoromanica.ro

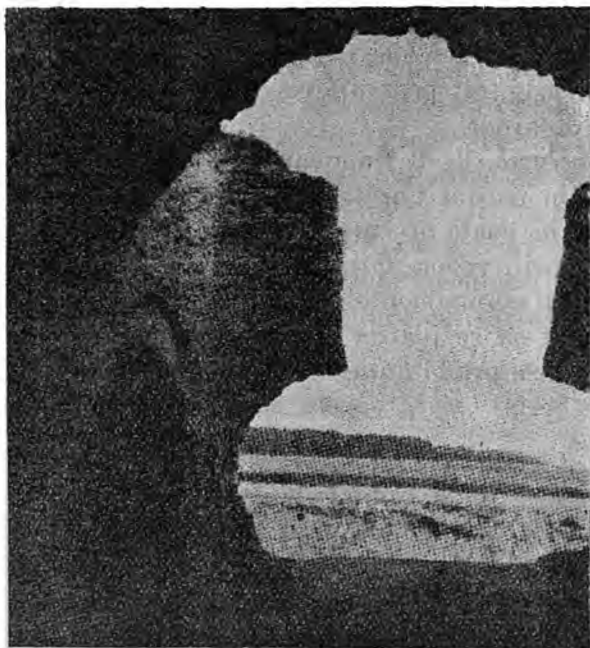

Fig. 74.—Ruinele unui Palat Domnesc cu vedere spre lacul Fundeni.

Fig. 75. — Mizeria și insalubritatea pe malurile Colentinei.

www.dacoromanica.ro

bâcsesc astăzi (fig. 75), iar terenul formând depresiunea în care se desfaşoară meandrele Colentinei sa fie asigurat pentru creiarea unui parc cu plantaţii de arbori.

Concluzie: lacul Fundeni este lacul cel mai pitoresc din nordul Capitalei, prin suprafaţa mare de apa ce ne poate procura, prin malurile variate ce ne oferă, prin vederi largi panoramice ce se pot păstra, prin coronamente şi siluete ce se pot creia. Ar fi păcat să se piardă această frumuseţe naturala, lăsându-se pradă antiesteticului.

De aceia: *„pază severă să nu se distrugă paysagiul"*.

c) *Colina Arsenalului.*

Colina Arsenalului formeaza pintenul proeminent cel mai apropiat de actualele cheuri ale Dâmboviţei şi de centrul oraşului.

Acest pinten, prelungit prin platforma unde se

Fig. 76. Platforma Arhivelor Statului.

www.dacoromanica.ro

găsesc Arhihvele Statului (fig. 76), se limitează, aproape, cu Dâmbovița, de care nu este depărtat de cât prin o limbă subțire de proprietăți particulare, începând dela podul Schitul Măgureanu, până la podul Mihai Vodă. De aceia o punere în valoare estetică a acestor două proeminențe este, ca și Dealul Patriarhiei, de o importanță de primul ordin.

Un avantagiu, care nu trebue trecut cu vederea este că, atât Colina Arsenalului, cât și platforma

Fig. 77. — Terenuri neclădite în jurul Colinei Arsenalului.

Arhivelor Statului sunt în cea mai mare parte proprietatea Statului, iar pe unele laturi există încă mari terenuri neclădite (fig. 77). Deci un plan de amenajare aci este mult ușurat.

Strângând într'un singur trup cele două părți ale pintenului, astăzi despărțite de str. Mihai Vodă și str. Arhivelor, cari vor trebui să dispară, se va obține o suprafață de circa 14 ha. O astfel de suprafață va putea fi utilizată pentru instalarea unui adevărat „*centru civic*” al malului drept al

www.dacoromanica.ro

Dâmboviţei, care, prin construcţiile falnice ce se pot edifica acolo, să predomine, formând *„coronamentul"* Bucureştiului, pe care Dealul Patriarhiei nu a putut să-l formeze din cauza relei dispoziţii a clădirilor ce se găsesc deja ridicate acolo şi din cauza suprafeţei prea reduse a acelei coline.

In adevăr, faţă de un ax perpendicular pe Dâmboviţa în direcţia Arhivelor din spre str. Militari s'ar putea obţine o amenajare analoagă cu ceeace se poate vedea la Palatul Bellevue din Viena cu parcul celebru descendent; iar spre perspectivele din Piaţa Senatului şi Piaţa Mihai Vodă şi-ar găsi locul scări şi balustrade, ca la grădinile Pincio sau la Scala di Espana din Roma.

In anul 1926, când se discuta găsirea unei aşezari potrivite pentru catedrala neamului (Patriahie) şi pentru un palat al Patriarhiei, am întocmit o schiţă cu modul cum s'ar fi putut utiliza Colina Arsenalului în acest scop (fig. 78). Chestiunea nu mai este de actualitate, însa de actualitate este ca să se amenajeze din punct de vedere estetic această colină.

Din trei puncte importante se poate şi trebue să se lase vederi de perspectivă spre colină: dela podul Schitul Măgureanu, din Piaţa Mihai Vodă şi din Piaţa Senatului.

Cel puţin suprafeţele haşurate din fig. 79 vor trebui expropriate, unele pentru obţinerea acestor perspective, altele pentru degajarea unora din coastele colinei care merită a fi scoase în relief din punct de vedere estetic.

In aceiaş figură dam două profile în lung ale perspectivelor, unul spre Piaţa Mihai Vodă şi altul spre Piaţa Senatului. Mai dăm profilul de amenajat dacă s'ar expropria şi darâma clădirile de pe limba de teren dintre Str. Isvor şi Dâmboviţa între cele două poduri: Schitul Măgureanu şi Mi-

www.dacoromanica.ro

ANTE-PROECT
PENTRU
AMPLASAREA PATRIARHIEI
(FEBRUARIE 1926)

SCARA 0 10 20 100 200 metri

Desen. G. Ionescu 1932

Fig. 78. — Amenajarea Colinei Arsenalului pentru o Patriarhie (proect 1926).

www.dacoromanica.ro

PUNEREA îN VALOARE a COLINEI ARSENALULUI

Scara 0 10 20 m. 100 m. 200 metri

1932

PROFIL în LUNG M-H

Lung. = 1:2000
sc. înalt. = 1:500

PROFIL în LUNG AL Bd. A.

sc. Lung. 1:2000, înalt. 1:500

PROFIL în LUNG AL Bd. B.

DESEN: V. DOICIN. 1932

Fig. 79. — Amenajarea estetică a Colinei Arsenalului (proect 1932).

www.dacoromanica.ro

hai Vodă şi dacă apoi s'ar unifica dealul Arsenalului cu colina Mihai Vodă.

Suntem contra cheltuelilor mari cu artere largi, când acestea sunt nejustificate din punctul de vedere al nevoilor circulaţiei, chiar dacă acele artere ar fi estetice, dacă aceleaş efecte se pot realiza cu cheltueli mult mai reduse prin o variantă. In cazul de faţă însă se pune problema valorificărei estetice a uneia din puţinele poziţii naturale estetice care există în Capitală, atât de săracă în reliefuri. Soluţia de ales la această colină nu prezintă multe variante adică posibilităţi de alegere. Aici este în adevăr cazul «à prendre ou à laisser»; iar întârzierea hotărârei de luat nu face de cât să ne împingă spre alternativa à laisser.

Schiţa prezentată în fig. 79 nu are pretenţia de cât a da o directivă, a suggestionà, iar nici de cum a indica soluţiuni, indiferent de întrebuinţarea ce se va da în viitor acestui vast teren, adică, fie că se va instala aici un centru al muzeelor (militar, arheologic, istoric ori etnografic, etc.); fie un centru administrativ, prin executarea mai multor ministere; fie chiar un centru civic în înţelesul utilizat în Statele Unite, cum am menţionat mai sus.

Nu intrăm în aceste detalii, fiind-că pentru un moment nu putem fixa noi întrebuinţarea. Dar ceeace trebuie să fixăm de acum este concluzia:

Să degajăm laturile colinei Arsenalului cu faţa spre Dâmboviţa şi să creiem avenue-uri cu perspective spre această colină.

2. Amenajeri de pieţe şi străzi

Voi examina câte o piaţă din cele trei categorii funcţionale a lor. *O piaţă de circulaţie:* Piaţa Victoriei; *o piaţă arhitectonică şi de circulaţie:* Piaţa Brătianu; în fine, *o piaţă de exploatare:* Halele Centrale.

www.dacoromanica.ro

Ca străzi vom prezenta două cazuri, tot funcționale. *O stradă veche:* Lipscani; *o arteră de mare circulație:* b-dul Brătianu.

d) *Piața Victoriei*

Este și va rămâne numai ca piață de circulație: arterele ce o traversează, forma pieței și construcțiile existente mai importante, cari vor rămâne în pofida ori-căror hotărâri care ar ofensa realitățile economico-sociale, ne demonstrează că această piață

Fig. 80. — Piața Victoriei văzută din avion.

va trebui să fie amenajată pentru această funcțiune predominantă (fig. 80 din avion). Desigur însă că odată cu această amenajare va trebui să căutăm a-i găsi aspecte cât mai estetice.

De această piață ne-am ocupat în mod special încă din anul 1919, când întocmisem un program de concurs pentru planul de amenajare a ei, împreună cu alt program pentru fosta Piață a Romei, în care «Lupoaica» se găsea cu totul depaysată.

In urma intervenției Academiei Române pentru

www.dacoromanica.ro

amânarea concursului relativ la Piața Victoriei, acel program nu s'a mai realizat, căci trebuia pus de acord cu un program de monument a cărei inițiativă o luase Academia Română.

Totuși pe la 1926, și apoi mai târziu, am reluat în Direcția Sistematizărei Orașului studiul transformărei estetice a acestei piețe, întocmind diferite schițe. In 1931, în comisia de sistematizare, după propunerea d-lui Primar Dobrescu, s'au cercetat câte-va schițe fără a se ajunge la vre-un acord [1].

Dăm mai jos textul programului din 1920, mai sus menționat.

Programul concursului de proecte pentru amenajarea pieței Victoriei din București (rev. Arhitectura, Nr. 1—2 anul II, 1920).

1. Se institue un concurs între arhitecții (sau în colaborare cu inginerii și sculptorii) stabiliți în țară, pentru proectarea pieței Victoriei.

2. Proectele de amenajare vor trebui să cuprindă:

a) Planurile de situație la scara 1 : 100.

b) Planuri cu vederi de față, secțiuni, vederi laterale, de perspectivă, etc. a lucrărilor propuse, la scara 1 : 50 și după specificările de mai jos.

c) Planuri de detalii ce se găsesc necesare, mai ales pentru aprecierea calităților lucrărei, controlarea devizelor și antemăsurătorilor și examinarea execuției lucrărilor la scara ce se va găsi nimerit.

d) Perspectivele lucrărilor propuse spre punctele remarcabile ale pieței.

e) O perspectivă «à vol d'oiseau» a întregei piețe în direcția cea mai importantă.

---

1) S'au prezentat în comisiune trei schițe: ale d-lor arhitecți: O. Doicescu, I. Davidescu și P. Smărăndescu, prima întocmită după ideile difuzate în Dir. Sistematizărei Municipiului. De fapt toate cele trei propuneri păstrau forma circulară ori o transformare în eliptică, însă detaliile difereau mult ca realizare.

www.dacoromanica.ro

f) Devizul tuturor lucrărilor propuse calculate pe metrul pătrat de suprafaţă de construcţie sau instalaţie edilitară, avându-se în vedere preţurile ce se vor putea obţine în Capitală în primii 5 ani ce vor urmà.

3. Proectele se vor studia pe consideraţiile următoare:

a) Piaţa Victoriei este o piaţă de circulaţie şi în acelaş timp şi o piaţă arhitecturală.

Ca piaţă de circulaţie va trebui în primul rând să conducă firele de circulaţie, să întrebuinţeze, marcându-le, punctele neutre de circulaţie; în fine, să fie prevăzută cu lucrările şi ediculele cerute de o piaţă pentru circulaţie intensă.

Pe lângă circulaţia vehiculelor se va ţine seamă şi de circulaţia vagoanelor de tramvaie electrice în direcţiile: şoseaua Jianu, Basarab, Colonel Ghica, Str. Buzeşti, şoseaua Bonaparte şi bd. Colţei.

b) Din punct de vedere arhitectural, piaţa Victoriei va trebui să se prezinte pe cât posibil ca o piaţă închisă, cu pereţii în o armonie cât mai mare cu mediul înconjurător şi cu scopul urmărit.

Deşi Piaţa Victoriei are caracterul unei pieţe stelate, deci cu multă discontinuitate în pereţii ei, un cadru închis s'ar putea forma prin proectarea de ex. de arcuri de triumf (porţi) spre şoselele Kiseleff şi Jianu; de colonade, porţi, etc. spre şoselele Basarab, Bonaparte şi b-dul Colţei. Colţurile prea ascuţite se pot trata în mod special pentru a se putea evita aspectul puţin favorabil esteticei ce ele prezintă. De ex. pe locul comunal de la colţul căei Victoriei cu b-dul Colţei s'ar putea proecta o fântână cu sculpturi alegorice.

Piaţa se va mai putea înfrumuseţa cu brazde, verdeaţă şi flori, ţinându-se cont că deserveşte şi intrarea într'o alee-parc public. Costul lucrărilor

www.dacoromanica.ro

publice va fi de aproximativ 2 milioane lei [1]) iar al exproprierilor tot de 2 milioane lei.

Se lasă de altfel deplina libertate concurentului pentru alegerea mijloacelor cele mai potrivite ca piața să deservească cât mai bine atât circulația cât și cerințele estetice, indicațiile de mai sus nefiind obligatorii.

4. Vor fi admise la concurs numai proectele depuse cu un motto la Direcția Generală Tecnică a Primăriei Capitalei, iar numele autorului în plic sigilat, până în ziua de 31 Martie 1920 la ora 12 a. m. neadmițându-se nici un fel de întârziere. La acea dată se va încheia de către Direcția G-rală Tecnică și cel puțin 2 membri ai comisiunei de examinare, un proces verbal de lucrările depuse, după care se va libera contra chitanță.

5. Rezultatul concursului se va da în termen de o lună de la închiderea lui de către comisia ce se va institui pentru examinarea proectelor și care se va compune din:

1. Primarul Capitalei sau delegatul său
2. Un delegat al Academiei Române;
3. Un inginer și un arhitect, delegați de Consiliul Superior Tecnic.
4. Un delegat al Școalei de Arhitectură;
5. Doi delegați ai Societăților Arhitecților;
6. Un delegat al Soc. Sculptorilor;
7. Directorul General Tecnic al Capitalei;
8. Directorul Serv. Arhitecturei Capitalei;
9. Directorul Cassei Lucrărilor Orașului, care va fi și Secretarul General al comisiunei.

Premiile se vor decerne prin votare cu majoritate de voturi, după ce se va citi și depune raportul critic definitiv al lucrărilor prezentate, raport sem-

1) Programul a fost făcut și publicat în 1920 când prețurile erau mult mai reduse ca astăzi, poate 20% din ce sunt astăzi.

www.dacoromanica.ro

nat de membrii comisiunei, în care pot fi înscrise şi opiniile separate. La şedinţa în care se vor decerne premiile va trebui să ia parte cel puţin ⅔ din numărul membrilor comisiunei.

Plicurile cu motto se vor deschide numai după judecarea proectelor şi numai ale celor premiate. Celelalte plicuri vor rămâne nedeschise şi se vor restitui împreună cu proectele nepremiate posesorilor lor.

După darea rezultatului concursului de către comisiune, proectele premiate vor fi expuse publicului în sala de expoziţie timp de 15 zile.

6. Pentru proectele cele mai bune şi complete se vor decerne următoarele premii:

Un prim premiu de 10.000 lei.

Un al doilea premiu de 6000 lei.

Un al treilea premiu de 3500 lei.

Proectele premiate rămân proprietatea comunei.

7. Orice detaliu şi planuri de situaţie la scara 1 : 500 se pot ridica de concurent de la Direcţia Cassei Lucrărilor Oraşului din Primăria Capitalei, Str. Sf. Vineri.

8. Se atrage atenţiunea concurenţilor ca potrivit adresei Nr. 2223 a Academiei Române, în Piaţa Victoriei se va aşeza şi Monumentul Unirei în proporţiuni grandioase şi deci concurenţii urmează a ţine seamă de aceasta în proectele ce vor prezentà. Pentru acest monument se va ţine un concurs separat la Academia Română la care se poate lua parte independent de acest concurs. Programul concursului Academiei Române se poate cerceta atât la Academie cât şi la Primărie, Direcţia Cassei Lucrărilor Oraşului.

Locţiitor de Primar,
(ss) *St. Burcuş*

Directorul C. L. O.
(ss) *Ing. Sfinţescu*

www.dacoromanica.ro

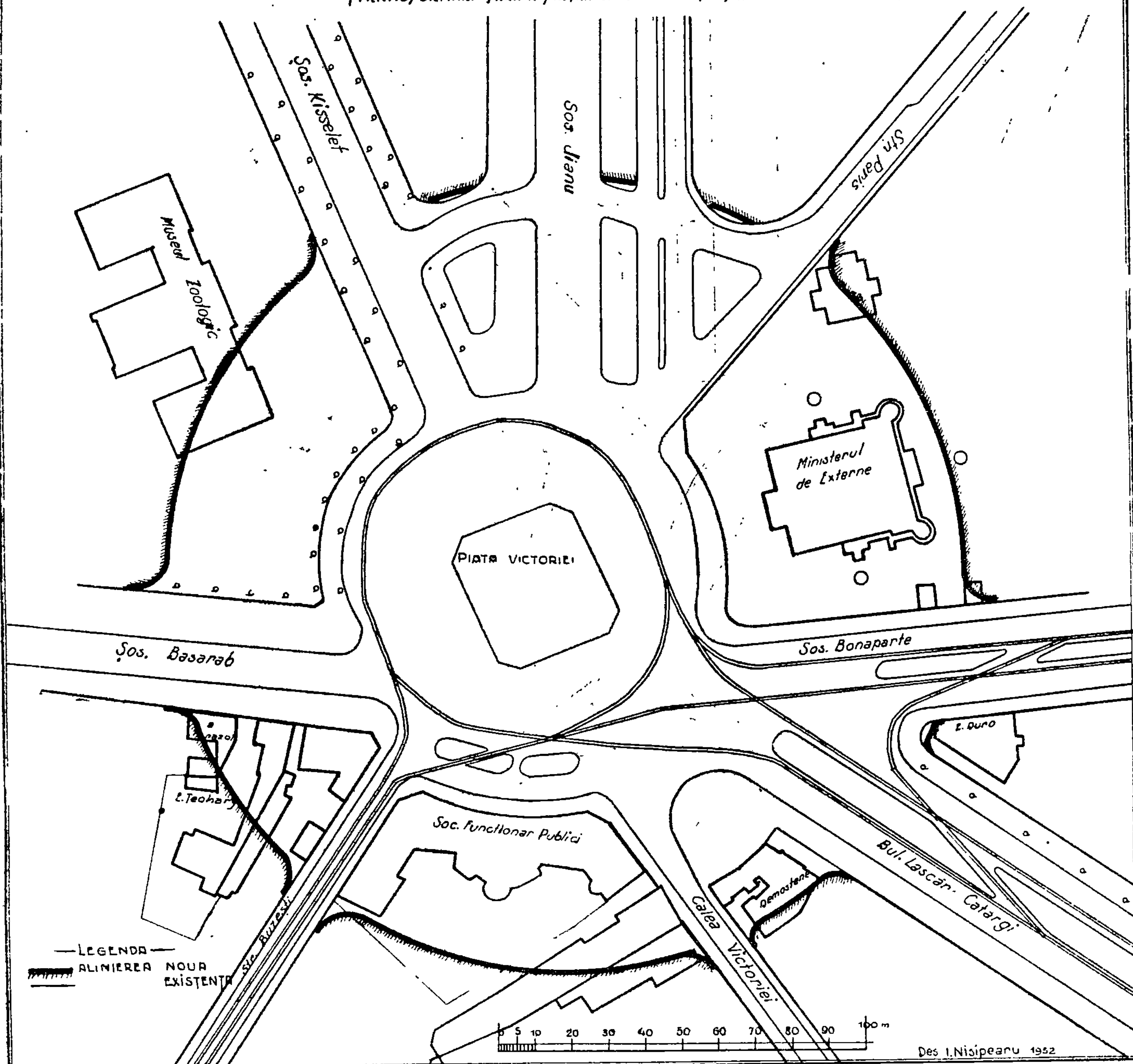

Fig. 81. — Planul Pieţei Victoriei (starea actuală).

www.dacoromanica.ro

Ocupându-ne acum în special de amenajarea estetică a orașului, vom dezvolta mai jos vederile noastre asupra acestei piețe pentru obținerea efectului estetic.

Efectul artistic intelectual trebuie să fie cel predominant aici, în care scop va trebui să căutăm soluțiuni care să desăvârșească cerințele unei circulații perfect conduse în această piață; în al doilea rând ne interesează efectul sensorial al formei și proporțiilor pieței, efect estetic care trebuie realizat în orice lucrare urbană, unde spațiul liber trebuie armonizat cu cel construit.

Actualmente această piață nu îndeplinește nici una din condițiile estetice de mai sus: problema circulației nu este mulțumitor rezolvită; o formă a pieței abia este schițată; cadru nu există, și nici o preocupare de armonie între spațiul liber și cel clădit.

Liniile de tramvaie și stațiunile lor și ale autobuzelor brăzdează și încurcă circulația unde nu te aștepți. Mai ales la colțul dintre b-dul Lascar Catargi cu șoseaua Bonaparte și la cel format de șos. Basarab cu str. Buzești, situațiile sunt mai dificil de ameliorat și trebuie recurs la oarecare artificii urbanistice, precum devierea părței căruțabile a șos. Bonaparte, introducerea de refugii, etc. Unele linii de tramvaie trebuie neapărat înlăturate de aci (fig. 81).

Mișcarea giratorie se impune în această piață, și orice soluție trebuie să aibă în vedere o astfel de organizare. Deci recomandăm un diametru de cel puțin 85 m. al pieței și unul de cel puțin 30 m. al miezului central necirculabil, dimensii care în orice caz trebuie proporționate și în raport cu lărgimile arterelor ce încrucișează aici.

Având în vedere că o formă circulară caracterizează precis girația și că actualmente chiar, această

www.dacoromanica.ro

formă este schiţată aci, va trebui ca să determinăm cu claritate o astfel de formă a cadrului. In

Fig. 82. — Vedere din Piaţa Victoriei spre Şos. Kiseleff

acest scop, atât pentru economie, cât şi pentru o tranziţie care să armonizeze cu caracterul de parc pe care oraşul îl ia de aici mergând spre nord. (fig.

Fig. 83. — Vedere din Piaţa Victoriei spre Şos. Jianu

www.dacoromanica.ro

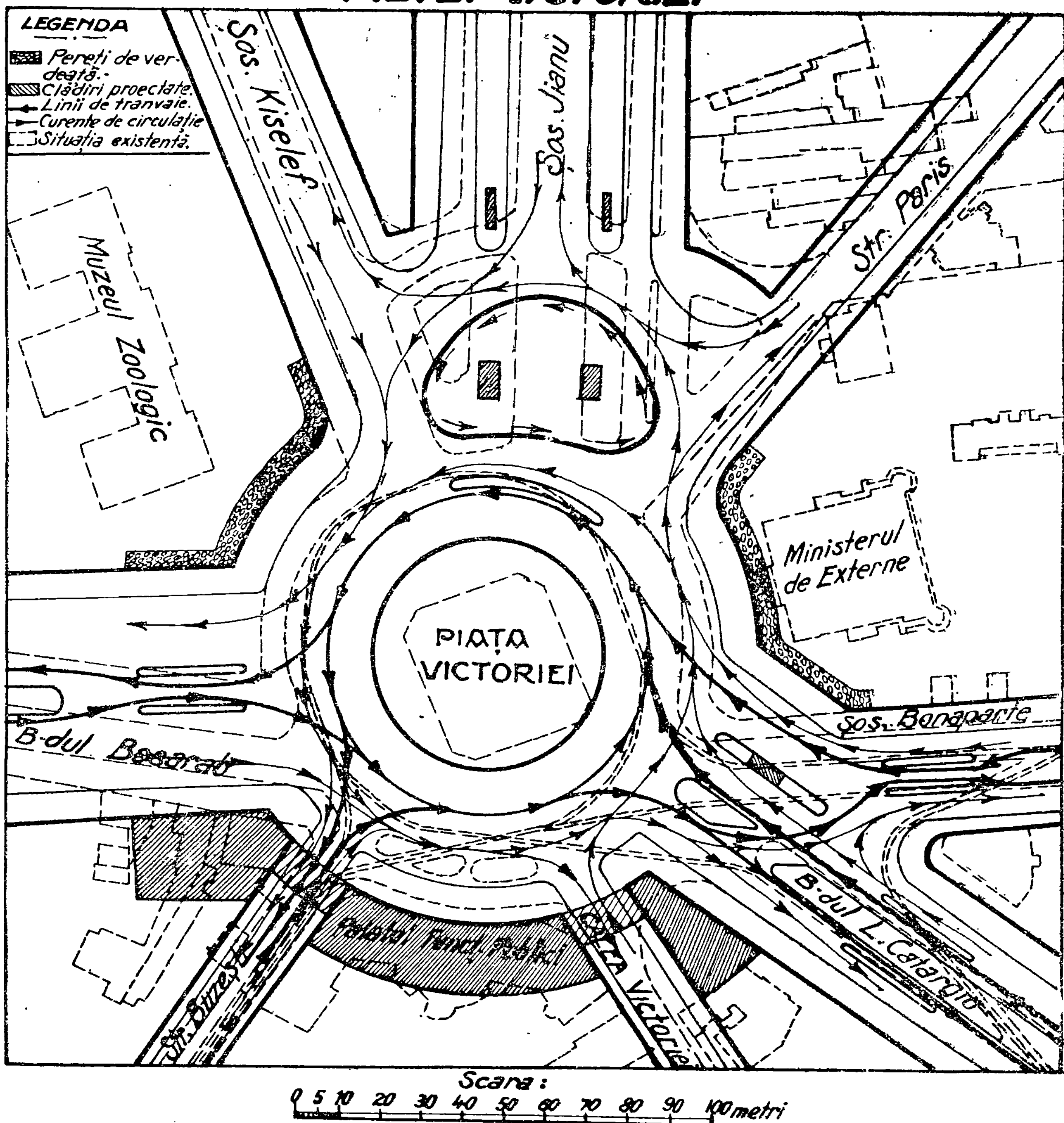

Fig. 84. — Propunere pentru amenajarea Pieței Victoriei.

www.dacoromanica.ro

82 şi fig. 83) şi mai ales pentru faptul că nu ne putem închipui ca posibilă dărâmarea sau transformarea fericită a actualelor clădiri importante cu faţade spre această piaţă, recomandăm un perete de verdeaţă, de arbori, formând pergole, pe sub care să fie conduse trotoarele, de o înălţime aleasă după principiile estetice. Acest perete va înconjura piaţa lăsând libere numai faţadele ce închid perspectiva dinspre Şos. Jianu şi Şos. Kiselef. Cât priveşte orizontul spre Şos. Jianu şi Kiselef, va rămâne liber, căci natura, parcul, sunt vederi estetice urbanistice, cari nu trebuesc niciodată acoperite.

Totuşi pentru completarea, sau mai exact zis, pentru marcarea cadrului rotund al pieţei şi de acea parte, două piloane, îndeplinind şi alte funcţiuni utilitare şi-ar găsi locul spre Şos. Jianu, la începutul ei(fig. 84).

Un ax de simetrie nu strică niciodată esteticei

Fig. 85. — Vedere din Şos. Jianu spre Piaţa Victoriei.

unei pieţe, în cazul că şi cadrul poate fi tratat cu o arhitectură simetrică.

Singura arteră care merită şi poate eventual procură un ax de simetrie pieţei este Şos. Jianu, care,

www.dacoromanica.ro

din dreptul vilei Filipescu, prezintă spre Piaţa Victoriei un profil longitudinal descendent favorabil unei perspective (fig. 85). Este însă greu a se creia faţă de acest ax o faţadă simetrică la clădirea opusă, adică spre Palatul Soc. Funcţionarilor, fără a transforma acea clădire şi a recurge eventual şi la portaluri de închidere a căei Victoriei şi a str. Buzeşti. Mai ales spre str. Buzeşti şi bd. Basarab trebuie profitat de primitivitatea actuală (fig. 86).

Fig. 86. — Piaţa Victoriei vedere spre Bulevardul Basarab şi Str. Buzeşti.

De altfel portalul de închidere la calea Victoriei mai este necesar şi spre a înbunătăţi din punct de vedere estetic colţul defavorabil, prea ascuţit dintre calea Victoriei şi b-dul Lascar Catargi. Acesta, în vecinătatea celuilalt colţ fugit din suprafaţa pieţei, adică colţul dintre şos. Bonaparte şi b-dul Lascar Catargi, face ca într'acolo piaţa să fie lipsită de orice caracter estetic.

Dacă spre şos. Jianu şi şos. Kiselef am văzut că s'ar putea da un caracter pieţei, fie prin două sau mai multe piloane, fie chiar prin o balustradă joasă care să lase vederea până la monumentul a-

www.dacoromanica.ro

viaţiei spre b-dul Lascar Catargiu, soluţiunea este mult mai greu de găsit.

Fig. 84 în care am introdus unele modificări este schiţa amenajerei acestei pieţe, întocmită de d-l arh. *O. Doicescu* şi ing. *T. Radulescu* din Dir. Sistematizării Municipiului, inspirată de noi dupa principiile mai sus desvoltate. Aceasta ar putea satisface în masura posibilităţilor cerinţele estetice, de circulaţie şi cele economice, ultimele fiind din acelea ce trebuiesc neapărat luate în seamă.

Atragem atenţia în deosebi asupra modurilor, am putea spune ingenioase, cum cu cheltueli minimale se poate înlătura marele inconvenient al încrucişerilor de circulaţie, anume, atât la colţul şos. Bonaparte-bd. Lascar Catargi, cât şi la colţul şos. Jianu-str. Paris.

La primul colţ un refugiu bine pronunţat, pare ca prelungeşte cu un perete nevăzut, ca o membrană, clădirea din spate pentru a separa aproape complet până în piaţa Victoriei, şos. Bonaparte de b-dul Lascar Catargi. Numai linia de tramvai, cât va mai dura în cuprinsul oraşului, va mai perturba această armonie, prin o soluţie care, uşurând mişcarea giratorie în piaţă, nu va importuna prea mult intrarea în piaţa Victoriei din spre b-dul Lascar Catargi din cauza frecvenţei cu totul reduse a vagoanelor ce se vor mişca în acea direcţie.

Soluţia dată celui de al doilea colţ dificil, spre şos. Jianu, constă în întrebuinţarea unei aşa zise ante-piaţă, tot cu mişcare giratorie, şi care pare că este bine venită spre a aşeza acolo şi doua piloane care să jaloneze şi spre acea parte piaţa circulară principală, fără a opri vederea spre largi orizonturi.

Odată fixaţi asupra liniilor generale, rămân chestiunile de detalii: profilul transversal al pieţei şi antepieţei; amenajarea refugiului central circular;

www.dacoromanica.ro

proporţiile pereţilor de verdeaţă; studiul piloanelor spre şos. Jianu; studiul porticurilor spre str. Buzeşti şi calea Victoriei, etc.

Nu este locul să intrăm aici în aceste detalii, căci ar fi să transformăm un studiu cu caracter general în adevărate proecte. Dar trebuie sa atrag atenţia că o lipsă de proporţie între aceste elemente accesorii estetice poate compromite realizarea artistică.

Astfel, profilul transversal al pieţei să continue concavitatea şos. Jianu (fig. 83) sau în nici un caz sa nu apară ca un relief convex refugiul circular central. Portalurile dinspre şos. Buzeşti şi calea Victoriei nu trebuiesc exagerate ca înălţime, fiindcă rolurile lor nu sunt de a marca, ci de a ascunde un defect de desaxare a unui front. Pereţii de verdeaţă, cari au atât rolul de a imprima forma pieţei, cât şi acela de a ascunde aspectul heteroclit actual, vor trebui să fie tunşi, formând suprafeţe cilindrice şi de o înălţime suficientă spre a-şi îndeplini scopul privind măcar din piaţă. Este cert că acelaş scop nu va putea fi satisfăcut şi pentru o privire de la o distanţă mai mare, de pildă dinspre b-dul Lascar Catargi spre Muzeul de Istorie Naturală, sau dinspre b-dul Basarab spre Ministerul de Externe. Dar de la distanţe mari invonvenientele sunt mult şterse. Alegerea esenţei arborilor va juca un rol foarte important în reuşita unor astfel de intenţii.

In fig. 81 arătăm că, dacă voim să evităm antepieţele, să evităm artificile urbanistice spre şos. Bonaparte în vederea organizărei circulaţiei, şi să evităm şi o pronunţată desaxare a frontului închis între str. Buzeşti şi calea Victoriei, faţă de şos. Jianu, ar trebui în acest caz să desfiinţăm toate clădirile existente pe această piaţă, inclusiv Muzeul de Istorie Naturală. In acest caz am putea fi acuzaţi de vandalism, şi noi căutăm să fim în urbansim şi cât de puţin conservatori.

www.dacoromanica.ro

e) *Piața Brătianu.*

Această piață este destinată să aibă mai multe roluri funcționale bine determinate: 1) un teren de *circulație* care să înlesnească încrucișarea celor două mari artere axiale, adică b-dul Brătianu cu b-dul Carol; 2) o piață *arhitectonică* care să pună în valoare artistică fațadele clădirilor monumentale cari vor încadra piața, printre care vom considera în primul plan viitorul Palat Municipal; 3) un mare spațiu liber în centrul Capitalei care să devină *centru civic* în sens urbanistic.

Prima funcțiune, adică circulația, este impusă de situația de fapt și nu poate fi înlăturată. A doua funcțiune, adică piața Palatului Municipal, apare ca realizarea unui program de mult imaginat și ca o năzuință, devenită aproape un ideal administrativ. In fine, cea de a treia funcțiune, adică caracterul unui centru civic, apare și ca o necesitate și ca o oportunitate, de oarece Capitala noastră are nevoie de concentrarea într'un „centru civic" a unor clădiri monumentale publice, actualmente răspândite fără nici o idee călăuzitoare pe toată suprafața orașului; iar prezența Universității, a Ministerului de Agricultură și altor clădiri cu caracter public și în viitor și a Palatului Municipal, simbolul educației civice, în acest mare spațiu liber central, singurul de care se poate dispune fără cheltueli imense, garantează reușita unei astfel de întreprinderi de oportunitate.

Intelectualitatea noastră artistică ne cere ca să satisfacem și necesitățile și oportunitățile, pentru ca spiritul să fie mulțumit.

Prima funcțiune, adică circulația, nu cere un spațiu prea mare, ci numai o organizare technică. Un curent continuu pe un singur rând de vehicule și cu o iuțeală până la 20 km. pe oră, cum se permite în

www.dacoromanica.ro

pieţele cele mai congestionate, lasa să se scurga cel puţin 1650 vehicule pe oră, fie 6600 vehicule în 4 ore succesive din cele mai încărcate. Dacă deci, pe lângă faşia de 3 m. necesară gabaritului tramvaiului (daca nu se va transforma în metropolitan sau în trolleybus) şi alta tot de 3 m. pentru camioane grele şi cu iuţeală mică, cum şi alta de 2,50 m. pentru trasuri cu tracţiune animală, mai lăsăm încă lărgimea necesară a două făşii de câte 2,50 m. pentru tracţiunea automobilă repede, adică total o lăţime pentru un sens de circulaţie de 13,50 m., atunci numai numărul automobilelor de turism cari vor putea trece pe oră, cu o mişcare giratorie la intersecţia celor două bulevarde va fi de 3300 sau de 13.200 în patru ore succesive cu circulaţia cea mai intensă. O asemenea circulaţie nu era atinsă în 1929 nici pe Potsdammerstrasse din Berlin, una din cele mai congestionate străzi ale acestui oraş mondial [1]) unde în orele de mare circulaţie trec 330 vehicule de transport în comun (tramvaie şi autobuze) şi 550 automobile individuale pentru ambele sensuri, deci aproape jumătate într'un singur sens, deşi în toată Germania existau în acel an peste 1.200.000 vehicule automobile.

Cum în acest punct de încrucişare posedăm lăţimi minime de 24 m. spaţiu liber, rezultă că pentru ambele sensuri de circulaţie avem un supliment de lăţime de 24 — 13,5 = 10,5 m. peste nevoile viitoare după previziunile cele mai exagerate, când am presupus că în Bucureşti ar putea fi cam 200.000 vehicule automobile. La acea dată însă tramvaiele şi tracţiunea animală va fi dispărută, aşa că se vor câştiga şi făşiile acestor vehicule, făşii care vor admite un trafic de minimum alte trei şiruri de vehi-

1) A se vedea: C. *Sfinţescu* „Căile de Comunicaţie şi Transporturile în Municipiul Bucureşti" pag. 47.

www.dacoromanica.ro

cule automobile, deci alte cel puţin 4950 vehicule pe oră, într'un sens, de unde rezultă un debit total de minimum 8250 vehicule pe oră într'un sens sau 16.500 automobile pe oră în ambele sensuri ale circulaţiei.

De aici conchidem că în 4 ore din cele mai congestionate ale zilei, vor trece cu uşurinţă pe aci cel puţin 66.000 vehicule adică o treime din numărul total al vehiculelor ce ar putea exista vreodată în Bucureşti, ipoteză destul de liniştitoare.

Trecem la studiul celei de a doua funcţiuni de îndeplinit, adică aceia de a forma o piaţă arhitecturală şi în special pentru a pune în valoare viitorul Palat Municipal.

Intr'o succintă expunere ce am făcut [1]) privitoare la realizarea Palatului Municipal, subiect în strânsă legătură cu cel ce îl examinăm aci, arătam că soluţia arhitecturală a acestui Palat va fi influenţată de condiţiile urbanistice locale, cari din nefericire nu sunt prea favorabile, căci apar aci dificultăţi de perspectivă, de armonizare a faţadelor existente, de grupări de spaţii libere, şi că aceste dificultăţi nu sunt de neînvins. Mai arătam că Palatul Municipal trebuie să fie un monument izolat, cu spaţii cât mai mari libere de jur-împrejur şi cu o aşezare având ca perspectivă mai depărtată numai aceia dinspre prelungirea str. Edgar Quinet, fără pretenţia unei perspective de avenue. Tot cu acea ocazie mai insistam că, dacă actualmente nu ne mai putem gândi să creiem avenue-uri pentru a aşeza favorabil o clădire, nu vom ezita să propunem unele sacrificii, chiar importante, pentru a creia condiţii favorabile în cazul unei clădiri simbolice, deci unice, şi de o valoare artistică necontestată. Pentru a nu fi însă greşit înţeleşi, completăm această părere, cu obser-

---

1) *C. Sfinţescu*: „Palatul Municipal al Capitalei".

www.dacoromanica.ro

vaţia că în genere monumentul arhitectonic trebuie adaptat pieţei existente în trăsăturile ei generale, iar nu piaţa să fie creiată după monument, deoarece, mai ales în oraşele vechi, această condiţie inversată deseori face irealizabil monumentul. Aşa dar în oraşele existente şi cu deosebire în cartierele centrale ale unui oraş, trebuie să urmărim numai unele ajustări propice ale terenului pus la dispoziţie, pentru o mai bună adaptare la scopul urmărit.

Din cauza dificultăţilor locale menţionate, adesea s'a pus, şi desigur se va pune şi în viitor, (căci nimeni nu poate împiedica răspândirea ideilor), chestiunea dacă nu este cazul să se caute o alta aşezare a Palatului Municipal, într'alt cartier. Dacă admitem o asemenea ipoteză, atunci întregei amanejări a Pieţei Brătianu i se schimbă bazele de studiu. De aceia este util ca să examinăm dela început dacă este recomandabil ca Palatul Municipal să fie ridicat în altă parte.

Aşezarea unui asemenea edificiu trebuie să respecte o tradiţie, să ţină seamă de poziţia topografică, să se acomodeze situaţiei financiare, depinde în fine, de condiţiile estetice. Am putea da o desvoltare suficientă analisei acestor condiţiuni pentru a câştiga o impunătoare majoritate de păreri favorabilă ideei că Palatul Municipal să-şi păstreze terenul ce i-a fost destinat. Proporţia ce suntem obligaţi a păstra acestui obiect în studiul nostru general, ne face să admitem că numai anunţarea sus arătatelor consideraţiuni va fi suficientă ca să se înlăture a priori întrebarea pusă. Poate, numai consideraţii de ordin estetic ar mai putea fi aduse cu oarecare insistenţă în o discuţie contradictorie. Ori, şi aceste consideraţii pot fi examinate în raport cu argumentul că, în jurul statuei Brătianu se poate dispune de mari suprafeţe cari să satisfacă exigenţele unei pieţe arhitectonice în înţelesul esteticei

www.dacoromanica.ro

urbanistice, după cum se poate vedea din fig. 87, o fotografie din avion.

Vom da oarecare extensiune analizei acestei afirmaţiuni, care formează axul de rotaţie al soluţiilor ce s'ar putea discuta în raport cu această funcţiune a Pieţei Brătianu. Sunt nevoit să cer permisiunea a reaminti, şi a da şi unele explicaţiuni cu caracter

Fig. 87. — Spaţiul disponibil în jurul Pieţei Brătianu (vedere din avion).

nou ştiinţific, regulelor scoase intuitiv în relief de *Camillo Sitte* relative la condiţiile estetice ale unei pieţe arhitectonice, adică la forma, proporţia, cadrul, gruparea şi decorarea pieţelor.

Se ştie că formele geometrice simple şi regulate sunt cele ce produc efectele sensoriale artistice cele mai puternice, indiferent dacă aceste forme sunt proectate pe un plan orizontal ori pe unul vertical. Dintre astfel de forme, în special la pieţe, cercul şi pătratul dau naştere la dificultăţi de încadrare estetică şi la monotonie în faţade, căci nu lasă libertatea alegerei unor proporţii estetice între înălţimile clădirilor, fronturilor lor şi prospectul lor. Forma triunghiulară este dezastruoasă, căci nu per-

www.dacoromanica.ro

mite vederi estetice de ansamblu a unei întregi laturi a pieţei de cât cel mult din vârfurile triunghiului, iar o utilizare raţională şi o decorare avantajoasă a pieţei este aproape imposibil de realizat. Cu totul avantajos se prezintă însă forma dreptunghiulară sau aceia de trapez isoscel, sau chiar a unui trapez dreptunghic, căci defectele mai sus arătate dispar. De aceia celebrele pieţe ale renaşterei şi chiar din epoca modernă, precum Piazza S-ta Anunziatta din Florenţa, Piazza Campidoglio din Roma, Piazza San Marco din Venezzia, Place de la Concorde din Paris şi numeroase altele, au primit dintre aceste forme. Mici devieri dela forma regulată sunt cu atât mai greu de observat cu cât pieţele sunt mai mari, căci perspectiva deformează, iar stereoscopia atenuiază până la dispariţie reliefurile. Ajungem să lămurim pe aceste căi unele puncte obscure din explicaţiile lui Sitte, sau să explicăm ceia ce acesta numai a simţit.

Perspectiva ne impune uneori să adoptăm la o piaţă o formă trapezoidală în loc de una dreptunghiulară. Studiul detailat stereoscopic şi acela al umbrelor ne face să ne decidem, după caz, între o faţadă pliată şi una plană, care din ele ar fi să încadreze o piaţă: adică să alegem fie laturi în zigzaguri în planul orizontal al pieţei, fie laturi rectilinii. Rizaliturile, mulurele şi orice relief în general au o valoare cu totul redusă din punct de vedere estetic pe o faţadă orientată spre nord sau sub un cer în permanenţă ceţos, căci umbrele care evidenţiază reliefurile sunt inexistente. Aşa este explicabil de ce sobrietatea faţadelor a apărut în ţările nordice. Apoi diferenţele de distanţe între planuri paralele nu apar stereoscopic de cât când ne apropiem, intrând într'o zonă limită în raport cu distanţele între acele planuri. De altfel apare oricui ca evident că, cu cât o piaţă e mai mare, cu atât deta-

www.dacoromanica.ro

liile arhitecturei clădirilor pierd din importanţă şi numai liniile generale interesează.

Forma dreptunghiulară pentru o piaţă se impune şi mai mult atunci când vrem să gradăm importanţa clădirilor monumentale ce vor încadra acea piaţă. In raport cu clădirea predominantă se ştie că piaţa poate fi de lungime sau de lăţime: monumentelor înalte şi cu faţade înguste le convine să predomine o piaţă în lungimea lor, căci nu vor avea de luptat cu alte faţade aşezate în acelaş plan. Pe când clădirilor cu faţade lungi şi puţin înalte se recomandă o încadrare în mod unitar a unei întregi şi lungi laturi a pieţei, căci înălţimea lor mai redusă nu cere o distanţă prea mare în faţa lor pentru privirea de ansamblu, cea urbanistică.

Dacă ţinem seamă că o faţadă arhitecturală numai atunci este pusă în valoare, când poate fi privită deodată în întregul ei, pe orizontală şi pe verticală, şi că, în asemenea condiţii, un ax de simetrie vertical sporeşte acţiunea sentimentală estetică prin echilibrul aparent al compoziţiei, prin ritmul creiat din repetarea unei proporţii armonioase, trebuie să căutăm ca în faţa monumentului să păstrăm spaţiul liber necesar unei asemenea priviri urbanistice.

Unghiul diedric măsurat pe un arc orizontal vizual (format din două planuri verticale) care ne permite fără forţare să vedem un ansamblu, este de maximum 90°; în care timp cel al vederei sincronice pe verticală într'un unghiu diedric format de planul orizontal (pământul) şi altul cuprinzând două paralele orizontale, scade. Din contră, dacă încercăm a spori unghiul diedric măsurat pe un arc vertical vizual, cel orizontal limită scade sub 90°.

In orice caz putem considera ca limite sincronice unghiul de 90° pe arc orizontal şi 45° pe arc vertical. Formele ce es din aceste unghiuri limită nu mai sunt vizibile sincronic.

www.dacoromanica.ro

Nu cunoaştem încă relaţia geometrică între aceste doua unghiuri vizuale, dar ştim că artiştii privesc din experienţă operile de arta sau obiectivele lor de inspiraţie, pe verticala, sub trei unghiuri de vedere: la 45°, adică dela o distanţa egala cu înălţimea obiectului (privirea de detaliu parţiala); la 27°, adica dela o distanţă egala cu de 2 ori înălţimea lui (privirea de ansamblu) şi în fine la 18° adică dela o distanţă de trei ori înalţimea obiectului (privirea picturală). Din punct de vedere al esteticei urbanistice numai privirile de ansamblu şi mai ales cele picturale ne intereseaza (fig. 88).

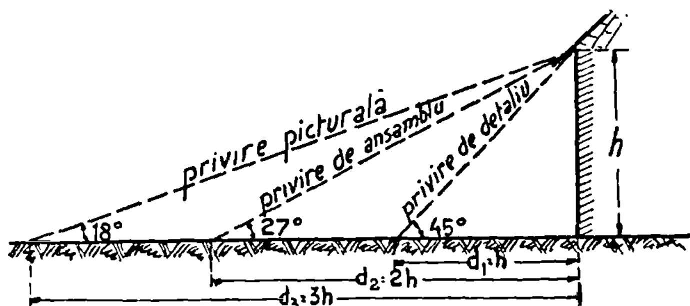

Fig. 88

Aceste constatari ne dau posibilitatea să determinăm anumite raporturi lineare estetice, ca cel de pildă între lungimea şi lăţimea unei pieţe, pe care urbaniştii au fost de acord până acum a-l admite 1,5 până la 3, şi excepţional şi mai mult, după caz, dar fără să dea vre-o explicaţie ştiinţifică acestei proporţii. Se poate însă demonstra utilitatea acestor raporturi limită care diferă dupa modul cum voim a pune în valoarea monumentele. Astfel la o piaţă dreptunghiulară monumentul *predominant* aşezat pe laturea scurtă a pieţei trebuie să aibă înălţimea faţadei mai mare ca lăţimea ei, fiind-că de aceia s'a aşezat astfel: adică privirea estetică să poată fi găsită în o zonă a pieţei aflată la o dis-

www.dacoromanica.ro

tanță de monument de 2—3 ori înălțimea monumentului în care unghiul de privire verticală să fie sub 45°. Atunci avem o piață de adâncime. Fig. 89 demonstrează că o astfel de piață trebuie să aibă

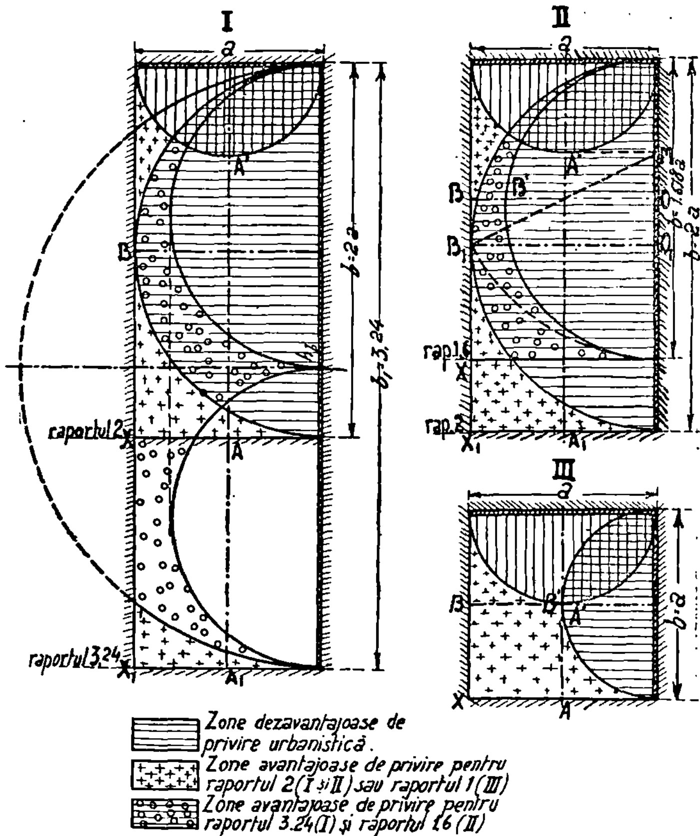

Fig. 89

raportul limită inferior cel puțin 2, însă un raport favorabil este de 3,24 și atunci tratarea laturei lungi a pieței cere dispoziții speciale.

In adevăr, dacă raportul ar trece prea mult peste 2, cum locul geometric al unghiului limită de 90° sub care poate fi văzută fațada întreagă a monumentului este un semicerc, rezultă că ar trebui să

www.dacoromanica.ro

izolam pe aceiaş lature mai multe monumente, şi atunci cadrul pieţei ar fi prea mult întrerupt. Intreruperea faţadei este necesară fiindcă în piaţă nu ar exista nici un punct axial faţadei de unde întreaga faţadă să fie privită şi deci axele ei de simetrie nu ar mai servi cu nimic efectului estetic produs prin ritmul unei periodicităţi de forme; acele axe ar rămâne numai nişte impedimente la satisfacerea unei distribuţii interioare.

Din contră, dacă edificiul predominant este dispus pe laturea lungă a pieţei, atunci faţada acelui monument va fi mai mult lungă de cât înaltă şi cu deosebire când acel edificiu va ocupa întreagă acea lature. Consideraţii analoage, arătate în fig. 90 ne

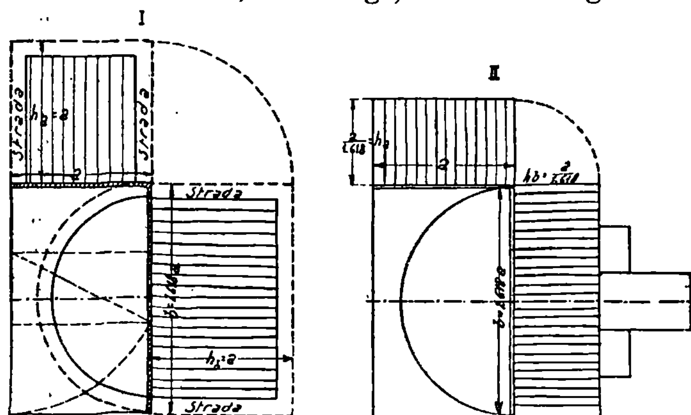

Fig. 90

conduc la concluzia că raportul între lungimea şi lăţimea *„pieţei de lungime"* să nu treacă de 2, fără a se scobori sub 1,6.

Când piaţa se apropie de forma pătrată spectatorul se va putea orienta mai greu asupra monumentului predominant şi monotonia va apare (fig. 89).

Mărimile faţadelor şi înălţimilor diferitelor clădiri ce încadrează piaţa trebue să se echilibreze,

www.dacoromanica.ro

considerate fiind acele edificii și pe unități și pe grupe.

O fațadă lungă într'o piață neproporționată ar putea fi privită întreagă deodată numai pe o direcție oblică, dar atunci formele regulate geometrice căutate apar sub alte aspecte mai puțin simple și dau un efect estetic sensorial mai slab. Așa se explică de ce vederile normale (de față) sunt cele mai căutate din punct de vedere estetic și de ce se caută ca piețele să lase spectatorului posibilitatea ca să observe monumentele din cât mai multe puncte, și în special axiale, sub unghiurile avantajoase sus arătate. Dela aceste considerații poate pleca un studiu asupra întrebuințărei clădirilor simetrice sau asimetrice în piețe.

Nu trebuie un examen prea atent ca să ne convingem că pentru un monument cu vederea în lungul unei piețe sunt mult mai numeroase punctele din care acel monument poate fi privit în condiții estetice urbanistice de cât pentru unul așezat pe laturea lungă a pieței. Se mai observă că, cu cât „raportul" pieței crește, cu atât un monument se află mai avantajat dacă ocupă laturea mică a pieței; și cu cât descrește acel raport, situația monumentului „de lungime' se ameliorează. Așa dar arhitectura monumentelor din piețe cată a fi adaptată acestor cerințe.

De pildă într'o piață de adâncime monumentul predominant așezat pe laturea *a*, cea scurtă a pieței, va avea o înălțime h mai mare ca lungimea *a* a fațadei. și anume în o proporție apropiată de raportul 1.618 cunoscut cu proprietăți estetice sensoriale considerate „divine". In schimb monumentul secundar. așezat pe laturea *b* lungă a pieței nu va avea o înălțime h mai mare ca laturea scurtă a pieței. Dacă voim să păstrăm raportul 1.618 și aici. dar acum inversat, ar trebui să scurtăm lungimea fața-

www.dacoromanica.ro

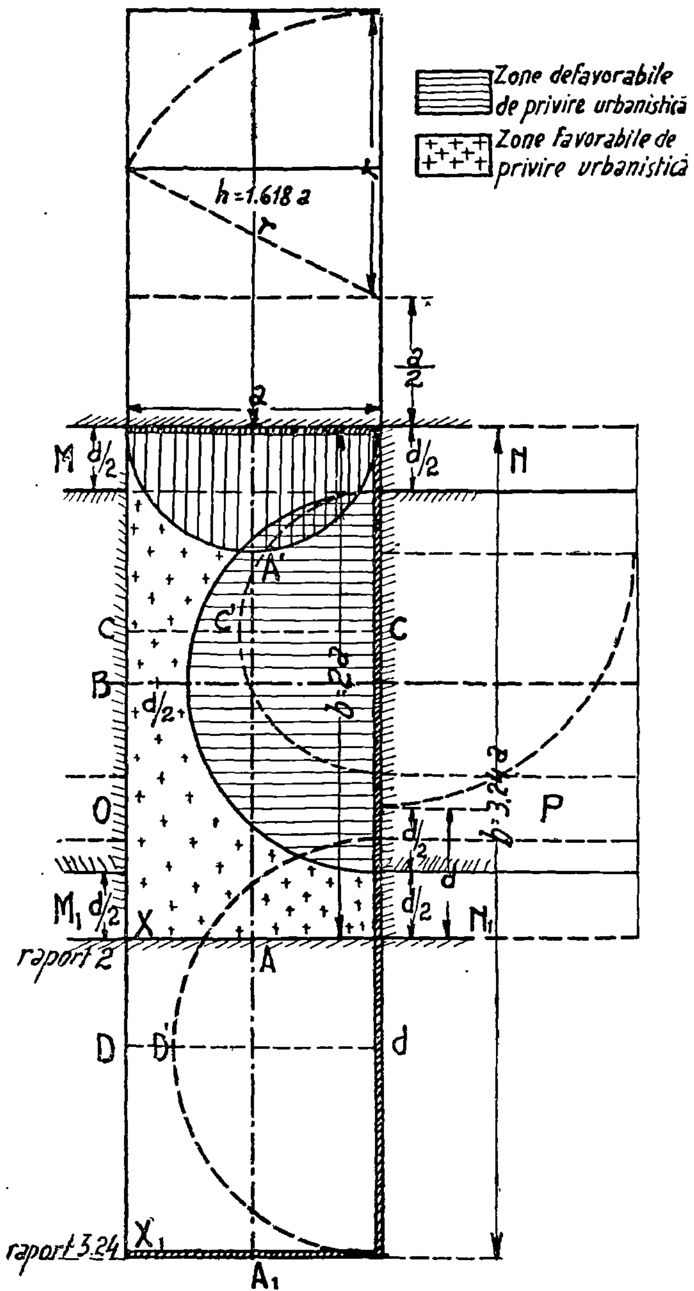

Fig. 91

www.dacoromanica.ro

dei acelei clădiri dela 2 a la 1,618 a; şi pentru acest scop se recomandă ca străzile laterale M şi N să traverseze piaţa ca în fig. 91. Când proporţia pieţei se apropie de 3,24 atunci este necesar a se mai introduce o stradă O P transversală, tocmai pentru proporţionarea lungimei faţadelor cu înălţimile lor la clădirile ce încadreaza laturea lungă a pieţei, în jurul raportului estetic 1,618.

In o astfel de piaţa am avea axa pe lungimea AA′ de privire a faţadei simetrice a cladirei de pe laturea *a* şi numai punctul B pentru clădirea de pe laturea b, sau CC_1 şi DD_1 daca se introduce strada transversala OP.

Un singur punct X exista în aceasta piaţa de unde pot fi vazute deodata integral toate faţadele, de pe laturile a şi b ale pieţei. De aceia vederea din colţul X trebuie special studiata, anume racordul între clădirea pe laturea *a* şi cladirea pe laturea *b* să se facă armonios.

Dacă piaţa are raportul apropiat de 1,618 atunci nu mai putem aşeza monumente predominante ca în pieţele de adâncime, adică cu înălţimi în raport cu lungimea faţadei în proporţia tăeturei de aur (proporţia divină), căci acel monument ar fi insuficient privit în înalţime din interiorul pieţei. Şi atunci ori dam acelui monument o înălţime mai mică de cât faţada (deci o forma dreptunghiulară culcată în raportlul 1,618) ori ne resemnăm la forma pătrată a faţadei monumentului de adâncime. In primul caz vom fi însa nevoiţi, pentru păstrarea unui ritm, să introducem turnuri pe faţada clădirei de pe laturea lungă a pieţei. Rezultă că pieţele cu raportul în jurul 1,618 se pretează la clădiri nu prea înalte (fig. 90).

In rezumat, *piaţa dreptunghiulară care se prezintă cel mai avantajos, atât ca proporţia laturilor ei cât şi ca proporţia faţadelor clădirilor în raport*

www.dacoromanica.ro

cu înălţimile lor, este cea în care raportul lungimei faţă de lăţime (adâncime) este între 2—3,24.

Din cele arătate până aci reese clar strânsa legătură între forma şi proporţiile pieţei şi cadrul format de clădirile ce o limitează. Cadru închis pentru determinarea formei pieţei; o arhitectură cât mai unitară pentru a obţine un ritm armonic în vederile de ansamblu; înălţimi cari să corespundă proporţiilor pieţei urmărind ritmuri pe verticale.

Nu este necesar totdeauna ca o piaţă să fie integral încadrată într'un acelaş styl arhitectural. Sunt pieţe celebre, ca Piazza Signoria din Florenţa, în care nici stilul nu este unitar şi nici nu există axe de simetrie. In asemenea cazuri însă se cere ca cel puţin o lature întreagă a pieţei, care poate fi vizibilă deodată, să fie tratată în acelaş styl iar colţurile (unghiurile) pieţei să fie armonic legate.

Gruparea unor pieţe şi decorarea lor contribuie la sporirea efectului lor estetic. Dar libertatea artistului este mai mare în această privinţă.

Dacă aplicăm acum aceste consideraţii de teorie estetică a pieţelor la cazul Pieţei Brăitanu, observăm că terenul de care dispunem sau am putea eventual dispune (fig. 87), poate primi cu uşurinţă forme dreptunghiulare favorabile din punct de vedere estetic aşezărei unui edificiu predominant, care se cuvine a fi în această piaţă Palatul Municipal. Proporţiile pieţei şi aşezarea Palatului Municipal ca motiv predominant sunt condiţiile ce au nevoie de mai multă examinare în raport cu situaţiile speciale de estetică locală şi cele financiare pentru realizarea ansamblului pieţei.

Dar pentru a ajunge la o concluzie trebuie ca în prealabil să examinăm şi cel de al treilea aspect funcţional al acestei pieţe, adică acela de *centru civic.*

Un centru civic, într'un oraş ca Bucureşti, cere

www.dacoromanica.ro

cel mai mare spațiu liber public existent și cât mai în mijlocul orașului, dacă s'ar putea chiar în partea lui istorică; mai cere ca în jurul acestui mare spațiu liber public să existe terenuri suficient de mari pe care să fie edificate clădirile publice importante ale orașului. Suprafața de cel puțin 350×100 m. fie 35.000 m. p. de care se poate dispune în Piața Bratianu, cu toată frântura de aliniament și diferențele de lărgimi existente, ar putea fi amenajată ca o piață-centru civic, analog cu acele proectate pentru orașul Washington, ori San Francisco din Statele-Unite ale Americei.

In *Washington* s'a proectat cel mai mare centru civic cu cele mai multe clădiri monumentale publice, alungit dela Capitol până la Lincoln Memorial, pe râul Potomac, pe circa 3 km. Acest centru civic este însă combinat cu un parc. Centrul civic al orașului *San Francisco* este mai comparabil cu cazul Bucureștiului. In acest oraș predomină în centrul civic Palatul Municipal, înalt de 99 m. și cu o fațadă de 133 m., supraînălțat cu un dom de 36 m. diametru. Colțurile pieței sunt încadrate cu diverse clădiri ale serviciilor publice, iar laturile dreptunghiului, care formează piața, sunt ocupate cu: un auditorium pentru 5000 persoane, apoi cu o bibliotecă publică și cu alte clădiri ale statului. Spațiul liber ar avea deci între fațade cam 250×180 m. fie 45.000 m.p. Mai reamintim pentru comparație, că piața Primăriei din *Viena* inclusiv grădinile ei, are 200×360=79.000 m.p.; piața *San Marco din Venetia* 13.000 m.p.

Prin urmare este oportun ca în Piața Brătianu să se organizeze un centru civic, cu Palatul Municipal, Universitățile, Bibliotecă publică, Ministerul Agriculturei, iar pe terenul Spitalului Colțea, s'ar putea edifica Ministerele Sănătății Publice și al Muncei, astăzi cu multă modestie ascunse publicu-

www.dacoromanica.ro

lui. Desfăşurarea faţadelor atâtor clădiri monumentale publice cere însă întrebuinţarea ca piaţă a întregului spaţiu disponibil, adică din str. Batişte până în str. Doamnei (fig. 91).

In acest caz, dacă forma şi proporţia, elemente ale esteticei pieţei, pot fi păstrate cu egal efect sensorial artistic şi chiar spori valoarea estetică prin efectul sentimental al unui orizont vast, condiţia însă de încadrare estetică a acestei pieţe-centru civic devine mult mai greu de îndeplinit. Să ne

Fig. 91. — Vedere din Str. Batişte până în str. Doamnei.

explicăm. Pe laturile lungi ale pieţei clădirile vor apare fatalmente heteroclit, în deosebi cele de pe latura de apus (fig. 91). Tot acolo vastele spaţii libere, ca acela al Pieţei Universităţii şi acela al Palatului Şuţu, etc. fac imposibilă obţinerea unui cadru echilibrat. O remediere constă în studiul grupădei estetice a pieţei Brătianu (centrul civic) cu piaţa Universităţii. Latura opusă (cea dinspre răsărit) va fi încadrată într'un timp destul de îndelungat din cauza lungimei ei şi situaţiei financiare

www.dacoromanica.ro

a statului. Pe această lature se poate obţine o armonie (fig. 91, 93, 94 şi 95).

Fig. 92. — Vederea faţadelor pe laturea de apus a viitoarei Pieţei Brătianu.

Fig. 93. — Vederea laturei de răsărit a viitoarei Pieţei Brătianu, din spre Str. Doamnei.

www.dacoromanica.ro

Aceste argumente ne conduc a considera doua ipoteze pentru această piaţă: ipoteza unei singure mari pieţe între str. Batişte şi Str. Doamnei (cu piaţete secundare în jurul faţadelor clădirilor monumentale) şi ipoteza a doua pieţe comunicante, adică una mai importantă între Str. Batişte şi b-dul Carol, şi alta secundară, între acest bulevard

Fig. 94. — Piaţa Brătianu (starea actuală vedere spre Ministerul Agriculturei).

şi str. Doamnei, ambele separate printr'un dispozitiv arhitectural pentru a le putea da caractere arhitecturale deosebite, fără a strica armonia lor. Vom obţine atunci o grupare de pieţe, dar o grupare specială, cu continuare de aliniamente, fără mari diferenţieri funcţionale, cum nu este cazul grupărilor de pieţe ce întâlnim aiurea, dar mai justificate (fig. 96).

In prima ipoteza, cum în mod logic ţinem ca Palatul Municipal să fie edificiul predominant, se impune o astfel de aşezare a acestui Palat spre a putea fi privit în lungul pieţei. In acest caz faţada

www.dacoromanica.ro

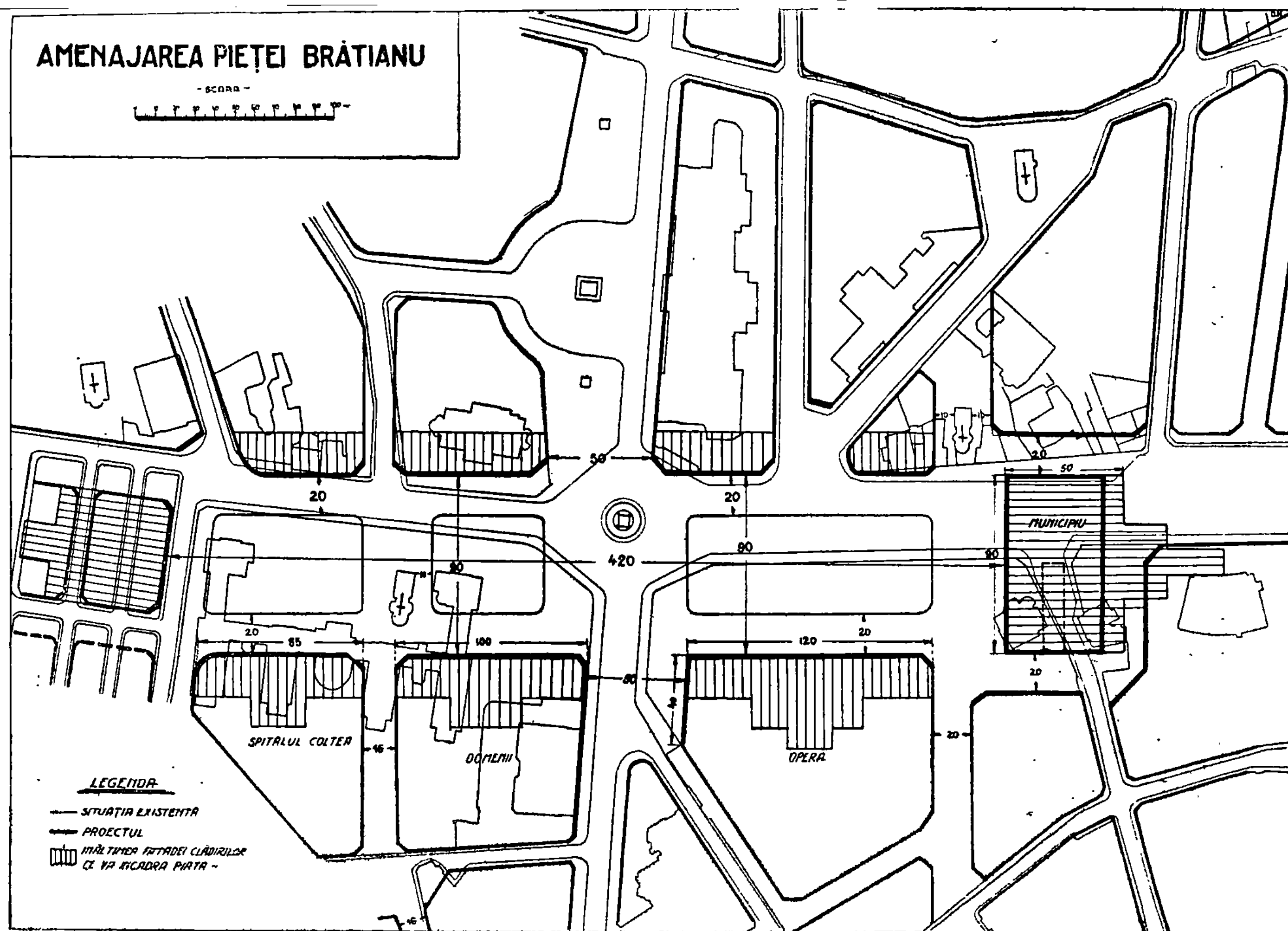

Fig. 95. — Soluția unei pieţe lungi deestinată unui centru-civic în Piaţa Brătianu.

www.dacoromanica.ro

acestei clădiri va fi mult mai înaltă de cât lungă şi va fi aşezată pe una din laturile scurte ale pieţei.

Este uşor a ne hotărî între laturea dinspre str. Batişte şi cea dinspre spre Doamnei, căci aşezarea spre str. Batişte prezintă mai multe avantaje. Anume lasă a se vedea din piaţa principală faţada sudică, deci una bine luminată, în care efectele de umbră vor scoate în relief arhitectura acelei faţade principale; apoi cercetând profilul în lung al pieţei

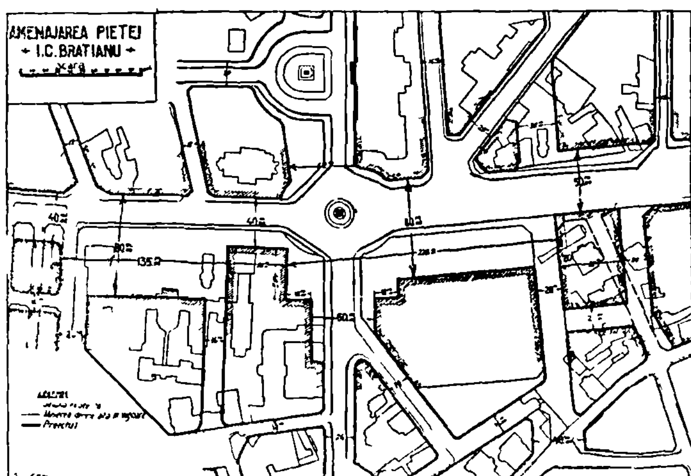

Fig. 96 — Ipoteza a două pieţe comunicante şi în continuare.

observăm că aceasta prezintă o rampă uşoară spre str. Batişte şi deci şi clădirea predominantă, care trebuie să fie aşezată pe punctul culminant, ajută natura; mai departe, spre această parte se va putea obţine un front de clădire mai mare, şi deci un cadru şi o clădire mai convenabile; în fine, tot spre această parte şansele unei încadrări rapide a pieţei sunt mai mari, şi deci ansamblul estetic va fi mai curând realizat (fig. 95).

Dacă tot în ipoteza unei singure pieţe am aşeza Palatul Municipal pe laturea lungă a pieţei, deci cu faţada principală spre str. Edgard Quinet prelun-

www.dacoromanica.ro

gită, atunci fațada acestui palat, din cauza proporției pieței, nu ar putea ocupa nici jumătate din lungimea totală a pieței, și, deci, pentru echilibrarea cadrului dinspre acea parte, se va construi o clădire similară în locul Spitalului Colțea, și atunci Palatul Municipal nu va mai predomina în acest centru civic; ceeace nu ar corespunde intenției noastre manifestata de la început (fig. 97). Daca mai

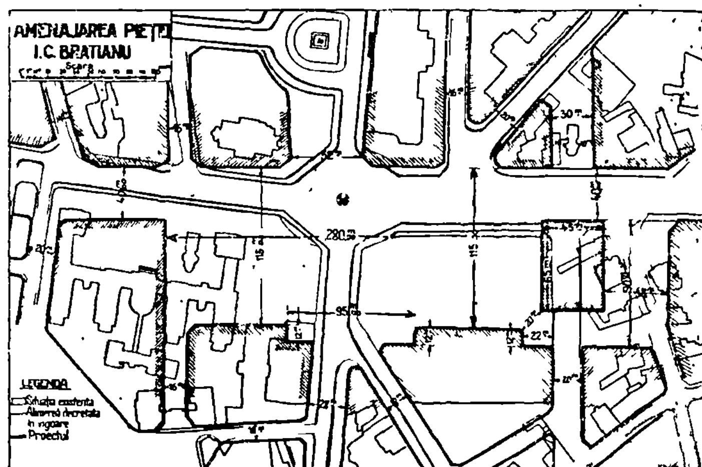

Fig. 97. Ipoteza unei singure piețe cu Palatul Municipal în axul Str. Edgard Quinet

adăogăm și observația că la o așezare pe adâncimea pieței devin mai numeroase punctele din piață de unde ansamblul Palatului Municipal poate fi privit pictural, pe când în cazul celei de a doua așezări (pe lungul pieței) asemenea puncte în jurul unui plan axial fațadei ar fi foarte restrânse și anume cât mai spre colțul Universității și al Academiei de Arhitectură, alegerea nu este dificil de făcut.

Este locul să observăm că o așezare a Palatului Municipal cu fațada pe laturea pieței dinspre str. Batiștei exige o proporționare între plinul fațadei și golul produs de b-dul Brătianu pe acea lature. Această proporționare constitue partea delicată a

www.dacoromanica.ro

soluţiunei şi ne conduce a fi parcimonioşi la determinarea lăţimei acelui Bulevard la intrarea lui în Piaţă (fig. 95).

In a doua ipoteză, adică dacă separăm în două piaţa-centru civic spre a forma o grupare de pieţe, atunci nu e greu de constatat că inconvenientele aşezărei Palatului Municipal pe latura lungă a primei pieţe sunt mult atenuate, ca şi avantajele unei aşezări pe latura scurtă a pieţei spre str. Batişte. Mai mult, aşezarea Palatului Municipal pe latura lungă asigură o încadrare rapidă şi mai completă a acestei pieţe, rezultat destul de atrăgător pentru spiritele grăbite ale vremurilor noastre. Proporţiile însă între lungimea faţadei, lărgimea pieţei şi înălţimea acelei clădiri, pentru a obţine efectul estetic dorit, vor impune o înălţime nu prea mare pentru Palatul Municipal şi atunci ideia de predominare va avea o aplicaţiunea prea localizată faţă de unele clădiri înalte apărute în Bucureşti.

Conchidem: Dacă se asigură executarea întregului centru civic, cu o singură piaţă între str. Batişte şi str. Doamnei, Palatul Municipal va fi mai avantajos aşezat spre str. Batişte cu vedere în lungul pieţei şi obligator i se va da o înălţime impunătoare în oraş. Dacă primul caz nu se va realiza din diferite motive, astfel că piaţa va fi redusă între str. Batişte şi b-dul Carol, atunci aşezarea faţadei Palatului Municipal pe laturea lungă cu vedere spre str. Edgard Quinet şi cu o înălţime proporţională, este de preferat.

Prin urmare prima chestiune de rezolvit este: *o singură piaţă-centru civic, sau două pieţe?*

De la început observăm că din punct de vedere estetic divizarea spaţiului mare liber în două pieţe nu este justificată funcţional, ci reprezintă numai un artificiu pentru a ameliora efectul produs de o aşezare a Palatului Municipal pe laturea lungă a

www.dacoromanica.ro

pieţei unice. Dar ştim că dispoziţiile nejustificate dau efecte antiestetice de ordin intelectual, şi prin urmare putem elimina ipoteza a două pieţe grupate aci. Rămâne atunci să ne hotărâm între alegerea unei pieţe mari unice, şi o altă piaţă, mai restrânsă, între b-dul Carol şi str. Batişte.

Piaţa aceasta restrânsă nu ne permite dezvoltarea pe laturile ei a unui centru civic şi am arătat ce efect estetic poate produce un astfel de centru într'un oraş important. Apoi iarăş este ştiut că într'un oraş mare, tot din punct de vedere estetic, este recomandabilă prezenţa a câtor-va pieţe de mari dimensiuni. Bucureştiul nu are asemenea pieţe cu caracter estetic. Să nu profităm de situaţia ce ni se oferă a creia o mare piaţă? Pe de altă parte efectul estetic al spaţiului liber este mai accentuat cu cât acel spaţiu este mai mare: de ce dar să micşorăm la jumătate suprafaţa unei pieţe pentru care putem uşor avea spaţiul necesar?

Toate aceste argumente ne conduc nu numai la a ne hotărî pentru o singură piaţă mare între str. Batişte şi str. Doamnei, dar şi la gruparea acestei pieţe cu alta, perpendiculară pe ea, aceia a Universităţei, care trebuie restudiată din acest punct de vedere.

Trecând acum la *proporţionarea înălţimilor clădirilor* în raport cu desfăşurarea faţadelor lor pe această piaţă, observăm că silueta Palatului Municipal aşezat pe adâncimea pieţei s'ar apropia de un zgârie-nor de 60—80 m. înălţime. Faţă însă de înălţimea clădirilor de pe laturea lungă a pieţei, cari nu poate întrece 20—24 m. este posibil ca să fim nevoiţi a micşora şi înălţimea corpului principal al Palatului Municipal. Totuşi, pentru predominarea pieţei în adâncime, nu se va putea evita turnul sau forma unei piramide în trepte a părţei superioare a edificiului.

www.dacoromanica.ro

Suntem datori acum o lămurire, căci ar putea cineva sa găsească o contrazicere între concluzia de mai sus şi cele scrise de noi în 1928, când ne-am ocupat cu chestiunea Palatului Municipal [1]), dar mai mult din punctul de vedere al arhitecturei clădirei.

In acea expunere arătam că o aşezare avantajoasă a Palatului Municipal ar fi netagaduit aceia pe laturea cea mai lungă a pieţei dintre str. Batişte şi b-dul Carol.

La acea dată însă nu puteam spera că se va admite exproprierea terenului viran dintre Ministerul Agriculturei şi Spitalul Colţei, şi nici dărâmarea cel puţin a aripilor eşinde ale acestui spital, dacă nu chiar completa lui desfiinţare; nu se putea propune nici eventuala mutare a statuei Brat'anu într'un punct mai favorabil al nouei pieţe. Actualmente împrejurările ne permit a considera şi asemenea ipoteze şi, evident, soluţiile se schimbă.

In fig. 95—97 dăm indicaţii sumare asupra diferitelor soluţii desbătute mai sus pentru această piaţă. In aceste scheme pot fi observate şi distribuţia pieţelor secundare grupate cu cea principală, cum şi forma cadrului pieţei.

Desigur că fiecare schemă poate fi analizată în detaliu din toate punctele de vedere: estetic, ca circulaţie, ca funcţiune, ca economie.

Cadrul acestui studiu ne impune însă a ne opri aci. Nu am căutat de cât să arătăm amplitudinea unui astfel de studiu.

f) *Piaţa Halelor Centrale*

Orice dispoziţie se va lua în viitor pentru pieţele de alimentare ale Capitalei, adică de se va creia câte una pe sectoare deservite de linii ferate, sau mai

---

1) C. *Sfinţescu:* „Palatul Municipal al Capitalei".

www.dacoromanica.ro

multe, pe cartiere, furnizate ca astăzi în bună parte de la una mare centrală,, dar prevăzută cu toate mijloacele moderne de aprovizionare, transport şi distribuţie, piaţa Halelor Centrale va rămâne cu caracterul istoric al unei pieţe de exploatare (târg).

Aşezarea acestei pieţe în partea cea mai veche a oraşului, la încrucişerea unor mari artere de circulaţie, şi în mijlocul unei populaţii dense care trebuie aprovizionată cu alimentele strict necesare, şi în cantităţi destul de mari, ne impune să ne gândim că orice transformări am face pentru o sistematizare a acestui cartier, trebuie să studiem această piaţă ca una de «*exploatare*» (Nutzplatz, sau după alţii Marktplatz).

O piaţă de exploatare are un rol pur «*funcţional*» şi prin urmare «făcând ceeace trebuie făcut» pentru îndeplinirea funcţiunei unei astfel de pieţe, tindem spre o creaţiune estetică.

Este dar necesar să desprindem dela început ideia de piaţă de exploatare, care nu trebuie confundată nici cu piaţa *arhitecturală* sau de *ornament*, nici cu cea de *circulaţie* (cum ar fi cele din faţa gărilor, etc.), nici cu *squarurile* (pieţe de staţionare, de odihnă).

Denumirea germană de Marktplatz este mai precisă, caci ne indica funcţiunea: *piaţă-târg* sau pur şi simplu *târg,* cuvânt bine intrat în etimologia română.

Asemenea târguri formează tradiţia seculară a oraşelor. Ele trebuiesc pastrate şi perfecţionate, dar nu desfiinţate, cu toate că rolul lor este acum mult atenuat, prin construcţia imobilelor mari, cu multe apartamente, prevăzute la parter cu prăvălii de tot felul.

In oraşele mici şi la periferia celor mari, târgurile sunt încă necesare, mai ales la noi, ţară agricolă şi cu populaţie risipită.

www.dacoromanica.ro

Piaţa Halelor Centrale din Bucureşti formează o tradiţie şi va rămâne încă o necesitate. Trebuie să i se dea însă forma definitivă adequată importanţei cu care va rămâne, şi mai ales, va trebui adaptată ca situaţie, proporţie şi amenajare, transformărilor în curs pentru punerea în valoare estetică a Dealului Patriarhiei.

Tocmai în potrivirea acestui acord estetic constă dificultatea studiului amenajerei Pieţei Halelor Centrale. Din cauza acestei dificultăţi serioase. de la început apare alternativa din care decurge totul: *sa rămână în acest centru o piaţă-târg (de exploatare) sau să dispară cu totul în favoarea unei comune pieţe de circulaţie, combinată cu amenajeri de interes arhitectonic?*

Am arătat motivele care ne fac să alegem soluţia păstrărei unei pieţe-târg aici, la care se adaogă şi unul de ordin practic: o încercare a elimina cu totul o astfel de piaţă, este aproape sigur că va eşua. Urbanismul trebuind să fie în acelaş timp şi practic, vine în favoarea ipotezei noastre.

De altfel nici nu vedem argumente serioase pentru eliminarea unei pieţe-târg de pe malul stâng al Dâmboviţei.

Că ar fi acel spaţiu insuficient, că ar strica un aspect de curăţenie, linişte, selecţie, la poalele Dealului Patriarhiei, nu sunt argumente valabile acestui caz. Am arătat importanţa acestei pieţe târg. *ca târg,* care va fi redus în proectul nostru la o piaţă regională, iar nu de interes general cum este astăzi. Cât priveşte condiţiile celelalte, de ordin pur estetic, acestea pot fi satisfăcute prin un plan raţional de amenajare şi de exploatare a pieţei-târg.

Aşa dar vom trece la examinarea *poziţiei. spaţiului* şi *cadrului* funcţional al acestei pieţe-târg.

Este de la sine înţeles că pentru acest teren public trebue să evităm cât mai mult exproprierile

www.dacoromanica.ro

pentru a nu încărca prea mult bugetul orașului, și ca atare să utilizăm pe cât posibil terenul public existent. Pe de altă parte actuala Piață Bibescu-Vodă intră categoric în cadrul amenajerei Dealului Patriarhiei și aceasta ne impune eliminarea de pe malul drept al Dâmboviței a oricărei piețe de exploatare. Rămâne să căutăm o așezare a pieței pe malul opus. Cercetând planul orașului la scară mare, pe care sunt desenate construcțiile existente, ușor ne putem convinge că o deplasare spre amontele sau în avalul Dâmboviței a actualei piețe-târg de pe malul drept, este aproape imposibilă din punct de vedere financiar, și inutilă chiar, din punct de vedere estetic și al circulației.

Pe de altă parte terenul cuprins între str. Halelor, b-dul Maria, Dâmbovița și calea Rahovei este necesar integral pentru viitoarele linii și gări subterane [1]) care vor folosi traseul Dâmboviței, cum și pentru o eventuală linie metropolitană nord-sud a Capitalei, care se va întretăia aici odată cu cea dealungul Dâmboviței (fig. 98).

Trebuie dar să examinăm dacă va fi suficient terenul cuprins între bd. Maria, str. Carol (viitorul bd. Colței-Prelungit) până la podul Șerban Vodă și Dâmbovița. In această parte s'au făcut deja unele exproprieri pentru extinderea halelor, a unor imobile cu fațadă spre str. Carol și spre actuala Hală de Pește, astfel că s'ar putea dispune, scăzând terenul necesar circulației pe bd. Maria, bd. Colței-Prelungit și Splai, de o suprafață totală de circa 8.000 m. p.

Oricare ar fi ipoteza în care ne așezăm, trebuie să presupună, *să ceară,* acoperirea Dâmboviței, cel puțin pe porțiunea calea Rahovei-calea Șerban Vo-

1) C. *Sfințescu:* „Asupra liniei ferate traversând Capitala în lungul „Dâmboviței" (Septemvrie 1925 — fig. 15 a).

www.dacoromanica.ro

PLANUL AMENAJAREI UNEI

PIEȚE TARG

LANGA

DEALUL PATRIARHIEI

SCARA

0 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 met

LEGENDA

Alinieri și clădiri viitoare

" " " existente

STRADA OITUZ
STR. ȘEPCARI
STRADA CAROL
STRADA
CALEA MOȘILOR
STR. PATRAȘ
STR. CAROL
STR. BAN MARAC
B-DUL MARIA
B-DUL COLȚEI PRELUNGIT (STR. CAROL)
STR. SPANIOLA
20,00
45,00
30,00
30,00
PRAVALII ÎNCHISE PENTRU LEGUME
TROTOAR
PLATFORMA DESCHISĂ PT. VER...
RAMPA SUBSOL
PRAVALII ÎNCHISE PENTRU CARNE ȘI PEȘTE
TROTOAR vânzare de marfă
Linii pentru
Linii de garaj pentru trenuri de rezervă
GARA METROPOLITAN
GARA SUBTERANĂ
SPLAIUL
ACOPERIT
Dâmbovița după deplasare
SPITALUL BRANCOVENESC
ESPLANADA PATRIARHIEI
C. ȘERBAN VODĂ
V. Doicin 1932

Fig. 98. — Amenajarea Pieței Halelor Centrale în raport cu liniile metropolitane subterane.

www.dacoromanica.ro

dă, astfel că spaţiul arterelor de circulaţie va fi sporit prin o astfel de măsură, ceeace va înlesni proectul de amenajare al pieţei-târg şi va înbunătăţi şi aspectul estetic în această parte.

Suprafaţa netto de 8.000 m. p., mai sus arătată, de care putem dispune, este suficientă pentru amenajarea unei pieţe-târg cu caracter local ce urmează să organizăm aici.

Trebuie însa sa *accentuăm că soluţia noastra nu este aplicabilă decât concomitent cu organizarea unor alte pieţe-târguri de aprovizionare pentru en gros*, fie unul mai mare pentru tot oraşul în regiunea abatorului, fie a altor 4 la cele patru puncte cardinale ale oraşului şi pe care le-am menţionat în planşa Nr. 20 din lucrarea noastră «*Căile de Comunicaţie şi Transporturile în Municipiul Bucureşti*».

Odată poziţia şi spaţiul acestei pieţe-târg determinate, pentru a-i fixa *cadrul* trebuie să examinăm vecinătăţile. Spre sud-vest va predomina ca importanţă amenajarea Dealului Patriarhiei inclusiv actuala Piaţă Bibescu-Vodă şi ca atare laturea din spre această parte va fi încadrată de această amenajare. Spre nord-vest se va dezvolta o piaţă de circulaţie a gărei metropolitane, pe partea opusă a b-dului Maria; spre bd. Colţei-Prelungit (azi str. Carol) cadrul acestei pieţe va fi format din cadrul b-dului adică din clădiri înalte, perete care să echilibreze cu desfăşurarea ascendentă opusă, spre Dealul Patriarhiei. Astfel fiind, suntem forţaţi a rămâne încadraţi în o formă generală triunghiulară., care nu este o formă de utilizare uşoară.

O altă chestiune importantă, care iaraş se pune înainte de a intra în studiul detaliilor, este: *în ce măsură să se dezvolte în înălţime folosinţa spaţiului acestei pieţe-târg?*

Avem exemple moderne cu utilizări în înălţime

www.dacoromanica.ro

a spațiului din astfel de piețe de aprovizionare centrală, dar avem și exemple de utilizări cu înălțimi cu totul reduse : 3—5 m. cel mult (piețele-târg descoperite).

Suntem de părere că ultima soluție se aplică în cazul considerat aci pentru următoarele motive : a) utilizările în înălțime sunt puțin apreciate în comerț și mai ales în comerțul de aprovizionare cu alimente; b) utilizările în înălțime se impun atunci când spațiul este insuficient și locul este destinat unei aprovizionări centrale, pentru un întreg și mare oraș; noi însă studiem această amenajare ca una de interes local, care să funcționeze în acelaș timp cu piața sau piețele de en gros cum am menționat mai sus: c) cadrul estetic ce urmărim a obține în acest punct, predominat de Dealul Patriarhiei, ne cere o dezvoltare cât mai redusă în înălțime a adăposturilor necesare alimentărei populației; cu cât înălțimea lor va fi mai redusă, cu atât spațiul liber al unei esplanade a Patriarhiei va apare mai mare, iar dealul va predomina deoparte și cadrul clădirilor din b-dul Colței-Prelungit de cealaltă parte.

Așa dar utilizarea spațiului pieței-târg se va face pe un singur plan de desfacere a mărfurilor, acela al terenului natural, cu accesoriile, iar pe un al doilea plan, la subsol, se vor afla depozitele mai mari, liniile și gara de mărfuri alimentare.

Rămâne acum, pentru a termina, să mai cercetăm spiritul în care trebuie să fie utilizat în acest singur plan terenul disponibil. Spre a ne hotărî e suficient să reamintim că vor trebui luate măsuri ca aspectul estetic și de curățenie, exterior pieței, să fie cât mai îngrijit și în acelaș timp circulația pe marile artere înconjurătoare: Splai, b-d. Maria și b-d. Colței-Prelungit, să fie cât mai puțin împiedicată de existența în acest punct a unei piețe-târg.

Ambele condiții pot fi realizate în bună măsură

www.dacoromanica.ro

prin o amenajare de *piață-târg interioară*, adică cu o formă închisă de cabine joase, prevăzute cu porticuri de colonade în spre curtea interioară; cu câte-va porți de intrare din străzile laterale în curtea interioară, cum este astăzi cazul la Piața Bibescu Voda, și întregul comerț de alimente să se desfășure obligator numai în curtea interioară. In acest mod nu vom mai avea acel bâlciu, cum există acum la Halele Centrale, încât fiecare staționează cum vrea și circulația este imposibilă acolo.

Fig. 99. — Halele Centrale văzute din spre podul Calea Rahovei.

In curtea interioară se vor construi cât mai puține prăvălii, dar se vor amenaja suficiente platforme acoperite pe care se vor așeza mărfurile de vânzare la orele stabilite. Toate depozitele vor fi în subsol.

Caracteristicile unei astfel de piețe interioare vor fi porticurile, marchizele-peroane și dispozițiile tecnice pentru transport, pentru curățirea și distrugerea gunoaielor și pentru spălatul general cât mai

www.dacoromanica.ro

rapid şi mai perfect. Estetica va fi sporită prin reuşita tecnică a unor astfel de instalaţii.

Astfel va fi asigurat spaţiu suficient pentru circulaţia şi staţionarea cumpărătorilor. Numai sub porticele-colonade mărginaşe vor fi executate prăvălii partere. In fig. 98 dăm indicaţii în sensul vederilor noastre.

Fig. 100. — Halele Centrale, vedere spre B-dul Maria.

Desigur că în cadrul acestui program pot fi propuse o varietate de soluţii arhitectonice.

In fig. 99 şi 100 dăm câte-va vederi ale stărei actuale a pieţei Halelor Centrale.

g) *Amenajarea stradei Lipscani*

Strada are un rol funcţional de primul ordin: circulaţia. In unele oraşe, mai puţin organizate din punct de vedere urbanistic, între care se numără şi Bucureştiul, strada adeseori are şi un rol igienic, de oarece încăperile de la stradă sunt mult mai luminate şi mai aerisite de cât cele dinspre curte; în

www.dacoromanica.ro

curte clădirile sunt înşirate sau încheiate fără ordine, prin toate colţurile zac gunoaiele nevăzute nici de soare, nici de oameni. Pentru a nu fi considerată această afirmaţiune ca o exagerare, dăm fig. 100—104 care reprezintă fotografiile unor stări de acest fel la unele imobile particulare cu eşire pe Calea Griviţei, eşite la lumină cu ocazia lucrărilor

Fig. 101. — Curte interioară spre Calea Griviţei aproape de Gara de Nord.

pentru crearea unei pieţe noua a Gărei de Nord, pe terenul fostelor atelierc ale Căilor ferate.

Aşa dar estetica unei străzi trebuie să apară mai ales din buna şi adequata satisfacere a circulaţiei şi a cerinţelor igienei.

La un oraş vechi, cum e Bucureştiul, am fost de

www.dacoromanica.ro

părere totdeauna că satisfacerea nevoilor circulaţiei nu se poate împlini prin învechita metodă a alinierei tuturor străzilor pe calea retragerei clădirilor noi la acea aliniere, şi cu plată de despăgubiri pentru exproprierea terenului, ba încă foarte des şi pentru clădiri, în vederea lărgirei stradei. Metoda nu dá

Fig. 102. — Vedere de la fig. 101, în sens opus.

alt rezultat de cât secarea finanţelor comunale prin dispersarea cheltuelilor pe toată suprafaţa oraşului, fără a realiza complet măcar o singură arteră de circulaţie. In schimb aspectul străzilor este foarte puţin estetic prin apariţia acelor colţuri intrânde şi eşinde, care se eternizează, cu faţadele neglijate până la dărăpănare ale clădirilor supuse unei astfel de servituţi.

www.dacoromanica.ro

Arterele de mare circulaţie trebuiesc realizate *fie prin străpungeri, fie prin lărgiri efectuate în termen scurt,* dărâmând deodată toate obstacolele pe o porţiune a traseului spre a fi date în integrală folosinţă. Costul lucrărei este ridicat, dar este mult mai redus faţă de costul unei lărgiri succesive, şi

Fig. 10.3. — Case recent construite ascunse în funduri de proprietăţi. (Calea Griviţei aproape de Gara de Nord).

mai ales faţă de rezultatul obţinut ca circulaţie şi ca estetică. Pe de altă parte, o străpungere sau creiarea unei artere de mare circulaţie schimbă traficul şi face inutile alte lărgiri, cari ar fi fost foarte costisitoare.

Când lărgirea arterei se cere numai pentru motive de igienă, atunci şi estetica poate fi realizată

www.dacoromanica.ro

fără exproprieri, deci fără sacrificii băneşti din partea comunei, întrebuinţând metoda retragerilor pentru grădini de faţadă care să rămână mai departe domeniu privat. Exproprierile nu se vor întrebuinţa de cât acolo unde sunt absolut necesare pentru ca terenul să intre în domeniul public.

Fig. 104. — Locuinţe înghesuite în funduri de curţi (Calea Griviţei aproape de Gara de Nord).

Aceste explicaţiuni de ordin general le-am socotit utile pentru înţelegerea dispoziţiilor ce propunem mai jos în vederea amenajerei stradei Lipscani.

Strada aceasta, în plin centrul oraşului, stradă pur comercială, va rămâne totdeauna o *stradă de circulaţie,* dar de circulaţie numai de pietoni (cea mai importantă) şi pentru vehicule uşoare (automobile, camionete). Sensul unic actual pentru vehicule mai micşorează mult din debitul vehicular.

Interesul igienic este mai redus, fiind-că aici sunt la parter şi chiar la etaje numai prăvălii, biurouri, unde curăţenia, luminatul, ventilatul se recomandă

www.dacoromanica.ro

a fi făcute numai prin mijloace artificiale și mecanice spre a satisface nevoile din orele de muncă.

Circulația pentru vehicule va fi suficient satisfăcută dacă partea căruțabilă va avea 10 m. lățime, pentru 4 șiruri de vehicule, din care două șiruri staționare (câte unul pe fiecare bordură ale celor ce descarcă, încarcă sau cumpără) și alte două circulând în sens unic cu iuțeli diferite.

Pentru pietoni, foarte numeroși, unii cari staționează la vitrine, alții cari umblă, este recomandabil a se prevede trotoare de câte cel puțin 5 m. lățime.

Fig. 105. — Clădire veche cu arcade din Str. Blănari 7 ((proprietatea Manoah).

Rezultă de aici că lărgirea străzei Lipscani se impune a fi făcută pentru câștigarea trotoarelor pe sub arcade (galerii) cum este de altfel prevăzut și în regulamentul în vigoare, dar nerespectat și a fost obiceiul și la clădirile vechi de pe aici, de ex. la clădirea din str. Blănari (fig. 105). Intrebuințarea arcadelor, cum am arătat și în prima parte a studiului de față, prezintă pe lângă avan-

www.dacoromanica.ro

taje estetice, şi avantaje economice, şi lasă posibilitatea ca, în unele condiţiuni, să se realizeze rapid. Servitutea arcadelor pentru parterele imobilelor riverane, ar lăsa aceiaş capacitate locativă imobilelor la toate etajele, iar pentru reducerea în o măsură de altfel destul de restrânsă a folosinţei prea adâncilor prăvălii de la parter (fig. 106), ar fi de plătit o indemnizaţie cu mult mai mică de cât în cazul exproprierei complete a unei făşii de teren pentru intrarea ei în domeniul public. Ar fi deci de plată o despăgubire pentru impunerea unei *restricţii de folosinţă.*

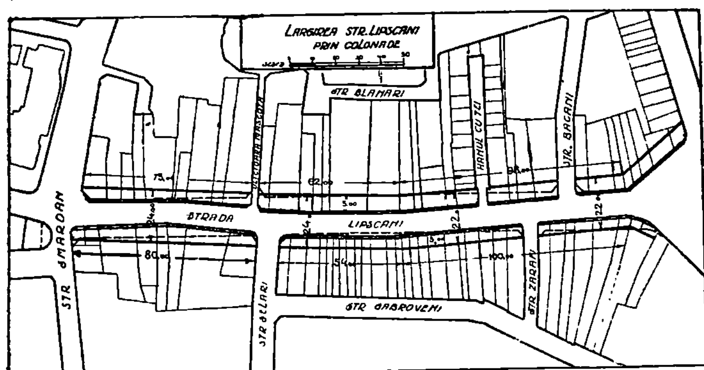

Fig. 106. — Amenajarea cu coloane a Str. Lipscani

S'ar putea stabili devize pentru o aştfel de transformare a parterului fiecărei clădiri, cel puţin pe porţiunea dintre Strada Smârdan şi Str. Colţei, şi comuna să execute fie ea însăşi transformarea, fie să plătească proprietarului lucrarea după acel deviz.

Sunt însă unele dificultăţi de tecnică şi de estetică în aplicarea arcadelor sau galeriilor la această stradă, dificultăţi ce provin din: a) prea marea variaţie a lungimei faţadelor imobilelor; b) curbe şi contracurbe neregulate în aliniamentul faţadelor: c) variaţii la înălţimile parterelor clădirilor. Toate

www.dacoromanica.ro

aceste variaţii împiedică obţinerea de aliniamente drepte la stâlpi, a unei linii estetice orizontale la înălţimea lor, utilizarea unei deschideri uniforme a arcadei.

Dificultăţile tecnice pot fi trecute prin întrebuinţarea betonului armat la stâlpii şi grinzile orizontale de susţinere, şi deci ajungem la înlocuirea arcelor de boltă prin liniile drepte ale stylului modern, azi învingător mai ales la clădirile comerciale.

Fig. 107. — Vederea Str. Lipscani din spre Str. Smărdan

Greutaţile de ordin estetic sunt însa mult mai mari pe această stradă atât de eteroclytă, la care metoda economică recomandată cere a păstra faţadele existente ale clădirilor, cel puţin la etajele superioare (fig. 107 şi 108).

Pentru a găsi soluţiunile estetice, va trebui examinată strada proprietate cu proprietate spre a de-

www.dacoromanica.ro

termina porţiunile continui cari pot fi tratate în aliniamente drept şi cu o înălţime constantă de stâlpi; va trebui probabil făcut uz de o înălţime vizibilă mai mică a panoului de galerie, corespunzătoare clădirei cu parterul cel mai scund; va mai trebui desigur schimbate unele faţade acolo unde

Fig. 108. — Vederea Str. Lipscani din spre Piaţa Sf. Gheorghe spre Str. Smârdan

ar fi imposibil a se aplica, fără dezacord estetic, deschiderea tip a galeriei (distanţa tip între grinzi).

In fig. 106 dăm numai indicaţii sumare asupra aplicaţiunei principiului. Rolul arhitectului va fi aci foarte pronunţat spre a găsi soluţia estetică pe grupe de proprietăţi şi pe ansambluri.

O soluţie analoagă se impune şi pentru calea Victoriei şi pentru b-d. Elisabeta, la ultima arteră

www.dacoromanica.ro

cel puţin între str. Academiei (Poincaré) şi Cişmegiu.

h) *Amenajarea B-dului Brătianu*

Am ales ca exemplu amenajarea acestei artere de mare circulaţie, fiind-că am arătat, la data străpungerei acestui bulevard, unele defecte importante cari trebuesc remediate prin studii şi lucrări de detaliu [1]). Câte-va defecte estetice şi economice ale bulevardului Brătianu, azi împărţit cu Take Ionescu, sunt mai puţin simţite, mai ales de mulţime, dar defectele în satisfacerea circulaţiei le simte de acum, şi din ce în ce mai mult, orice trecător, fie cu piciorul, fie cu automobilul, fie cu tramvaiul.

Prin urmare vom relua studiul acestui bulevard pentru organizarea lui la lumina teoriilor estetice dezvoltate de noi, profitând însă de studiul nostru anterior asupra aceluiaş obiect, spre a scurta cât mai mult expunerea noastră.

Bulevardul Brătianu este şi va ramâne o mare arteră de circulaţie atât locală, cât mai ales de transit.

Circulaţia de tranzit trebuie satisfăcută, cea locală uşurată. Circulaţia de tranzit trebuie să fie cât mai puţin întreruptă de încrucişeri (cu sau fără semnalizări) iar vehiculele să aibă căi separate după iuţelile de circulaţie.

Circulaţia locală să se faca pe margine, dacă se poate pe căi separate laterale înguste servind şi de staţionare. Acolo unde asemenea căi laterale separate nu se pot realiza, să se evite, să se oprească intrările carosabile pe proprietăţile private, care încurcă şi pe pietoni, dar mai ales circulaţia mare

1) *C. Sfinţescu:* „Aplicarea exproprierilor pe zone la deschiderea bulevardului nord-sud al Capitalei" (B-dul Brătianu) Bul. Soc. Polit. 1927, pag. 146—148.

www.dacoromanica.ro

de tranzit, până a o face impracticabilă. De aceia garajul Ciclop, depozitele de benzină etc., cari necesită intrări carosabile peste trotoar pe această arteră, sunt greşeli urbanistice (fig. 109). Lărgirea de curând făcută spre Palatul Lido trebuie dată unei părţi căruţabile separate, iar nu unui singur trotoar excesiv de lat şi neutilizat, pe când staţionarea numeroaselor vehicule în faţa acestei clădiri împiedică în chip neadmisibil circulaţia de tranzit.

Fig. 109. — B-dul Take Ionescu, fost Ion Brătianu, în dreptul garajului Ciclop şi palatului Lido

Incrucişerile acestei artere cu alte străzi, dacă nu pot fi evitate, trebuie transformate în pieţe giratorii de mari diametre, când se vor întruni acolo mai multe străzi concurente.

Cu asemenea dispoziţii de ordin circulator şi estetica stradei va câştiga: funcţiunile vor apare clar.

Dar estetica B-dului Brătianu sufere şi din cauza edificiilor cari s'au ridicat pe laturi: tot felul de styluri, înălţimi foarte variate (de la clădiri cu parter până la 7 etaje); când clădiri comerciale cu

www.dacoromanica.ro

parterurile tratate ca prăvălii, când clădiri cu apartamente amenajate chiar la parter (fig. 110).

Funcţiunea acestui bulevard şi din punct de vedere locativ cere o anumită utilizare la care corespunde o anumită estetică. De aceia pe întreg acest bulevard, până la Piaţa Romană, se va cere construcţia închisă, la parter cu prăvălii, având acelaş număr de etaje şi urmărind linii orizontale continui separatorii între caturi, cu teşituri mari la colţul străzilor. Excepţional, la colţurile unde există suficiente perspective pentru întreruperea monotoniei şi nevoia unei marcări a punctelor de încrucişare importante, se vor putea admite unele turnuri sau piloane inalte.

Fig. 110. — B-dul Take Ionescu cu clădiri cu parter (de curând dărâmate).

In orice caz, pentru o astfel de arteră trebuie întocmit un regulament special şi complet aplicabil construcţiunilor de pe el.

In fig. 111 dăm plansa cu indica4ii în sensul celor arătate mai sus.

www.dacoromanica.ro

A.

PLANUL AMELIORAREI CIRCULAȚIEI PE B-DUL I.C. BRATIANU

SCARA 0 5 10 20 30 40 50 metri

LEGENDA
- Situația actuală
- Aliniere în vigoare.
- Noi alinieri propuse.
- Supr. supliment. de exoropr.
- Suprafețe de vândut.

B.

Fig. 111. — Proectul ameliorărei circlației pe B-dele Take Ionescu și Brătianu, între Piața Romană și Str. Briand (Regală).

www.dacoromanica.ro

F. Valorificarea estetică a monumentelor

Asemenea lucrări urbanistice de valorificare estetică pot fi realizate şi în Bucureşti: a) la *clădirile monumentale;* b) la unele *monumente istorice;* c) la unele *monumente comemorative* şi *decorative* (statui, arcuri de triumf, columne ş. a.); d) la *lucrări de artă sculpturală.*

a) **Cădirile monumentale** uneori pot fi puse în valoare prin creiarea de spaţii libere în jurul lor, prin esplanade sau prin avenue-uri deschise în faţa lor. O astfel de punere în valoare însă este prea costisitoare dacă se face numai pentru motive estetice şi mai ales dacă lucrările se execută după ce monumentul arhitectural a fost edificat. De aceia odată cu alegerea aşezării unui astfel de edificiu trebuie studiate avantajele unor vederi libere existente.

Fig. 112. — Ansamblul istoric de la Bis. Antim

www.dacoromanica.ro

Am dat deja câte-va exemple în acest studiu, care ne dispensează a mai considera și alte cazuri în detaliu.

b) **Monumentele istorice,** cu cât sunt mai puține într'un oraș, cu atât mai îngrijită trebuie să fie punerea lor în valoare estetică. O asemenea valorificare se obține în deosebi prin relevarea pitorescului, prin dezvoltarea acțiunei sentimentale estetice.

De aceia trebuie păstrată cât mai mult ambianța istorică, suflul epocei monumentului istoric.

Respectarea stylului, a patinei vremei, a liniștei trecutului sunt condiții esențiale pentru obținerea efectului estetic la astfel de monumente.

De pildă *Bis. Antim* (fig. 112) și mediul înconjurător îndeplinesc în oarecare măsură aceste condiții, deși aspectul este stricat de celelalte clădiri vecine. Străpungerea unei artere de circulație care să treacă prin fața liniștitului locaș, cum propun unii, ar fi o eroare estetică.

Biserica *Mihai Vodă* dela Arhivele Statului înde-

Fig. 113. — Incadrarea Bis. Mihai Vodă.

www.dacoromanica.ro

plineşte mai bine condiţiile unei valorificări estetice (fig. 113) şi cată a fi păstrată şi ca valoare estetica, nu numai istorică. Arhivele Statului înconjurătoare asigură aci liniştea şi reculegerea necesară.

Nu acelaş rezultat s'a obţinut la Dealul Patriarhiei prin aşezarea acolo a Camerei Deputaţilor, aşezare nefericită din toate punctele de vedere (fig. 114).

Fig. 114. — Ansamblul arhitectonic nefericit pe Dealul Patriarhiei.

Nu putem de cât să invităm la o colaborare estetică *Comisia Monumentelor Istorice* cu Primăria Municipiului, pentru asigurarea punerei în valoare a adevăratelor monumente istorice, publice şi particulare, care mai există astăzi în acest oraş.

c) **Monumentele comemorative şi decorative** existente astăzi în Bucureşti, sufăr cea mai mare parte din ele, atât ca valoare artistică, dar şi ca aşezare a lor din punct de vedere estetico-urbanistic.

Ma refer la statui, columne, arcuri de triumf. Monumentele comemorative nu pot fi aşezate ori unde

www.dacoromanica.ro

şi oricum; nu pot fi concepute după anumite şabloane. Tocmai fiind-că sunt opere de artă pură, pretenţiile noastre estetice vor fi mai mari.

Toată lumea este de acord că s'a abuzat prea mult de ospitalitatea, uneori obligată, a oraşelor pentru a importuna circulaţia şi chiar bunul simţ cu idolii moderni reprezentând expansiunea vanităţei politicianiste, dar nici o credinţă, pe care *Guérard* în «L'avenir de Paris», recomandă să fie întărită în colonii prin transplantarea semizeilor în bronz pe alei sfinte dealungul cărora să se prosterneze în genunchi autoctonii !

Fig. 115. — Bustul lui Barbu Delavrancea de la Bufet (Şoseaua Kiselef)

D-sa recomandă următoarele principii de respectat la monumentele comemorative, principii pe care le vom ilustra cu exemple din Bucureşti:

www.dacoromanica.ro

a) Intrebuinţarea bustului sau medalionului în locul statuei cu uniforma redingotei sau vestonului, atât de banalizate şi demne de o expoziţie retrospectivă a vestmântului.

De pildă este artistic mult mai impresionant bustul simplu într'o atitudine evocatoare, ca acel al lui *Barbu Delavrancea* din parcul Kisselef, (fig. 115) sau al lui *Gh. Panu din Cişmegiu* (fig. 116), de cât

Fig. 116. — Bustul lui Gh. Panu din Cişmegiu

marea statue, încărcată şi suficient de banală a lui *Tache Ionescu,* căreia cu multă greutate i s'a găsit o aşezare pe care o considerăm provizorie (fig. 117).

b) Orice operă decorativă trebuie să fie concepută pentru o aşezare determinată: monumentele passe-partout sunt condamnate prin ele înşi-le. Un spaţiu foarte mare e dezastros pentru o statue de dimensii modeste, iar colossalul este una din formele cele

www.dacoromanica.ro

mai manifeste ale vulgarităței. Neobservarea acestor reguli a făcut ca multe statui să peregrineze în-

Fig. 117. — Statuia lui Take Ionescu de pe B-dul cu acelaş nume, fost B-dul Brătianu.

Fig. 118. — Bustul lui G. Cantacuzino mutat pe fondul de verdeață al Grădinei Icoanei

www.dacoromanica.ro

continuu. De pildă bustul lui G. Cantacuzino este mult mai bine situat acum (fig. 118) de cât înainte,

Fig. 119. — Bustul D-rului H. Botescu într'o piaţă prea mare.

Fig 120. — Statuia lui Mihhai Viteazul în Piaţa Universităţei (starea anterioară transformărei pieţei)

www.dacoromanica.ro

în mijlocul pieței, prea mare pentru proporția lui. In București, bustul *D-rului Botescu* nu are altă legătură cu piața în care e așezat, de cât numele,

Fig. 121. — Statuia lui Mihai Viteazul încadrată de pomi, (starea anterioară).

căci proporția nu există (fig. 119). Statuia lui *Mihai Viteazul* va suferi desigur în proporția ei

www.dacoromanica.ro

prin lucrările de limpezire şi sporire vizuală a pieţei în care se află aşezată (fig. 120 şi 121). Aşa numitul monument al *Corpului Didactic* (ne întrebăm de ce ?) care a ţinut cu orice preţ să fie în Piaţa Victoriei, şi-a căutat un reper în nişte pomi ca să nu fie perdut în imensa piaţă (fig. 122).

Fig. 122. — Monumentul „Corpului Didactic" (?) din Piaţa Victoriei.

c) Monumentul comemorativ sufera aproape invariabil de vecinătatea unui edificiu mare: lupta se deschide între ele.

Trebuie de la început stabilită o clasare care să apara net.

De pildă, monumentul lui *C. A. Rosetti,* din piaţa cu acelaş nume, rătăcit de o stradă existentă C. A.

www.dacoromanica.ro

Rosetti, monument despre care d. *Simionescu-Râmniceanu* spune că nu reuşeşte a decora una din *varicele* bulevardului bucureştean, de când cu apariţia

Fig. 123. — Statuia lui C. A. Rosetti de pe B-dul Carol.

clădirilor în acea piaţă, nu a izbutit de cât să fie strivit, cu toată apărarea parţială a pomilor care cată să-l ascundă. Ii prevedem o peregrinare a aces-

www.dacoromanica.ro

tui monument, într'un loc mai liniştit şi în care să fie mai apărat în spate (fig. 123).

Statuia lui *Carol Davila* este mai reuşită, căci aşezată foarte apropiată de clădirea Facultăţii de Medicină, evită echivocul şi arată clar gradaţia (fig. 124).

Fig. 124. — Statuia lui Carol Davilla din faţa Facultăţei de Medicină.

d) Să nu căutăm a mai înfrumuseţa ceeace este deja complet: «să nu poleim aurul şi nici să fardăm crinul».

De aceia în oraşele deja ornamentate recomandăm cât mai puţine statui individuale, puţine ansambluri mari şi cât mai multă prudenţă, prudenţă, prudenţă.

Credem că nu s'a făcut dovada acestei prudenţe în Bucureşti, poate fiindcă nu suntem prea bogaţi aici în asemenea frumuseţi complete, care nu suferă

www.dacoromanica.ro

adaosuri, dacă ne gândim la obsedantele monumente «tip militar» care au invadat toate pieţele, toate şoselele, toate răspântiile, dar care nu reuşesc să oprească pe nimeni spre a-l face să simtă sacrificiile noastre din timpul războiului neamului. Un monument tip, se pare, de curând desvelit, baricadează şoseaua Bucureşti-Dudeşti, producând nenorocire unui grăbit în timpul nopţei prin acele meleaguri;

Fig 125. — „Leul de la Cotroceni" (monumentul armei geniului)

un leu, format peşte-torpilă, apare pe un piedestal de pe alte tărâmuri la intersecţia liniei ferate spre Giurgiu cu Calea Cotroceni, urlând că reprezintă arma geniului (fig. 125); la podul Sf. Elefterie s'a desvelit de curând un altul, făcut să reprezinte aportul (fig. 126) corpului sanitar în război; nu ştiu unde va fi fiind cel al artileriei; iar marele monument al infanteriei îşi caută încă un loc; pe creasta

www.dacoromanica.ro

şoselei Jianu şi în mijlocul acelui bulevard a ţinut să se aşeze acela al aviaţiei, după ce colţul din Piaţa Victoriei a fost ocupat de monumentul corpului didactic, cu nişte legionari ce par că aleargă cu un scut pe care poartă ceva; ajungem în fine la podul peste Colentina, de la Băneasa, unde un monument-tip fără altă calificare, ne aţine calea...

Fig. 126. — Monumentul corpului sanitar de la Podul Sf. Elefterie.

Şi aşa mereu în lungul şoselei Bucureşti-Ploeşti prin toate satele...

De mi-ar fi stat în voie, aş fi făcut o lege ca tot bănetul adunat pentru asemenea creaţii, să fie vărsat ca să se termine cu biciuirea sentimentului nostru naţional, care se eternizează cu scheletele Arcului de Triumf şi ale Muzeului Etnografic de la Şosea!

D-l *M. Simionescu-Râmniceanu*, în a sa «*Raţio-*

www.dacoromanica.ro

nalizare a Esteticei Municipale»[1]) la capitolul monumentelor, cel mai reuşit din acea lucrare, a caracterizat de *stele funerare* cele mai multe monumente urbane, căci, în adevăr, este aceasta o impresie ce ne revine permanent ori de câte ori trecem pe lângă ele. Şi dacă acesta este un adevăr în anumite cazuri, putem adăoga la regulele de mai sus şi o alta, de altfel prea cunoscută, deşi neaplicată:

e) Monumentele dedicate cinstirei şi care deci cer reculegere, să fie aşezate la locul potrivit unei astfel de stări sufleteşti; sau, mai general, un monument de artă trebuie să fie aşezat în ambianţa care convine ideei ce reprezintă.

Fig. 127. — Arcul de Triumf dela Şosea, puţin vizibil.

Mormântul soldatului necunoscut găseşte în liniştea Parcului Carol şi a lacului oglinditor, continuat de panorama metropolei, o ambianţă fericită, sporită de Muzeul istoric Militar, apoteoză a unei esplanade minunate (fig. 32).

Nu mai e nevoie, socotesc, să insistăm a demon-

1) Asupra acestei lucrări meritorii, autorul acestor rânduri a făcut o recenzie în „*Urbanismul*" Nr. 5—6 din 1932.

www.dacoromanica.ro

stra că în centrele pieţelor nu pot fi aşezate de cât monumente cu siluete foarte svelte, că arcurile de triumf sau portalele trebuie să formeze ori cadre, ori să închidă perspective proporţionate. Perspectiva Arcului de Triumf de la Şosea suferă din lipsă de lărgime vizibilă, arborii întrerupând mult vederea; apoi B-dul P. S. Aurelian şi şoseaua Herăstrău concurente acolo, au sporit dificultăţile (fig. 127).

Iarăş este explicabilă simţirea noastră că, atât monumentele comemorative cât şi cele decorative

Fig. 128. Statuia lui Pake Protopopescu înconjurată de verdeaţă. (B-dul cu acelaş nume).

sau cele de pura artă sculpturala, se gasesc într'o ambianţă mai favorabilă într'un cadru natural, de pildă de verdeaţă şi de flori, de cât în vârtejul străzilor.

Statuia lui *Pake Protopopescu* nu ar putea re-

www.dacoromanica.ro

zista în acea elipsă dacă nu ar fi ascunsă în verdeață (fig. 128); iar statuei lui *Lascar Catargi*, nefericit așezată, i se caută zădarnic o ajustare pe loc. *Lupoaica romană* era par'că încolțită în piața din str. Lipscani, dar acum și-a găsit mai bine locul pe Capitoliul Românesc, deși în o poziție falsificată cu 90° (fig. 129).

Fig. 129. — „Lupoaica romană" pe Dealul Patriarhiei.

Ceeace ne interesează însa pentru planul de amenajare estetică a orașului, din punct de vedere decorativ, este *o selecționare a monumentelor și decorațiunilor existente, și studierea fiecărui caz separat pentru a se determina poziția și locul cele mai favorabile lor în cuprinsul orașului.*

Mai ne interesează *o clasare, din punctul de vedere al oportunității, a monumentelor și decorațiunilor, ce trebuesc recomandate în viitor* și chiar favorizate, stabilind cu anticipație locurile de așezare, pentru a ne conforma principiului că o creațiune artistică trebuie să corespundă unei așezări deter

www.dacoromanica.ro

minate. Să nu se mai întâmple ca astăzi când, abia după ce se toarnă monumentul, porneşte iniţiatorul sau iniţiatoarea la găsirea unui loc, *cât mai la vedere,* pe unde trece toată lumea, pentru ca la urma urmelor să fie trântit unde s'o nemeri.

Dar ar fi prea mare optimism din parte-mi ca să mă aventurez în a propune liste şi locuri de monumente reprezentând idei trecute în lumea abstractă, când astăzi nu reuşesc de cât acele în strânsă legătură cu viaţa practică curentă. Cine se mai gândeşte acum la un monument al Unirei, cine la ale Regilor Carol I şi Ferdinand I, cari ar trebui să reprezinte idei şi fapte încă vii în sufletele noastre? Atunci de ce să mai răscolim şi alte amintiri mai vechi?

Fig. 130. — Sculpturi moderne executate solidar cu clădirea.

Vom creia pieţele cerute de nevoile oraşului, parcurile, grădinile şi muzeele pe care le vom putea, şi când monumentul se va ivi, se va alege locul potrivit ideei, şi ambelor (locului şi ideei) se va conforma creaţiunea artistică.

www.dacoromanica.ro

d) **Lucrările de artă sculpturală** pot fi subordonate clădirilor, monumentelor comemorative, lucrărilor decorative, dar pot fi şi izolate.

In epoca actuală, când betonul a cucerit arta şi ştiinţa construcţiei, sculptura mai ales în semirelief este crescută în clădire, face trup cu ea (fig. 130). La lucrările din piatră sculptura este şi mai adequată şi se execută chiar pe corpul clădirei, uneori cu multă abondenţă, cum s'a făcut la noul muzeu colonial din Paris.

Fig. 131. — Monumentul lui Eduard VII din Biarritz (Franţa)

La monumentele comemorative din ce în ce mai mult se face uz de fonduri marcând silueta cu forme simple, pe care sunt încrustate, ca medalioane sau semireliefuri de piatră sau bronz, operile de artă sculpturală, de pildă—şi să ni se erte că nu putem da exemple din Bucureşti — ca la monumentul lui Eduard al VII din *Biaritz* (fig. 131) sau acela al lui *Calvin* din grădina universităţei din *Geneva* (fig. 132).

Fântânile ţâşnitoare şi mai ales basinele curgătoare ar fi în Bucureşti nu numai decorative, dar şi de multă utilitate, în o climă atât de uscată, cum este a noastră. Asemenea lucrări de artă pot fi în-

www.dacoromanica.ro

cadrate fericit, fie cu monumente comemorative, decorative sau mai ales de artă sculpturală. Teama municipalităţei de risipa apei nu este justificată, căci apa poate fi utilizată la spălarea egourilor oraşului, spălare atât de necesară şi de neglijată în timpul verei.

Fig. 132. — Monumentul lui Calvin din Geneva

Astfel mai sunt cascadele decorative construite de curând în grădina Palatului Regal din Bucureşti, profitându-se de panta naturală a terenului.

Fântâna aşteptată în colţul din Piaţa Victoriei, format din Calea Victoriei şi B-dul Lascar Catargi, este încă departe de realizare.

Sculpturile izolate reuşesc totdeauna numai prin valoarea lor artistică dacă sunt aşezate în parcuri sau grădini. Siluetele lor proectate pe diferite fonduri ce se pot ivi în astfel de locuri, pot procura efecte nebănuite, cum ar fi de pildă monumentul sol-

www.dacoromanica.ro

datului francez din Cişmegiu (fig.. 133). De aceia sculpturile trebuiesc în deosebi studiate din acest

Fig. 133. — Monumentul soldatului francez din Cişmegiu.

Fig. 134. — Sculptură în Parcul Carol.

punct de vedere, fie că reprezintă o alegorie sau un monument comemorativ.

Bucureştiul este în deosebi sărac în sculpturi ale-

www.dacoromanica.ro

gorice expuse în plin aer. In fig. 134 se vede cadrul unei asemenea sculpturi din Parcul Carol.

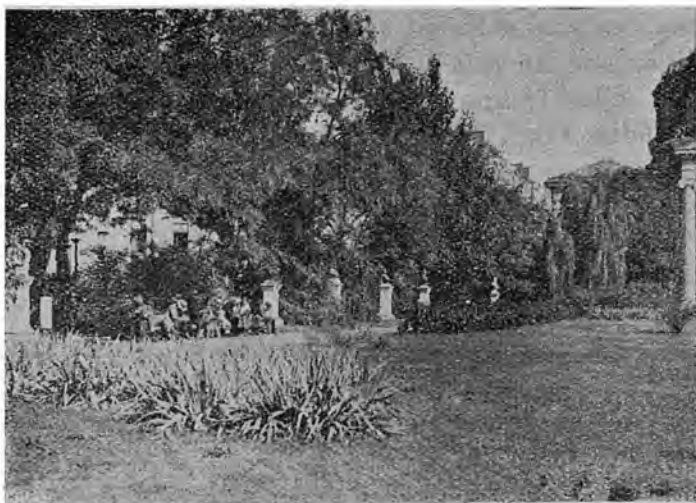

Fig. 135. — Grădina Episcopiei cu şirul de busturi

Un exces de sculpturi adunate într'un mic spaţiu

Fig. 136. — Muzeul Simu cu sculpturile adăpostite în peristyl

www.dacoromanica.ro

produc un efect defavorabil, ca cel din Grădina Episcopiei (fig. 135). Sculpturile din fața Muzeului Simu fac în schimb bună impresie, (fig. 136) deși clădirea este nefericit așezată din punct de vedere urbanistic. In față și axial va trebui creiată o piațetă pe locul viran de pe care s'a dărâmat de curând o clădire (fig. 111).

— FINE —

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro